

IMPRIMATUR.

Febr. 14.

168$^{6}_{7}$: *Rob. Midgley.*

IMPRIMATUR.

Febr. 14.

$168\frac{6}{7}$. *Rob. Midgley.*

ΧΕΙΡΑΓΩΓΙ'Α,

SIVE

MANUDUCTIO

IN

ÆDEM *PALLADIS*:

Quâ utilissima methodus *Authores* bonos legendi indigitatur:

OPERA

TH. HORNE, Art. Mag. Scholæ Tunbridgiensis Archididascali.

Studio perpetuo, præstantissimis præceptoribus, & plurimis disciplinis adolescenti opus est.
Quintil. Orat. lib. 1. cap. 1.

Βουλόμενος παράδειγμα ποιοῦ τὰ παρεληλυθότα τῶν μελλόντων, τὸ γὰρ ἀφανὲς ἐκ τοῦ φανεροῦ ταχίστην ἔχει τὴν διάγνωσιν.
Isocr. ad Demonic.

Seria cum possem, quòd jam puerilia mallem
Scribere, tu causa es (lector amice) mihi.
Mart. 16. Epist. lib. 5.

LONDINI,
Prostant Venales ad Insigne Bibliorum & Coronæ in Vico vulgo dicto *Ludgate-Hill*, prope *Ludgate*. MDCLXXXVII.

ΧΕΙΡΑΓΩΓΙΑ.

IN

Dignissimis viris Magistro,
Gardianis, & assistentibus Am-
plissimae * Pelliparionum Lond.
Societatis.

* Pellionum.

Quod nec pulveri, nec marmori inscribimus, & publice agnoscimus quae publice consuluistis. [illegible] Praesens vestrae benignitatis fructus, Schola [illegible] demeratur, [illegible] cura [illegible]. Constat quanti [illegible] & argentis [illegible] bus solemnioribus, [illegible] erigit societas. Vobis [illegible] [illegible] Charitate membra [illegible] assumpta; vestrum [illegible] ad [illegible] festum [illegible] quibus unicum [illegible] charitas patrimonium;

Dignissimis viris *Magistro*, *Guardianis*, & *Assistentibus* Amplissimæ * *Pellipariorum Lond.* Societatis.

* Pellionum.

QUod alii pulveri, nos marmori inscribimus, & publicè agnoscimus quæ publicè contulistis, Perennes vestræ benignitatis fontes Schola *Tunbridgiensis humillimè veneratur, officiosè celebrat, quæ vestrâ* curâ *vivit*, munificentiâ *floret*. *Constat quanta monumenta basilicis & arcubus solenniora, vestra sibi* erigit societas. Vobis *benedicunt famelica pauperum ora*: vestra *calefiunt* Charitate *membra senio tabida, inediâ absumpta*; vestrum *enarrant in bonas literas affectum egeni* musarum *alumni, quibus unicum vestra* charitas *patrimonium*,

 pietas

pietas *viaticum. Quid* societati *celebrius, quàm* charitate *animari*, pietate *fulciri? Quid strictius mortalium nomina æternitati conjungit, quàm publico benefacere? Vindicarunt* Londinenses societates *à nigrâ illâ obtrectationis censurâ*, publicæ curæ concredita ab omnibus deseruntur. *Quid enim tutiùs reponitur, quàm in* vestris manibus? *Quid fideliùs dispensatur, quam publicæ* societatum eleemosynæ? *Ast* charitatis *modestia laudes fastidit, &* eleemosynarum *decor, inter ostentandum, perit. Sentiendo digniùs, quàm enarrando vestra laudatur* benignitas, vestrumque *votis magis, quàm laudibus firmatur decus: stylus se reprimat; hoc communi tamen omnium voce divulgari credite, quod chartis mandavit.*

Humillimus vester servus,

HORNE.

Lectori.

Lectori.

VAluerunt apud antiquos querelæ (Lector) & apud poſteros valebunt, paucos fœlicem *Eloquentiæ* portum appuliſſe, Umbellas quaſdam *facundiæ* venamur, at nec concinnam pulcherrimi illius corporis effigiem, nec intimum animæ decorem comprehendimus. Quis enim inter viros avidiſſimè vetuſtatis ſequaces, ad *Fabii* nitorem? Quis ad *Ciceronis* puritatem? Quis ad mellitam *Senecæ* gravitatem ſurrexit? Quis horum veſtigiis tàm fauſtè inſtitit, ut vel ſibi ſemitam aperiret, vel aliis commonſtraret?

straret? Eximios illos ornatè loquendi *coryphæos*, solummodo temporis intervallo fortuna à nobis secrevit, eisdem *Rhetoricandi* præceptis fruimur, eisdem subsidiis, latent verò non exercentur: non usu frequenti, non sedulà *exemplorum* observatione, nobis redduntur familiares. Videatur quidem fulgens *Eloquentiæ* sol majoribus nostris in ortu apparuisse, nobis in occasu. Aliam habet naturam sermo vulgaris, aliam viri eloquentis oratio; quæ 1. *delectat*, 2. *movet*, 3. in plurimas animum audientis *impellit* species; hi sunt usus & exemplorum fructus, sine quibus evanescunt præcepta, nec inclusa *authorum* extrahitur medulla. Raro attingunt *facundiæ* mystæ,

stat, quorum curæ *Oratoriæ* elementa concreduntur, finem, ad quem collimant, sæpiusque virescentis ætatis moderatores onerant discentem quam sublevant: itur per ambages & inter salebras erratur; nec adeo perspicuè monstratur semita, ut pueri ab hæsitatione liberentur: hinc in ipso primo stadio fatiscunt, à metaque tanquàm tædio victi abhorrent. Ea solum faustè perficiuntur, quæ scienter & animosè aggredimur. Citius verò erroribus paratur censura, quàm remedium; facilius morbus indagatur, quam medela. Rei literariæ lumina, non nisi eclipsi laborantia, intuemur. Conscius loquor, qui etsi *Spartam philologicam* pro virili ornaverim,

tamen voti fui compos. Hoc vitio fere omnes laborant disciplinæ, fundamenta adeo abstruse & involutè ponuntur, ut potius stuporem ingenerant quàm peritiam, & caliginem potius infundunt quam lucem. Est mihi in votis igitur veram, certam, facilem, eloquentiæ normam indagare, quæ in *congruo authoris usu* præcipuè constat. Maximum forsan aggressus opus, quàm exiguum perfecero. Exactam systematis compositionem non suscepi, *Mercurii vialis* more mihi satis est de semita ambigentibus viam digito monstrare. Quædam ex his sequentibus præceptis, tumultuario quodam more (sic enim quotidianum pensum facere coëgit) antehac in lucem protrusi; jam

verò informis embryonis ossa cute & nervis adoperui. Nec forsan penitus inutilis erit hic labor, quippe indiget infantia fasciis & serperastris, adolescentia ductu indiget & auxilio: per gradus enim adeo dispositos ascensum ad facundiæ palatium concinnavi, ut palpando inveniantur. Illa docendi methodus solum ad perfectionem efficax, quæ ex rebus anteà cognitis ad altiorem scientiæ gradum pandat introitum. In hac arenâ quamplurimi eximiè eruditi desudarunt, videant vero lippientes quantum susceptum pensum promoverunt, ex omnium fere scholarum praxi, quæ, etsi in authorum pensitatione totius facundiæ medulla lateat, vix facundiæ vestigia indagârunt.

gunt. Leguntur *Cicero*, *Livius*, *Sallustius*, & solummodo leguntur, usus vero evanescit, ac si non ostenderemus, quantum præstamus oratores, sed quantum deserimus. Quam pulchrum ergo pensum foret, in his *authoribus* legendis, nullam vel inveniendi vel componendi ansam non arripere, eandemque loquendi formam adeò fœliciter assequi, ut ipsum authoris genium spirare valeamus. Pudeat ingenuos abjectè in pulvere jacere, cum facillimo ascensu ad summum *Facundiæ* apicem pertingatur.

Rerum

Rerum in hoc opusculo tractatarum sylloge.

PRÆCOGNITA.

1. *Ingenii oratorii delectus,* 2. *prima mentis præparatio, in Grammatices fundamentis ponendis,* 3. *secunda mentis præparatio, descensu ad inferiores captus, amovendo difficilia, vel jucunda reddendo, in hunc finem postulata quinque proponuntur.*

1. *De linguâ vernaculâ.* 2. *de applicatione linguæ cognitæ ad faciendam incognitam faciliorem.* 3. *de instrumentis quibus oratoriæ tyroni est utendum.* 4. *de rerum naturalium & artificialium, ad puerilem usum applicatione.* 5. *de manuductione, per usum authoris, ocularem demonstrationem, mansuetudinem, hortamina.*

4. *De poësi oratori inserviente,* 5. *de memoriæ subsidio per iteratam inculcationem,* 6. *de exercitiis iterum conficiendis.* 7. *Inventionis decem fontes.* 8. Orationum *partes, quomodo dispositæ, unde petitæ.* 9. *per gradus progressus.*

sus. 10. *status demonstrativus, &c.* 11. *periodorum casus.* 12. *Collectiones ex authoribus.* 13. *extemporaria locutio.* 14. *Concentus cum authoris genio.* 15. *Æmulatio.* 16. *intellectus memoriæ inserviens.* 17. *instituendorum numerus.* 18. *Exercitationum frequentia.* 19. *disceptationes oratoriæ.* 20. τὸ πρέπον. 21. *prolixitas exercitiorum.* 22. *pausa.* 23. *dictamina à magistro ore.* 24. *correctio exercitiorum.* 25. *Græcæ linguæ usus in re Oratoria.*

PRÆCEPTA.

1. *Delectus authorum.* 2. *usus Ethicus, Criticus, Grammaticus, Oratorius, hic vero septemplex.* 1. *versio, virilis, gemina, punctatio.* 2. *Observatio, vocum simplicium, errorum, personarum, epithetorum, troporum, phrasium, adagiorum, synonymatum, formularum, transitionis, exordiendi, gratias agendi, objurgandi, &c.* 3. *imitatio ejus vitia, decora, est vernacula, peregrina, generalis, specialis, exempla.* 4. *variatio & paraphrasis earum species, exempla regulæ.* 5. *allusio & applicatio ejus species.* 6. *compendium & amplificatio, utriusque exempla, subsidia.* 7. *parallelismus, analysis, ubi de commentariis.*

EXEM-

1. *In* Christi *servatoris humani generis natalitia.* 2. *Threni in* Christi *passionem.* 3. *In annuam* Carolinæ Inaugurationis *memoriam.* 4. *Splendet in adversis virtus.* 5. *In* Domini Custodis *M. Sigilli inaugurationem.* 6. *In annuam* Jacobi *M. Britanniæ R.* μακαρίτου *memoriam.* 7. Elizabetha *Anglorum Regina.* 8. *Ad* Judices *annuum regni-lustrium peragentes.* 9. *Proditio Nitro-sulphurea.* 10. *Invidia scelerum nutrix.* 11. *Amicus alter ego.* 12. *Nemo nascitur artifex.* 13. *An aurea libertas auro pretiosior omni ?* aff. 14. An aurea libertas auro pretiosior omni ? *neg.* 15. *Eruditio suam causam agit contra indoctos, sive* Pallas *contempta.* 16. *De peste Londinensi.* 17. *Epithalamium.*

BOOKS Printed for, and Sold by Richard Wilde, *at the* Bible *and* Crown *on* Ludgate-Hill.

PLutarch's Morals, Vol. 3. Tranſlated from the Greek by ſeveral Hands, *Octavo.*

Shaw's Syncritical Grammar: Teaching Engliſh Youth the Latin Tongue. *Octavo.*

Dyer's Characters of Blood. *Octavo.*

Comenii Veſtibulum. Octavo.

The Pleaſant Hiſtory of the Wars of *Catilme* and *Jugurth*, againſt the Common-wealth of *Rome*. Written in *Latin* by that Faithfull Hiſtorian *Saluſt*. And now faithfully Tranſlated into *Engliſh*.

Horne De Uſu Authoris. Octavo.

Owen's Epigrams. *Twelves.*

Gentlewomans Companion: By *H. Woolley*. *Twelves.*

Wit Revived, or a New Way of Divertiſement, in Queſtions and Anſwers: By *As-dry-as-duſt*, *Toſs-off-a-can.*

Young's Remedy for the Itch of Scribling, againſt the Errors of *John Brown*, Chirurgeon: With a Refutation of ſeveral Errors in Anatomy and Chirurgery.

War with the Devil. *Octavo.*

The Academy of Sciences, in Engliſh and Latin: for the Benefit of Youth, and others. By *D. Abercromby*, Author of *The Diſcourſe of Wit.*

PRÆ-

PRÆCOGNITA
DE
USU AUTHORIS.

TOtius Oratoriæ curriculum eruditissimi multorum conatus absolverunt: non eandem igitur (ut aiunt) contundemus incudem, sed carptim, quòd proposuimus, prosequemur; &, quasi per transennam, adolescentibus patefaciemus, quàm expeditè ex usu authoris tyronum profectus, tam in facundiæ, quàm in reliquis ornatioris literaturæ elementis, promoveatur.

Ut penso tam necessario pares simus, proponenda sunt subsidia stili { soluti, ligati.

Quoniam verò quàm plurima præcepta mutuò utrique subserviunt, simul, pro virili, utraque pertractabimus; si verò in progressu, stylo ligato quid necessarium omittatur, in calce indigitabitur.

Procedemus itaque per { Præcognita, & Præcepta.

Summi & perſpicaciſſimi facundiæ Myſtæ, non omne ingenium ſtylo politiori judicant idoneum, ſed vegetum, grave, perſpicax; cui fœcundus quidam vigor tam judicii, quàm captûs & memoriæ, famulatur; cui tenax cognitorum cuſtodia, mentiſque congrua ſubſervit audacia: Aurea fortuna mundi dominorum quondam affixa cubiculis, non omnibus ingeniis benignè affulſit, ſed paucis quibuſdam & ſelectiſſimis; nec Auguſta illa prudentiæ Metropolis ſequioris ſortis admittit incolas, ſed præcipuis *Palladis* opibus ditatos. Ut apud *Perſas* igitur corporis vires, ſic apud juvenum inſtituentes, mentis, validum debent ſubire examen. Eximia puerorum indoles apud primævos *Æthiopas* conſtanti & imperterrito equitatu, explorata eſt, quippe ſi hoc munere ſine pavore pueri fungerentur, inclytiſſimæ indolis indicium exiſtimabantur reddidiſſe, & *Theſeus* in primâ pueritiæ face pellem leoninam ſine formidine conſpectans, futuræ magnanimitatis, inter veteres *Athenienſes*, fertur edidiſſe ſpecimen. Ita in eloquentiæ palæſtrâ facere oportet, & ſumma cum ſedulitate obſervare cunctos ingenii motus, conſtantemque ad facundiam propenſitatem; haſce etiam cœleſtis ignis ſcintillas,

las,

las, debemus pertinaci quadam curâ fovere & excitare: Quid verò socordiæ, hebetudini, temeritati, cum tam egregio, divinoque munere? Quid Sui cum *Minervâ?* Stipiti cum *Mercurio?* Arenæ mandare semina, & fluctibus obloqui videamur, si ad tam celebre opus hebetes prorsus & indociles obtrudamus. Non eâ Gymnasia laborant penuriâ, ut ex infimis ingeniorum sordibus, quibus potius gula quam artes sunt in deliciis, milites ad *Apollinea* castra cogeremus,

Agricolam si flava Ceres *dare semina terræ*
Jusserit ——

non omni solo semen concredet, sed tam soli, quam seminis naturâ pensitatâ, conformem utriusque aptitudinem reposcit. Primum etiam Gymnasiarcharum munus est, arvum prudenter pensitare, cui futuræ eloquentiæ semina infundunt. Satius est opus non aggredi, quàm haud peractum & informe relinquere; & præstat à cultu abstinere, quàm nil nisi lolia & paleam expectare. Esto morum, ingenii, pronunciationis eminentia quædam & proclivitas. Esto denique eorum electio, in quibus ingenuitatis spes eluxit, ita immortalis illius instar *Persarum* cohortis, succedentium catervæ suppleant decedentium vicem.

2. Quicquid vires exuperat, ægrè & infirmè perficitur; & labore nimis severo luxantur tenelli artus: Semper igitur præstolandus est adultus quidam vigor & maturitas, antequam pensum hoc arduum aggrediamur; non omnis enim ætas tam eximiæ provinciæ capax est, sed vigens & adulta. Sunt pueritiæ vigori congrua exercitia, in quibus, sine temporis dispendio, deferveat tenuioris ætatis impetus. Sunt, & libenter fateor, primi mentis motus, ubi ad rem novam fertur, fervidè veloces, ubi verò senserunt rem non sine improbo labore perficiendam, deficiunt & flaccescunt, & sæpissimè quò altiùs spes surrexerunt, eò abjectiùs conatus decidunt; ita, etsi primi impetus sint quàm virorum majores, secundi sunt quàm fœminarum minores. Ne cuiquam igitur imponat promptitudo quædam respondendi & concipiendi in pueris è meliori luto formatis resplendens, nec à se cuiquam satis efficax videatur ad futuram facundiam; cui, dum hæc dico, nihil detraho, quippe si debito fraudetur cultu, & à primis Latinitatis elementis, citiùs quam par est, amoveatur, potiùs frondium luxurie ingravescit, quam fructuum ubertate. Herculeus ille cothurnus, Hercule quàm Pygmæo dignior,

nior, adulto quàm infante. Nullum sanè eximium ædificium est, quod non ab infimo surgit fundamento: sunt etiam rudimenta quædam inferiora cautè ponenda, priusquam Oratoriæ structuram erigamus, & mænianis pergulísque ornemus. Sublime quiddam est inventionis exercitium, & à mente modicè adultâ, quæ non solùm ad aliquam judicandi maturitatem pervenit, sed & linguæ Latinæ elementis imbuitur, comprehendi potest. Deficiunt aliter tenella pectora, &, vel diversitatis tædio, vel pensi præconcepto horrore, perterrita, in ipso laborum limine fatiscunt. Ad hæc, etsi, teste Fabio, varietas eximiè delectat, nimia tamen rerum diversitas aciem intentionis abrumpit; &, ut plerunque ventriculo accidit, secundas concoctiones non posse primæ errores corrigere; ita dum juvenes disciplinas altiores, inferioribus adhuc imperfectis, aggrediuntur, in utrisque destituuntur. Sunt quidem artes caligantium animorum collyria, & quasi ægrotantis naturæ pharmaca, in quâ remanent adhuc scintillæ quædam obscuræ, quæ, si foveas, in flammas exurgunt, & quò animosiùs hoc opus aggrederis, eò foeliciùs succedit. Sunt tyronum mentes instar Minervæ & Mercurii statua-

rum, quæ apud antiquos, artis ſculptoriæ adhuc inſcios, ſine vultu, manibus, pedibus, è rudi marmore effingebantur; ac ſi tam ope, quam decore deſtitutæ. Opus eſt igitur Magiſtris eâ prudentiâ quæ animam efformet, vitam diſponat, actiones regat, agenda & omittenda indicet, ſedeat ad gubernacula, & per ancipitia fluctuantium dirigat curſum; ſine hac nemo huic miniſterio aptus eſt: innumera accidunt, ſingulis horis, quæ conſilium, ductum, inſtitutionem expetunt. Solent ſubſellia ita pulpitis ſubjungi, ut quotidiano quaſi influxu recreentur: Conſtat quidem omnes, qui diſciplinarum introeunt palatium (ut de Dianâ Iaſiorum fingitur) quaſi tetricum Minervæ vultum intueri, exeuntes vero arridentem & placatum. Ne deſpondeant igitur vel magiſtri, vel diſcentes, animum, ſed pertinaci laborandi propoſito procedant, nec ceſſent donec per inferiorum diſciplinarum tramites fortiter ad ſummas conſcendant. Aſſidui enim labores, cicadæ illius Locro fidicini chordæ amiſſæ ſupplentis defectum, quàm conſpicuas & permultas reſarciet imperfectiones; &, quamvis communi quaſi arâ paupertati litent & ſedulitati, Muſis in progreſſu, & Somno, vel potiùs placidæ quieti, in eodem

eodem sacrario postea sacrificabunt. In cibis ipse acor jucundus est; in studiis difficultas placida, nec diutiùs ulla hæret voluptas, quàm quæ acerbis conditur: exuperet igitur vestra sedulitas omnes pavoris insultus, omnia difficultatis terriculamenta. Ingentia proculdubio facundiæ dedecora sunt, præcipites & immaturi conatus. *Exerceantur itaque tyrones in linguâ Latinâ plenè imbibendâ: exerceantur,* inquam, *& aliquam judicii assequantur validitatem, priusquam in hanc Palladis arenam descendant*; luemus aliter pœnas quas pueris infligimus: &, ut Romanis evenit, inter acerrimos discordiarum æstus ædem concordiæ condentibus, nostra molimina non concutiemus solum sed diruemus. Malè confirmatas pueritiæ vires confundit facundiæ splendor; &, solis instar, dum aquilarum explorat oculos, noctuarum obtundit. Sunt in Sulmonensi agro scaturigines, quæ herbas enecant, fruges alunt: eodem etiam more subtilior eruditio corroboratis prodest ingeniis, tenuia obruit. Manus à tabula nimis festinanter amota, ipsam Venerem relinquat imperfectam; & nimis temerè protrusa institutio, celeberrima ingenia reddat inculta. Ex mei ipsius experientia ortum est hoc monitum, quàm exiguum enim de-

deprehendi profectum, ubicunque à perfectæ Latinitatis fundamento, oratoriæ & facundiæ ædificium non surrexit; quippe inter Grammaticam & Rhetoricam divisi juvenes, ut canes plures captantes prædas, nullam assequantur.

3. Messem si quis expectet, sementem, arationem, cultum, priùs suscipit; & priùs est certè bella parare quàm gerere: mentis etiam congrua præparatio institutionem oratoriam præcedere debet, congrua etiam formatio comitari; illa ante opus, hæc in ipso opere necessaria. De congruâ aliquâ peritiâ in linguâ Latinâ priori præcognito egimus; audite itaque alia æquè necessaria. Diversa censenda sunt opera docere Linguam & Stylum, & quicunque confundit, ignorantiæ aleam inibit; hoc tamen utrique commune est, ut sensus viam pandat intellectui; sic enim fieri debet à primis elementis usque ad supremas disciplinas; & ex rebus priùs cognitis omnis petatur institutio, adeo ut à principiis priùs patefactis ulterior semper exurgat cognitio. Errant quidem, me judice, qui memoriam intellectui præferunt; hinc enim pueris majorem creant molestiam, qui ea solummodo quæ intelligunt, probe meminerunt. Iucunda est docendi semita, æqua,

facilis,

facilis, jucunda, & ab acrioribus expreſſionum ſpinetis expurgata, quibus potiùs à diſcendo deterrentur tyrones, quàm ad auſcultandum invitantur. Cum eâ ætate rem habemus, quæ vultûs exterioris deformitatem perhorret, & averſatur, & quæ conatus primo ingreſſu ingratos, raro cum delectatione aggreditur. Nemo mortalium eſt, qui non terribiles rerum aſpectus reformidat, & qui formidine non in reverentiam cogitur: hinc templa apud antiquos *Draconia* dicta, quippe numinum præſentia, ſub Draconum ſpecie non raro adorata, horrorem menti incutiebat. Ne pudeat itaque magiſtros illius ſubmiſſionis, quæ formidinis pondus à puerilibus averruncet animis; ſed ad infimos captus lubenter deſcendant: docentis ſubmiſſio eſt diſcentis aſcenſus; & pulchrius eſt omni honore, celebrius omnibus triumphis. parem provinciæ animum gerere. Conſtat eas diſciplinas, quæ inclytiſſimum apud eruditos nomen meruêre, adeo conſpicuâ niti demonſtratione, ut imperent audientis aſſenſui; nec indignum erudito eſt in re philologicâ harum æmulari perſpicuitatem. Mutuatitia quidem eſt omnis noſtra eruditio, & non abſimilis triumphorum Olympicorum, in quibus non niſi mutuò accep-

tis utebantur equis: dignissimum igitur est quæsitu, unde copiosissimè mutuam accipiamus. " Non injuriâ, magnus quidem, & in bonarum mentium Palæstra apprimè exercitatus queritur, non præcedere animorum dignam præparationem, nec misceri satis utile dulci, ad inescanda ingenia, ut avidè imbibant doctrinam, sed qualiter accedit quisque, taliter hunc admitti; tractari autem non ut in convivio hospites, sed ut in pistrino mancipia. Quomodo ergo possunt literæ esse faciles, quæ inter dubitandum, horrendum, trepidandum sunt discendæ? Quomodo verò difficiles forent & injucundæ, si, avulso obscuritatis velo, pulchra & decora eruditionis facies ostenderetur? quæ etiam ignaros allicit, eruditos conciliat, & deprædatur. Si methodus instituendi amica, grata, perspicua esset, quis non eruditionem deperiret? hoc enim rore melleo humectati & depasti discipuli, omnem magistrorum molestiam placidâ progressûs suavitate compensarent; nec non hac medelâ, (ut de Heliconiis herbis narratur; quarum esu serpentium venena mitigantur) innata mentis pervicacia, timiditas, insci ia edomarentur. Fertur Memnonis cujusdam statua sub caligino-

I. A. Comen.

so

ſo noctis imperio, nullum omnino ſtrepitum edere, ſolaribus vero radiis ſemel repercuſſa, gratiſſimâ quâdam melodiâ reſonare; ita mens, horridâ ignorantiæ obſcuritate involuta, miſero cuidam mancipatur ſilentio, ſcientiæ verò radiis illuminata, ſelectiſſima quâdam ſuavitate ſuam expandit excellentiam. Noſtrum verò non eſt Pythagorico illo uti dictamine, nec in tramite ferè inſolito, viris doctioribus digitum porrigere.

Hæc itaque facundiæ prælibamina, quæ ſequuntur, in medio relinquo, & hæc Poſtulata magiſtrorum judicio ſubjeci; pro lubitu amplexentur, vel rejiciant: Viros (uti ſpero) alloquor non adeò moroſos, ut non perſuadeam, etſi perſuadeam; ſed ingenuos, candidos, ad audiendum faciles.

1. Inquam, ab omnibus conſiderari velim, An in linguâ vernaculâ, exercitia puerilis inventionis primordio non præcipuè conveniant; quippè ſunt facillima, & minùs perturbant inventionis vires virides & indecoctas, quàm illa, quæ & peregrinam verborum copiam exigunt, & materiæ? Conſtat, conſuetudinem loquendi quàm mirificè tyronem ſublevare: Porrò, linguæ vernaculæ nativa & pura idiomata ſunt pueris quotidiè in

ore;

ore; adeò ut ex illorum usu, non solum liberrimum loquendi campum, facilémque procedendi methodum consequantur, sed etiam concinnam vocum proprietatem validissimè dijudicent; quod in linguâ ignotâ difficillimum. Hoc verò omnes moneo, hoc nostrum Postulatum non priùs dictis de perfectione in linguâ Latinâ contradicere; etsi enim perfectionem suademus, attamen, ut existimamus, diutiùs in vestibulo scientiarum pueri hærerent, si eousque morarentur in linguâ Latinâ acquirendâ, donec sint tam expediti in illius, quàm in vernaculæ usu. Nec linguæ Latinæ usum ex Scholis eradicaturi sumus, sed potiùs magis confirmaturi; Severè enim exigenda est pura & compta Latinitas in mutuis puerorum colloquiis, ab omnibus qui ex usu perfectionem sperant; nec huic studio, ut prudenter pensitanti patebit, refragabitur epistolarum discursuumque compositio in linguâ vernaculâ, dum hujus usus non tollat alteram, sed potiùs ad eam reddat adolescentes promptiores: ea enim facillimè Latinè donamus, quæ antea in linguâ vernaculâ concepimus. Quid verò exinde nocumenti? anne inventionis restrictio? anne progressûs impedimentum? anne facundiæ dedecus? Vernaculam

naculam (ut sic dicam) facundiam in ignaris & incultis desideramus, in adultis miramur; quare in tyronibus non fovemus? Fallor equidem, si hujuscemodi exercitia non medelam ministrarent miseræ isti barbariei, de quâ in epistolis conscriptis, & in orationibus, vel publicè vel privatim habitis, conquerimur. Querelas, si negligamus, augemus; & morbum fovet ille, qui non cupit mederi. Ad hunc finem omnis tendit institutio, ut ad futura negotia, reipublicæque ministeria reddamur promptiores; quæ præcipuè constant in ornato & expedito linguæ vernaculæ usu; ita in seminariis, radicem, stipitem virgulta nacti in pulcherrimo orbis terrarum horto, gemmas, flores, fructus protrudamus. Lingua erat vernacula, in quâ Demosthenes, Cicero, Fabius claruerunt. Nec spernendus est finis longè sublimior, ut in lingua nobis familiari, & audientibus non ignotâ, illius laudes, sapientiam, misericordiam ebuccinemus, cui linguas, corpus, vitam debemus. Multum Ægyptii Nili inundationi debuerunt, ideoque leonis sidus, cujus influxui inundationis initium acceptum referunt, summo prosequuntur honore, &, ut tanti beneficii memoriam conservent, omnibus siphonibus & aquæ-

ductibus,

ductibus, ad quos etiam omnibus è sorte viliori accessus patuit, leoninum caput insculpserunt: ita in omni linguæ, ingenii, memoriæ exercitatione, serventur divinæ benignitatis characteres, & quotiescunque ad fluvios bonarum literarum adolescentes ducuntur, ad fontem dirigantur; divina beneficia ut Luna Solem, à quo benignos luminis radios accipit, averso plerumque vultu intuemur. Quis verò alius est noster finis, quàm pervenire ad illum, cujus est nullus finis? Denique, post Dei gloriam & Ecclesiæ pacem, quæ omni menti saniori ἓν καὶ πάντα, & ad quæ omnes linguas oportet dirigi, inservit vernacula eloquentia veritatis ornatui, ut nitore sermonis illustrata, potentiùs in animos influat, utque discant omnes credere ornatæ veritati, qui etiam mendacio credunt, capti orationis ornatu.

2. Detur igitur linguam vernaculam non invenustè eloquentiæ fundamento inservire. Secundo perpendi velim, An formatio Styli in linguâ plenè cognitâ, non in ignotâ etiam, promptiorem reddat inventionem, judiciúmque magis consolidet? In Grammatices rudimentis observatu non indignum est, eosdem casus, numeros, modos, tempora, in omnibus ferè linguis

linguis occurrere, quæ in priori linguâ cognitâ, non mediocrem in sequentibus addent facilitatem; quod si, ut æquum est, observetur, spinosæ Grammatices difficultates dilucidiùs pueris expanderentur, & multum molestiæ, quod pueriles excruciat animos fœlicissimè tolleretur: ut lampas lampadem accendit, ita lingua linguam illuminat, & inferiores scientiæ, superiores. Nec aliter in Rhetoricâ & Oratoriâ se res habet; quicquid enim ornatûs & elegantiæ uni subservit linguæ, subservit alteri; habent plerunque eosdem flores, eandem materiæ copiam, easdem inveniendi & componendi ansas: utque eadem edulia, variâ cupedinarii arte præparata, differunt; ita & sermones discrepant, qui potius sono quam re distinguuntur. Mirus quidem inter omnes linguas consensus in ducendo ad generalem illum finem, ad quem omnes linguæ tendunt, scientiæ perfectionem. Diversitas etiam idiomatum in variis linguis occurrentium, & quæ non sine summâ imperitiæ labe confundantur, solo usu & observatione dignoscitur, & errores, ex idiomatum neglectu orti, sedulâ instituentis cautelâ non infœliciter eliminantur. Suadere juvenibus quod decet multi laboris, mentes enim opinione corruptæ,

ruptæ, in rebus etiam gravissimis ludunt; attamen, tam ratione quàm experientiâ judice, nihil est institutioni magis congruum, quàm, à rebus nobis familiarissimis, ad altiora, & à vulgari captu remotiora, ascendere.

3. In omni artificio instrumenta quærimus, apta, congrua, utilia; ea verò quærere præposterum, quorum usus exsolescit. Tertiò itaque perpendi velim, an instrumentorum facundiæ usus & cognitio, An troporum Rhetoricorum & figurarum explicatio, non possint, summâ cum utilitate, puerorum animis in linguâ fundamentali, instillari; nec non prima eorum exercitatio in ea inculcari? Nec puerilis & inanis est hæc consideratio, sed ad cognitionem utilis, ad facilitatem efficax: perquàm oscitanter enim hæc Oratoriæ elementa plerumque ponuntur, & quàm sæpissimè adeo abstrusè & obscurè explicantur, ut eorum usus, vel perit, vel penitùs delitescit. Huc verò tendunt omnia magistrorum vota & molimina, ut rerum plenâ, at parùm hæsitante, intellectione, earum praxis reddatur facilior. Fatendum est quidem, in omni facultate, multum valere præstantis ingenii acumen, sed ipsum sine artis & disciplinæ politurâ, facile est impingere in frequentissimos

tissimos errores, tam inscitiæ, quàm temeritatis. Nesciunt tyrones plerumque unde inventionis subsidia peterent; &, nautarum instar, qui procellis agitantur, ignorant & ubi & quò feruntur. Deficiunt tam mentis quàm corporis vires, si demantur alimenta; his verò ministratis, reviviscunt, & Antei instar, tactu terræ, fortiùs se colligunt. Ne fraudentur itaque adolescentes maturâ opellâ, nec cum propriorum ingeniorum infœcunditate luctari permittantur, omnia verò instrumenta, quibus expeditiùs munere imposito fungantur, suggerere dignamini, usumque exponite; hinc grandis materiæ copia & varietas, hinc variegatus florum Hortus, hinc probata inventionis facilitas, si valeant juvenes argumentum tractandum per omnia troporum & figurarum penetralia prudenter quasi filo ducere: hoc expendatur exemplum, *Pessimum inimicorum genus adulantes*: per prosopopœian, apostrophen, epiphonemata, diatyposin, amplientur discursus de adulationis nequitia. Ad hæc facundiæ tyrocinio non incongruum est adolescentibus prælibamina quædam exhibere, hieroglyphicorum, emblematum, adagiorum, historiarum, apologorum, fabularum, phraseωn, & eorum usum ostendere: in his enim facundiæ nitor non obscurè resplendet: sic monuit eloquentiæ magnus ille coryphæus N. Causinus, priusquam ad su-

periorem praxin se accingant; nec omitti velim leges Oratorias, de materiâ ordinandâ, de orationum partibus, de exordiendi, transeundi, concludendi formulis, de connectendarum partium methodo, nec non sensus animi prolixioris in brevem contrahendi, incultaque exercitia politiùs componendi, ne protervi generentur habitus, quos sequens institutio ægrè divellet. Denique juvenes monitos velim, ne in mentis exercitatione, expressiones se primùm conceptui offerentes literis mandentur, vel audientibus proferantur, sed, quantum fieri potest, ornatiores reddantur, & elegantiores. Etsi, ut Albulam ingredientibus accidebat, quæ ingressu frigida, postea calida videbatur; primus mentis impetus frigeat, secundus vel tertius, si persistas, vivacior & calidior efficietur. Exerceas itaque frequenter, constanter, fortiter, quid non sedulitatis fervor perficiet? mentes enim, uvis absimiles, primò fæces, dein puriorem succum, inter exprimendum emittunt.

4. Cognitio facillimè in mentem per sensus penetrat; nec quidquam interioribus obscurum, quod exterioribus manifestum. Quartò itaque considerandum relinquo, An tota rerum naturalium, sic & quàmplurimarum artificialium series, (quarum concinnâ applicatione, adulta facundia maximè triumphat) nequeat etiam puberum captui

ita

ita commodè adaptari, ut inde facilitas acquiratur in allusionibus, similitudinibus, comparationibus eliciendis? Quid altum nimis aut difficile? quid à saniori ratione alienum? Quid docentium curâ indignum? ex prædicamenti substantiæ, sicco (ut aiunt) pede, illustratâ tabulâ, à cœlestibus corporibus, elementis, metallis, animalibus, arboribus, ornatum orationi petere, horum naturas, motus, qualitates, argumento, quod juvenes tractaturi sunt, applicando. Hoc infrà exemplum perpendatur, ubi eloquentiæ dignitas, comparatione à Deo & animo petitâ, non inscitè illustratur. " Est verè N.Causin.
" eloquentia semen cœli, & ex æterno lu-
" minis fonte radius delibatus; quò, qui
" cæteris excellunt, propiùs ad cœlestes
" accedere, & cum iis majus quoddam
" commercium habere videntur. Dicam
" clariùs & illustriùs, Quam habet cum
" Deo affinitatem mens humana, hanc ip-
" sam cum mente sibi vendicat regina ter-
" rarum eloquentia; animus simulachrum
" Dei est, Deus animus, eloquentia divina
" est. Quod est Deus in mundo, animus
" in corpore, hoc eloquentia in vitâ civili:
" Ille segregatus est ab omni concretione
" mortali, hic totus spiritus est, eloquentia
" eximiæ mentis soboles non obscura: ille
" videt omnia nec videtur, hic cernit om-
" nia nec cernitur, eloquentia capit omnia

" nec satis capitur: ille quasi ventorum
" cursibus, hic amoris pennis influit, at
" *Suadæ* tota vis in affectibus, tanquam ve-
" hiculo rapitur, & permeat in pectora:
" ille per omnes universi plagas diffusus,
" hic per omnia corporis membra distri-
" butus; omnes vero artes & disciplinas
" perlabitur eloquentia: ille regiam habet
" in cœlo, hic in corde, isthæc in mente:
" illum superi colunt, manes observant,
" volvit Orbem, illuminat Solem, regit
" mundum, calcat inferos; huic supre-
" mæ corporis partes obtemperant, fa-
" mulantur infimæ, caput nervis, quasi
" fidibus intentum movet, oculorum lu-
" men accendit, flectit corpus, in omni-
" bus membris dominatur; eloquentiam
" verò timent reges, reverentur subditi,
" frænat hominum voluntates, illustrat
" ingenia, administrat civitates, atque in-
" feriora se despicit omnia. Quid multis?
videant lectores, omnesque qui hoc facun-
diæ encomium considerant, quantum or-
natûs & decoris, ex artificiosa comparatio-
num, similitudinumque applicatione, peta-
tur. Occurrunt in authoribus potioris venæ
exercitato sexcenta hujusmodi exempla, quæ
annuli illius haud absimilia Apollinis & Mu-
sarum effigie insigniti, intuenti & materiæ
æstimationem incutient, & artificii reveren-
tiam. SS. denique literæ testantur abundè,
sum-

ſummum mortalium inſtitutorem à rebus ſenſui obviis ad ſuprema religionis myſteria ſuum populum erexiſſe, quorſum ſacrificia, quorſum aliæ Judaicæ pædagogiæ elementa, niſi ut ad res cœleſtes ſtupidus ille populus per terrena duceretur. Facem verò ſoli accenderem, ſi effatum, non niſi ignaris denegatum, pluribus verbis illuſtrarem.

5. Robora parentum proles indicat, & puerilis ingenii immaturi fœtus, debilem mentis vigorem oſtendunt. Hoc quintum itaque & ultimum Poſtulatum, magiſtrorum cenſuræ ſubjicio. Suntne pueri in primo facundiæ ſtadio inopes & ſine ſubſidio relinquendi? An magiſtrorum ductu & monitis, tanquam cynoſurâ & amuſſi, dirigendi? Quàm miſellus eſt proprii ingenii ductus, cum ſumma ſcientia eſt miſera imperitia? Per omnium literarum apices puelli ſcribere incipientes inſtituentis curâ & operâ deducuntur; ita etiam adoleſcentes facundiæ ſtadium ingreſſi. Carptim itaque deſcribam, quæ ſubſidia maximè congrua judico, & ab incertâ errandi miſeriâ maximè aliena.

1. Uſus authoris & certiſſimum & tutiſſimum ſuppeditat auxilium: ſunt enim politorum Scriptorum opera, facundiæ æraria, ex quibus omnes florum expreſſionumque theſauri depromantur, Non miremur quidem tam acerbum fructum, & delicatioribus auribus injucundum, ex pleriſque ju-

venum exercitiis oriri, dum authores negligant, & incultis ſuis expreſſionibus adhærent: quid verò ex ſedulo authorum uſu non petierunt facundiæ candidati? nonne materiam, verba, compoſitionem, ornamenta, nec non omnia quibus Suadæ gloria explicatur?

2. Materiæ tractandæ ductus quidam rudiores, à præceptoris ore, ante prima exercitia, ſunt Suadæ myſteriis initiato inculcandi; hinc enim tenellorum ingeniorum infœcunditas aliquantulum ſanatur.

3. Oculari demonſtratione opus eſt, adeo ut exemplaria, proprio magiſtri labore confecta, ob oculos puerorum ponantur, poſt, quotquot fieri poteſt, exercitia: hinc imperfecti eorum labores eximiè promoventur. Quippe, ex his, rudiores deprehendant & propriorum exercitiorum nævos, & forſan tam concinnam componendi formam, quam eloquii comptam expiſcantur ornaturam. Ex piâ ſenum obſervatione, priſca ſurrexit Romanæ juventutis virtus. Et parum nos profeciſſe arbitremur, dum nos præclarè agentium admiratio otioſa non ad imitanda eorum facta impellit. Qui ſe prudenter gerere cupit, perfectis (inquit Alcibiades) bonorum actionibus ſe comparat.

Hæc tria ſubſidia ſummâ cum ſedulitate adhiberi ſuadeo, donec ex propriæ imbecillitatis

litatis meandris, fœliciter se juvenes extricârint. Naturæ quidem majestas loquendi potentiam dedit, artes, experientia, observatio, industria, loquelæ peritiam expediunt; illa fundamentum ponit, hæc & materiæ struem congerunt, & ædificium perficiunt: Non sine mœsto quodam tædio conspicamur, quàm miserè & incultè pueri rhetoricantur, suis relicti viribus, & magistrorum fraudati auxilio: forsan pensa pueris imponuntur Atlantæis humeris non indigna, quibus vires ad subeundum ne minimæ quidem ministrantur; sed ab infirmis exigitur illud, quod à validis formidatur, & robustissimis ægrè perficitur. Non flagris & verberibus res agenda est, nec dictamine nimis severo, quod immiti magis convenit imperio, quam justæ & mansuetæ dignitati. Non ut trepidi laris Antiphates, omnia mœstitiâ & horrore oportet commiscere, acsi, vel Cerealia sacra, tædis agitatis, vel Herculea, convitiis acerrimis, inter discipulos celebrarent: Sed potiùs suasu, labore, hortamine, institutione, sociorum modestâ æmulatione, & non invido ductu res agenda est; quibus etiam ingenia, à facundiæ nitore aliena, ad ejus amorem & amplexum incitantur. Exigit quidem hodierna puerorum pervicacia, & protervus educationis neglectus severiores, quàm antiquitùs, scholarum habenas; adhibenda tamen est pœ-

narum acerbitas solùm cum de aliis omnibus pharmacis conclamatum est. Ubi moderatur severitas, præsit clementia: hæc est ἄπτεϱος νίκη, constantissima quidem illa & fœlicissima victoria, quâ, sine injuriâ, & tyronum affectus sibi, & Musis, magistri subjiciant, & subjectos retineant, infensos concilient, conciliatos illaqueant, sic à deliquio revalescant istæ mentes, quæ, Scyri lapidis instar, integræ natant, comminutæ merguntur. Experiendo quidem didici, nullius spes conatusque, ut de Cretensibus sacris dicitur, elusos fuisse, nisi qui pensi neglectu hoc sibi creavit infortunium. Quorsum gymnasiorum habenas tenent præceptores, si ad ultimam dirigendi sedulitatem se non extendant? Quorsum tot labores, supremam redolentes industriam, à veteribus posteris traducuntur, si ad eorum nitorem non liceat aspirare? Moveat, moveat (inquam) omnes puerorum debilitas, excitet molimina vestra reipub. exspectatio quam non inutilis illius capsulæ cura detinet, cui segnities pestis, industria medicina, sed immortalis illius purissimæque substantiæ, quæ à cœlo descendit, & in cœlum tendit, simul cum Minervâ manum movere: nec tantis meritis dignum deerit brabium, quippe nihil æternitati strictiùs mortales conjunxit, quàm fervidus in omnes affectus, & mens, quæ lampadis more, cum corporis dispendio, aliorum illuminationi

minationi inservit. Hæc Postulare satis est. Cætera sequuntur.

4. Mutuum est inter Poësin & Oratoriam de utilitate certamen: quippe ex oratoribus petunt poetæ materiam; nec quicquam à poëtis fœliciùs explicatum, quàm quod ab oratoribus tractatum: Lectio etiam poëtarum eximiè subservit oratori, tam ad inventionis splendorem, quam materiæ venustatem, & amplificationis decorem:

Sic varios sese in vultus facundia dives
Induit, & vasto nunc torrens impete fertur
Fluminis in morem ——

Quod de Homero vomente, & poëtis colligentibus fingitur, oratoriæ studiosis non incongruè applicetur: Hi enim à poëtarum alvearibus (comptiori enim utemur similitudine) quàm sæpissimè mella surripiunt: si enim prælia, procellas, pestes describeres, ex poëtis eruantur: devitandæ sunt verò locutiones meræ poëticæ; reliquæ nostri juris sunt faciendæ. Qui in poëtis Græcis & Latinis, Homero, Sophocle, Virgilio, Ovidio versantur, hæc non ignorant.

5. Lubricæ sunt puerorum memoriæ, & bibulæ arenæ instar, institutionis stillicidia quo avidiùs imbibunt, eò velociùs dimittunt, nec, fideliùs huic morbo invenitur remedium quàm iterata institutio. Inculcationi itaque Rhetorices, legumque oratoricarum frequens famuletur repetitio; quæ, si pru-

prudenti methodo ordinetur, ſemel qualibet ſeptimanâ refricetur: ſemper verò tam exemplis, proprio labore confectis, quàm ex authorum lectione collectis, cujuſque tropi & figuræ examinatio confirmetur, tum brevi temporis tractu, quæ citò diffluxura videntur, fixè & conſtanter hærebunt: ex. gr. cum ad Apoſtrophen, vel Proſopopœian deventum eſt, recitent pueri exempla quæ in authoribus legerunt.

6. Nec olei nec operis pueri facient jacturam, ſi eadem exercitia, poſt aliquam temporis intercapedinem, iterum in manus ſumantur, & ſecundâ cogitatione perpoliantur; edit enim & progreſſus documentum, & virium experimentum.

7. Omnis funis (ut aiunt) à magiſtris movendus eſt, ut pueros & ad inventionis nitorem trahant, & celeritatem: Ut enim educatio opus eſt non ſolùm proletariis dignum ingeniis, ſed ſplendidiſſima Palladis opulentiâ ditatis; ita ſupremam requirit curam, ſummoſque intentionis nervos. Decem itaque inventionis fontes, dilucidè indigitandi ſunt, qui totam facundiæ aream irrigant.

1. Hiſtoriæ, quales ſuppeditat Plutarchus in vit. & moral. Valer. Max. Herodotus, L. Florus, Livius, & Juſtinus, Plinius, Paræus in medullâ hiſtoriæ, Ælianus; tot, quot tempus dabit veniam, ex his perlegantur;

gantur: non solùm enim in Gymnasio versantibus, sed & in Academiâ initiatis inserviant tam priores quàm sequentes institutiones.

2. Apologi & Fabulæ, quæ prostant in Ovidii Metamorph. Æsopi Fab. Natal. Com. Muthol. Æthn.

3. Adagia, ut ipse Erasmus copiosissimus *adagiorum* collector & illustrator affatim demonstrat.

4. Hieroglyphicæ, in quibus recondita veterum, præcipuè Ægyptiorum eruditio latuit, quæ à Pierio, Clement. Alexandrino, Strom. l. 5. N. Causino, in Horti Apollinis explicatione, eximiè illustrantur.

5. Emblemata & Symbola, quæ ornata fuerunt ab Alciato, Theod. Beza. N. Reusnero. Nec oblivione tegendus est politissimus noster Quarlesius. His addantur imagines veterum numinum; de quibus vide Vincent. Chartarium de imaginibus numinum Ethnicorum, & Pausan. περὶ τῆς Ἑλλάδος διηγήσεως.

6. Leges, mores gentium, instituta; ut Laconum, Atheniensium, Ægyptiorum, Romanorum, quæ fusè tractantur à Plutarcho, Diodor. Siculo, P. Manut.

7. Sententiæ politæ, tam veterum, quàm recentiorum; quales occurrunt passim in Tacito, Livio, Salustio, Lipsio, Puteano, &c.

8. Figuræ

8. Figuræ Rhetoricæ, ut ſupra diximus, quas luculentiſſimè tractant, Ariſtoteles, Voſſius, Farnabius, Butlerus, Vicarſius.

9. Loci topici Logicorum, à cauſis, effectis, adjunctis, contrariis, &c. de quibus vid. N. Cauſin. lib. 4. de Eloq. c. 13. nec ab aliquo omittuntur, qui rem oratoriam tractat: per hos ſi ducatur materia, eximiè amplificantur diſcurſus: ſecum igitur cogitet puer quæ ſunt cauſæ, qui effectus, quæ contraria materiæ tractandæ.

10. Tota rerum naturalium & artificialium ſeries, ut ſupra monuimus, poſtulat. 4. Quod ad res artificiales attinet, hoc modo utiles reddantur, ſi in tabulas redigerentur, adeò ut oculo percurri poſſent, &, quod puerorum propoſito conveniret, in memoriam figeretur, conſule N. Cauſin. lib. 11. e. g. Pyramides, labyrinthi, templa, baſilicæ, officinæ artificum, ciborum apparatus, mercium varietas, multa inventioni ſubſidia ſuppeditant: Quicunque à ferulâ manum non ſubduxerunt, hos authores deguſtare incipiant, in Academiis perficiant: & cùm tempus non ſuppetit totius libri lectioni, Vel dividatur liber in partes, & ſingulatim pueris aſſignetur, & poſtea conferant obſervationes & collectiones, ut in col-

legio isto Gelliano monemur; huic verò lectioni suppetias ferat, si quid difficile occurrat, magistri explicatio, & dirigat inspectio; Vel statis diebus præceptor res utilissimas seligat, puerisque patefaciat: e. g. si omnes 15. Metamorphoseωn libri, vel Æneidum, perlegi non possunt, unus liber assignetur huic, alius alteri, perlegant, in compendiumq; fabulas vel historias redigant, coram magistro verò conferant collectiones; ita socii lectionem quisque quodam modo sibi adsciscet, & hoc modo, facillimè aliquis liber in unoquoque hujus generis utiliter absolvatur.

Hi putei inexhausti cuique patent, &, sicut de beatarum insularum speculo Lucianus fabulatur, quæ omnia in toto orbe terrarum gesta explicat, nihil est in toto orbe oratorio quòd non luculenter spectantibus exhibent; opus erit itaque probatis dignum ingeniis horum prompta exantlatio, & concinna derivatio, ut ab iis puerilium mentium horturi irrigentur. Si etiam aliquid ex his adminiculis in Authoris lectione occurrat; omnes enim occasiones arreptanti quid non accurret? non sicco (ut aiunt) pede prætereundum est, sed discant adolescentes in adversariorum librum inserere, pulchrè conservare, & quotiescunque occasio occurrit, uti.

8. Satis

8. Satis superque quamplurimi thematum & orationum partes intonuerunt: quæ sunt, Exordium, narratio, confirmatio, confutatio, epilogus: de iis igitur multùm quidem decantatis, raró verò cum arte adhibitis, carptim assero; nec nimis strictè, has partes esse urgendas, nec omnino negligendas: Audite (nihili enim nostrum est) clarissimi N. Causini judicium, "Non intelligendum est, eam continuò mancam esse orationem, quæ non ex exordio, narratione, confirmatione, & epilogo coaluerit; plerasque enim partes nonnunquam amputandas esse, docet prudentia; quas si intrudere coneris, deforme potiùs facies & inutile, quam quicquam roboris aut gratiæ concilies. Aliquando etiam satis fœliciter invertantur. Ut verò nihil deesset, quod in facundiæ tyrocinio prænosci debet, aut quod puerili inventioni auxilium præstet, omnes docendi peritos monitos velim, omnes formulas exordiendi, confirmandi, &c. quæ in authoribus comptioribus legendis occurrunt pueris, in transcursu instillari debere, ut & fontes undè petuntur: fontes verò communes

1. Adjuncta temporis, loci, rerum, personarum, Quanquam mihi frequens conspectus vester, &c. pro lege *Manil.*

2. Expo-

1. Exordiendi sunt

2. Expoſitio rei ſimplex, e. g. Niſi virtus fideſq; veſtra ſatis, &c. *Salluſt. Facinus novum & inauditum hic narro*, &c. *Put.* ex. 10.

3. *Interna* rei *principia*, vel viſcera materiæ, e. g. *Satis dedecoris atque flagitii caſtra cepêre.* vid. *Quint.* decl. 3. & hinc quidem petuntur nitidiſſimæ exordiendi formulæ.

4. *Exemplorum recitatio*, vel *Fabularum*, Proverbiorum, Sententiarum, e. g. *De Alexandro narratur* qui, &c.

5. *Invocatio*, vid. Plin. Panegyr. Trajan. &c.

6. Abruptus ad rem tractandam *tranſitus*, e. g. *Injurias & non redditas res ex Fœdere*, &c. vid. *Liv.* decad. lib. 1.

1. Totius rei *declaratio*; ita *Dion.* orat. 31. *Quando enim alicui ſtatuam decernitis*, &c. vid. *Barcl.* de *Prod. Papiſt. Tantâ fide*, &c.

2. Aliter quàm Adverſarius expoſuit res *exponitur*: e. g. *Non eſt illa, quam vos putatis Eloquentia.* vid. *Cauſin.* de Eloq. c. 1.

3. Om-

3. Omnium partium, & circumstantiarum rei *declaratio*. e.g. *Nec si hæc inter scientes dicerem*, &c. vid. *Quint.* de Civibus.

2. Narrandi

4. *Digressio*; *Sic tui Nepotes novâ gloriâ tuam stirpem auxerunt*, &c. *Vern.* in Sponſ. *Lud.* 3.

5. Brevis sententiæ nostræ *Explicatio*, e. g. *Nec habeo sane, quid in Milite tuo laudem, sed potius*, &c. Quint. Mil. Mar.

6. *Quæstiones* rem tractandam explicantes, e. g. *Quid est, Catilina?* de Conjur. *Cat.* orat. 1.

3. Confutandi

1. *Repugnantia*, vid. *Quint.* pro cœco.

2. *Impossibilitas.* Quint. pro paupere, *Sed excutiam*, &c.

3. *Obscuritas*, e. g. *Necessarium est igitur ex his confiteri*, &c. vid. *Dion.* orat. 11.

4. *Inconveniens*, e. g. *Demosth.* contra Philip. orat. 3. βούλομαι δ' εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐξ ὧν, &c. *Ostendam verò vobis quare sic timeo.*

Et vice-versâ :

4. Confirmandi { 1. *Decorum*, 2. *Possibile*, 3. *Perspicuitas*, 4. *Conveniens*, } quorum exempla tam frequenter occurrunt, ut non sit proponere necesse.

5. Concludendi {
1. *Medulla* materiæ antecedentis, e. g. *Quare cum me vestra authoritas*, &c. *Post Reditum.*
2. *Suasio* vel *dissuasio*, e. g. *Nolite judices, per vos*, &c. Or. pro Cn. Planco.
3. *Enumeratio* rerum priùs dictarum, e. g. *Quare conservate* (judices) *hominem pudore eo quem amicorum studiis*, &c. pro Arc. poët.
4. *Apostrophe*, vestrum est hoc judices, &c. pro A. Cluent.
}

Secundum *materiæ* tractatæ Naturam, deligendi sunt Fontes ex quibus partes Orationum possunt peti. Unus enim huic *materiæ*, alter alteri competit; syderum (ut *Epicurei* volunt) haud dissimiles, *quæ clara divitibus, minora pauperibus, obscura defectis, ac pro sorte uniuscujusque lucentia adnumerata sunt mortalibus*. Plin. Nat. hist. lib. 2. c. 8.

9. *Gradualis progressus* est institutioni apprimè congruus, sic igitur ordinetur *progressus*,

ſus, ut pueri cum *ſtylo confabulatorio* incipiant, & in hunc finem componant *colloquia*, primo literis mandando, dein verò mutuis colloquiis inter ſe concertando, & qui expeditiſſimè quæſtiones proponit, & reſponſum format, *Palmam* ferat: hâc enim dote, nulla non ingenia acuuntur. *Dein ad Epiſtolarem* conſcendant *ſtylum*, & propterea fingantur *Occaſiones*, vel arripiantur ſi occurrant, à rebus puerilem captum non excedentibus, præſertim verò ſenſui obviis; de hiſce *Epiſtolæ* facilè formari poſſunt, & ſine *Olei operiſve* diſpendio. Ad *hiſtoricum ſtylum* poſt hunc aſſurgant, qui in rerum comprehenſu facilium *narrationibus* & *deſcriptionibus* conſtat, quales collegit N. *Cauſin.* lib. de Eloq. 11. Exerceantur itaque pueri vel in hujuſmodi narrationibus (e. g. de vitâ *Herculis*, *Alexandri*, excidio *Trojæ*,) conſcribendis, vel extempore proferendis. *Hujus* operis verò faſtigium coronet *ſtylus Oratorius*, qui in Thematibus, & Declamationibus componendis præcipuè conſtat. *Inſtitutio* diſcentes reddit peritiores, *uſus* & *exercitatio* fortiores, nec non ad ſublimiora paratiores: *non pervenitur ad ſumma niſi per media, nec ad ſuprema exercitia niſi per infima.*

10. *Status deliberativus* & *demonſtrativus*, potiùs quàm *judicialis* & *didaſcalicus*, adoleſcentium inventioni conveniunt; quia iis nulla alia argumenta conveniunt, nec alia

tractandi

tractandi methodus quàm ad quæ puerilis captus se facilè erigat. *Didascalicus* benè exercitatis, *Judicialis* non nisi probe adultis congruit.

Deliberativus thema simplex vel complexum tractat.

Demonstrativus laudat vel vituperat.

Didascalicus quæstiones spinosas explicat.

Judicialis condemnat vel absolvit.

11. *Monendi* sunt pueri, ne *periodi* sint nimis prolixæ: abscindantur inutilia, & potius discursus materiæ nervosum vigorem, & benè ordinatam compagem, quàm verborum tumorem spirent; caveant ab ista brevitate, quæ ignorantiæ filia, obscuritatis mater, rectus vocum & concinnus *ordo*, nec non congruè librati periodorum casus, auditorum aures allectant; quod ut fiat, nulla regula certior est, quam prudens oratoris observatio. Attamen ne vel in generalioribus hærere videamur, vel à tritâ oratorum semitâ abhorrere, has antehac vulgatas regulas proponere non pigebit.

1. *Adjectivum* dissyllabum *substantivo* multisyllabo postponendum est, e. g. indies oriuntur contentiones *novæ*.
2. *Adjectivum* multitudinis ornatiùs *substantivis* postponitur, e. g. Sceleratos *omnes* Catilina *unus* superavit.
3. *Adjectiva* polysyllaba non invenustè &

in fronte & in fine ponuntur, e.g. *Miserrimi* sunt omnes *inglorii.*

4. *Adjectivum* à *substantivo*, vocis interpositione commodè sejungi potest, e.g. *Meo* quidem *judicio, Plus* habet *venustatis* nuda virtus, quàm compta miseria.

5. *Ablativus absolutus* aut ante verbum, aut initio ponendus est, e. g. *Re intellectâ*, in verborum usu faciles esse debemus. Omnes, *ingruente miseriâ*, percelluntur timore.

6. *Cognomina propriis* præponuntur, e.g. *Q. Fabius, M. T. Cicero.*

7. *Cognomen à proprio* interdum sejungitur, e. g. *Lucius* enim *Catilina* Ciceroni infestissimus.

8. *Comparativa* & *superlativa* eleganter substantivis postponuntur, e.g. Prætoris *iniquissimi* sævitia. Adulatio reprehensione deterior.

9. *Comparativa* in initio orationis ponuntur, ut & in fine non invenustè, e. g. *Celebrius* est ingenium, cujus motus sunt veloces, si iidem sint *honestiores.*

10. *Nomina propria* polysyllaba periodi principium decorant, e.g. *Antiochia* urbs nobilis.

11. *Quod* in laudem vel vituperium est, *proprio* nomini præponitur : e. g. *Magnus* ille *Pompeius.*

12. τὸ *nullus* post *substantivum* ponitur, u-

Vi-

Viri quibus ratio nulla suadebit; τὸ *illud* prius respicit, τὸ *hoc* posterius.

13. *Verbum* indicativi modi aut subjunctivi aliquando in initio ponitur, e. g. *Excitat* eos magnitudo & varietas. Si *despondeas* animum, *actum est* de salute.

14. *Verbum* [*est*] in initio post primam vocem ponitur; post comparativum in fine: e. g. Nostra *est* enim consuetudo. Oratio sine fuco gratior *est*.

15. *Infinitivus* verbo præponitur, e. g. In pueris oratio perfecta nec *exigi*, nec *sperari* potest.

16. *Adverbia* adjectivis postponuntur, aut si præponantur, aliquid interseritur, e.g. stylus intermissione *paulò admodum* de celeritate perdit. *Eximiè* quidem insolentes superborum sermones.

Hæc, pro judicio, observentur, vel repudientur; Quamplurima observatu digna in eruditorum scriptis versata occurrunt, quamplurima promptum ingenium adinveniat. *Ordo* est *anima* rerum, *vita* sermonum. Arbores, quæ jucundo delectant *fructu*, eleganti *situ* non minus placeant.

12. *Memoria* est mentis *ærarium*, ubi thesauros; *Scrinium*, ubi cimelia; *alveare*, ubi mella recondit. Quid itaq; magistris majus incumbit, quàm tam eximium *naturæ* donum excolere? *Ditent exercendo*, *exerceant ditando*:

quæcunque species occlurrunt, debent fideliter imprimi, & in futurum usum recondi. Faciant ut intelligantur omnia, quæ memoriæ inhærere velint. Nesciunt insani juvenes, nesciunt, inquam, quàm egregio solo sterilitatem inducant, dum non exercent *memoriam*, vel oscitanter curant; Quippe quò magis *memoriâ*, eo magis plerunque *ingenio* quisque valet. Ne nimium juvenes chartis hisce collectivis impallescant, nec *adversariis* vel locis communibus nimium securè confidant, ob memoriæ debilitatem habeant non adhæreant (Quis enim comprehendit omnia?) Porro quæcunque pueri legunt tabulis digna, digerantur in ordinem disciplinarum, adeò ut quælibet observatio notatu digna propriam suam sedem sortiatur, quippe hic ordo institutioni maximè commodus; recordentur verò se hortulanos imitari debere, qui plantas seminariis innutriunt, ut in hortos transferant. Res memoriâ dignas chartis inserant, ut frequenter *revolvendo* & *relegendo* mentibus insigant, vel si anteà impressæ rerum imagines longo temporis tractu obliterentur, ex *adversariis* renoventur. Non absurdè ab antiquis dictum, Ea solum te meminisse jactes, quæ memoriâ tenes. Impossibile est, ut *memoriâ* pollentes, ingenii viribus destituantur.

13. *Ex-tempore* prolatos discursus *Magnus* ille laudavit *Verulamius*, nec tenuitas nostra refragari

refragari ausit; Ingens profectò ausum, summisque dignum ingeniis, si post debitam ingenii maturitatem, & antecedentem meditationem, (sine quâ ipse *Augustus* populum alloqui noluit) nec non cum debitâ gravitate adolescentes aggrediantur: Quorsum enim tendit privata institutio, nisi ut publicè clareamus; hinc audacia, loquendique consuetudo & fœlicitas, nec non eximium ingenii acumen: si verò citius quàm par est, exigatur hoc exercitium, quod infantibus velociorem gressum formantibus accidit, minutiores hebetantur vires, magis quam diriguntur; nimia festinatio ingenii motus sæpe retardat, rarò promovet. At si, passibus æquis, huc pueros pervenire velimus, assuescant, cum scholam primò post prandium introeunt, Historias aut Fabulas, extempore coram magistro, proferre; dein de laude alicujus Virtutis, vel vituperio Vitii, extempore discurrant, vel de quovis alio themate sententiam suam in medium proferant. Hæc enim via ad perfectionem expeditissima.

14. *Æmulationis* cote hebetissima acuuntur ingenia, & nemo adeo excors, quem non pudet superari. *Elephantus* (Plinio teste) ignominiâ notatus, inediâ vitam consumpsit; ipsa enim bruta mortem ignominiæ præferunt. Nec desunt generi humano à cœlesti igne delibatæ scintillæ, quæ quò fortiorem sentiunt plausus auram, eò vivacius accenduntur.

 Ovid.

Ovid. *Qui velit ingenio cedere, rarus erit.*

Operæ pretium erit igitur, pueros mutuis exercitiorum correctioni operam dare, ut & mutuæ examinationi, tam inter membra ejusdem classis, quam superioris & inferioris, dum coram magistro se sistunt. *Sit* etiam *collatio* Phraseωn, Lectionum, aliarumque observationum; *Aliquando* etiam Pueris utile erit explorare, quantum nitoris possunt addere sociorum exercitiis, vel *rejiciendo* superflua, vel *transmutando* incongrua, vel *supplendo* chasmata, & nova aptioraque *inserendo*. *Interdum* non inutile erit *seligere* expressiones, ex Authore aliquo, & singulis veniam dare quodcunque possit, ex iis confingendi; & in his omnibus operibus, non desit ei *encomium*, qui sedulò & accuratè operam navando cæteris præstitit. *Denique* quoniam non aliorum solum, sed etiam nostrummetipsorum sumus æmuli, summâ cum curâ conserventur *ea exercitia*, in quibus celebriores ab aliquo ingenii vires fuerunt ostensæ, in futuræ ætatis æmulationem, & usum; si enim in posterum pueri hebescant, excitentur priorum exercitiorum recordatione, & moneantur ne à propria ingenuitate degenerent. Non puduit *Patrem* in certamine *Olympico* filium jam torpentem, in prioris roboris memoriam revocare, Ω παῖ τῶ ἀπ' ἀρίστου, (Pausf. Eliac. post) Indignum seni visum

sum est eas manus in Antagonistâ feriendo languescere, quæ tam robustos ictus aratro infixissent.

§. 15. *Præposterus* est ordo, *memoriam intellectui* præponere, & imperitè quidem tyronum profectui consulitur, quoties illam oneramus, hunc vero non excolere studemus; inferiores enim animi facultates à superioribus vires & influxus recipiunt; nec quidquam aliud confirmat & perficit memoriam, nisi quod plenè intellectus comprehendit. Ut memoriæ itaque congruum non desit subsidium, omnia quæ pueros recordari velimus, fideliter intelligantur. Nec aliter oportet facere in primis *Grammatices* Rudimentis: in illis enim ponendis, si expeditissimè doceremus, per res sensibus manifestas, & per regulas ex exemplis elicitas, illuminandi sunt pueriles animi. Quam immedicabile scholarum vulnus! rigidâ verborum verberumque violentiâ memoriam ignotis præceptis onerare, linguam habere ad repetendum facilem, mentem ad concipiendum impotentem. Toto verò cœlo errârunt, qui, ut pueri Regulas *Grammaticales* memoriter repetant, exegerunt; nunquam vero eâdem cum curâ sunt annixi ut perspicuè concipiant. Hinc libera illa ingenia sæpissimè deprimuntur, quæ veterum Atheniensium æmula, dum sub servitutis tyrannide prosternuntur, ad nullum præclarum facinus se attollere ausint;

ſint ; aſt à jugo libera, per totum terrarum orbem celebres, & mentis & corporis vires expanderunt. *Si mihi itaque ſuadere liceat*, In linguâ plenè cognitâ, ea præcepta *Grammaticalia* inculcentur, quæ puerorum *Memoriis* infigere velimus.

16. *Ne unius pueri inſtitutioni impendatur totus labor*, ſed in omni negotio excitentur coætanei ad auſcultandum ; nulla enim inſtitutio uni impenditur, quam non & viginti audiant. *Porro*, moneatur tyro, ut ſolus ambulet, materiæ ſtruem colligat, priùs quàm ad exercitia componenda ſe accingat. Facillimè erigitur ædificium, cum materia omnis præparatur.

17. *Sint exercitia frequentia* : nihil enim ingenii vires magis promovet, quàm frequens & ſedula exercitatio, tam in Scholâ de die, quàm domi nocte : vix ulla occurrit *Lectio* quæ ad aliquam exercitationem non utilis reddatur. Hinc *Romani*, Carthaginenſes, *Lacedæmonii* in bellis celebres ; hinc docta illa Philoſophorum turba, quales *Plato*, *Cleanthes*, *Plinius*, *Seneca*, in Philoſophiæ myſteriis oculati extiterunt: *ideoque rariores ſint* prælectiones, nulla verò abeat ſine uſu ; Prælectiones enim non numero menſurandæ ſunt ſed pondere. Tam humanum genus,quàm alia animalia rationis expertia, ex crebrâ exercitatione, ad eximiam & fide majorem peritiam pervenerunt.

18. *Ad*

18. *Ad ingenii* vires experiendas, in thematis complexi tractatione, utiliſſimum eſt eoſdem pueros in utrâque parte tam affirmativa quàm negativa exercere.

19. Τὸ Πρέπον *ſemper obſervetur*, in periodorum connexione, vocum ſignificatione, rerum applicatione, adeò ut periodi non *chaſmata* ſine dependentia admittant, voces ſint congruæ, rerum applicatio ſit artifice digna. Quis enim leonis laudibus murem inſigniret? aut muſcam elephanti? Laudatur à Poëtarum Principe *Ulyſſis* ingenium, *Agamemnonis* majeſtas, *Achillis* velocitas; in his enim præcipuè claruerunt, nec ullum admittitur epitheton, quod non rei tractatæ affabrè congruit. *Porrò*, obſervandum eſt, eos ab Oratoriæ decore aberrare, qui, in *Latinis* declamationibus, ſententias *Græcas* nimis frequenter inſerunt: Qui *Latinè* peroraturus eſt, *Romanâ* polleat Facundiâ; qui *Græcè*, *Græcâ*. Nec Cicero inter *Romanos* Oratores primus ſe *Græcis* ſententiis explicare deſideravit; nec *Demoſthenes* inter Græcos non infimus, aliâ quàm *Atticâ* uſus eſt expreſſione.

20. *Intra* cancellos nimis anguſtos ea ingenia coarctare nefas, quibus nil ſolennius, quàm prolixa verborum multitudine luxuriari. Amant juvenes liberum loquendi campum, &, per me, fruantur. Bonum eſt aliquid habere quod amputes, quod tranſmutes;

tes; *attamen utantur* magistri hac cautione, Ne sint exercitationes in primo Facundiæ stadio adeo longæ, ut onera videantur, sed potiùs nervosæ, si fieri potest, quàm loquaces. Multum enim materiæ (ubi prolixiores exiguntur exercitationes) sæpissimè sine delectu congerunt pueri, nec curant unde petant, nec qualis sit. Summâ semper cum curâ (si modo puerilium ingeniorum limites non excedantur) expectent præceptores ut negotiis impositis (viribus intentis) incumbant: Non enim sine profectûs impedimento ingenuique caloris dispendio possunt pensa oscitanter tractari. Apud *Hebræos* observatur, eadem voce (אזנים) & *aurem* & *bilancem* exprimi, quia nil debet audiri, quod non perpendi, nec imponi quod non pensitari.

21. *Quicquid fieri cœptum est*, non nisi peractum dimittatur: hoc vero hac ratione moneo, quia permulti ab exercitio ad exercitium antequam perficiatur protruduntur, & Pardis non dissimiles prædam captantibus, per saltum varios prosequuntur labores, quos, si non attingant primo conatu, celerrimè dimittunt, inde in omnibus oleum profundunt, & operam eludunt. *Potius* bis terve idem revisant & iterum conficiant exercitium, quàm imperfectum & incomptum è manibus dimittant.

22. *Non*

22. *Non minimum* est docendi artificium observare ad cujus Authoris mentem, geniumque Eloquentiæ tyrones se fœlicissimè applicant; hunc verò quasi per vestigium sequantur. Qui ubique est, nusquam subsistit; & qui in ipso oratoriæ introitu unumquemque ambit, assequitur neminem, etsi cum aliquam perfectionem nactus est, sumat sibi majorem libertatem. Nostrum seculum laconismum potissimum sapit, & succinctâ, nervosâ, floridâ sententiarum rotunditate, acquiescit; qualis in *Puteano, Heinsio, Lipsio*, elucet. Ideóque quamvis stylus *Asiaticus*, à primordio inventionis non alienus est, quia prolixiore verborum copiâ gloriatur, nec vituperanda est ampla illa verborum luxuries, quæ uberioris ingenii fœtus est, *stylus* tamen *Atticus* & *Laconicus* sublimioribus ingeniis præcipuè arrident; Materiâ enim magis quàm verbis triumphat. *Considerandum* denique præceptoribus, quòd etsi usum authoris enixè inculcamus, attamen haud necessarium existimemus ei perpetuo & soli inhærere, sed adeo confirmare tyronum gressus, expeditosque reddere, ut postea à morbis, revalescentium more, vel scipione rejecto, vel oblectationis causâ adhibito, propriis viribus strenuè progrediantur.

23. *Frequens versio* dictaminum vel discursuum politiorum ex linguâ ignotâ in notam,

tam, & vice-versâ, non mediocriter promovet inventionem, (hoc verò fiat vel chartam inspiciendo & extempore coram magistro pronunciando, vel literis mandando) in his verò & in omnibus exercitiis ne adhibeantur voces exoticæ & inusitatæ, sed purè latinæ, & quæ legantur in probatis authoribus. Parcè velim (si omnino) *Lexica* adhiberi; ex hisce enim voces incongruæ sæpiùs seliguntur: *Lexicorum* verò defectus sublevetur, 1. magistri *informatione*, 2. fideli authorum *repetitione* & *recordatione*, 3. continuis *colloquiis*, 4. *perlectione* alicujus libri, in quo tota *Latina* lingua continetur, qualis est *Joh. Ames. Comenii* (*Atlantis* illius scholasticæ eruditionis) *Janua Linguarum*: sic enim pueri ex propriæ memoriæ supellectili sint sibi *Lexici* vice. Postquam pueri hunc librum semel percurrerunt, in memoriâ contineatur repetendo inter alia opera quæ repetuntur secundum scholarum consuetudinem ante *Natalitiorum*, *Paschatis*, *Pentecostes*, &c. festa.

24. *Primus* sapientiæ gradus est falsa intelligere, secundus vera cognoscere. Magistrorum itaque interest, primò ab erroribus detinere, dein ad veritatem ducere. In hunc finem summâ cum curâ corrigantur exercitia, 1. falsa *delendo*. 2. inutilia *amputando*. 3. utilia *inserendo*, & politiores expressiones ubi desunt literis *mandando*. 4. *quærendo* à

singulis

singulis pueris quis meliorem socio suo potest dictare expressionem. 5. incongrua in ordinem *redigendo.* 6. *Monstrando* exemplaria suo labore confecta, vel ex bono authore collecta. "Quotquot Præceptor potest, suæ
" inventionis specimina pueris ostendat, &
" imitationis & incitationis causâ, quic-
" quid à discipulis volunt fieri Præcepto-
" res, id ipsi faciendo (inquit prudentissi-
" mus rei literariæ mysta) commonstrent
" viam. Naturalissimum est quemque duci
" suo dicere: valet i præ, sequar; facile
" est præeuntem sequi, protrudi autem sine
" prædesignatâ semitâ, durum. Quippe in exercitiis à Præceptore commonstratis conspiciant pueri propriorum laborum defectus (ut supra monui) accendantur etiam, ut *Themistocles Miltiadis* gloriâ, ad altiora spirare; ex quotidianâ etiam in hoc theatro exercitatione generatur universa materiæ Idea, ad omnes occasiones accommodanda; *Occasiones* dixi; non enim statis solum qualibet septimanâ exercitiis, ut plerunque solet, occupandi sunt adolescentes, sed sumendæ sunt declamandi ansæ, & carmina componendi (gemellorum enim instar mutuò coeunt hæc exercitia) ex omnibus quæ occurrunt observatu dignis; & si non occurrant, fingendæ sunt. e. g. De inauguratione Principum; de obitu vel annuo introitu Magistratuum, fame, diluviis, cometis, pe-

stibus,

ſtibus, præliis, connubiis heroum & heroinarum, Diebus feſtis ſolennioribus, de laudibus Virorum vel literis vel militia illuſtribus, vituperio ſceleſtorum; nec non de Thematis complexis, e.g. An liceat peregrinari? An vita urbana ſit ruſticæ præferenda? An ludi ſcenici ſint liciti? aliiſque hujuſmodi vel per proſopopœian cauſas faciliores pueri ſuſcipiant, ut *ſuadæ* ſuam cauſam dicentis, contra *Barbaros*; *Irenes* adverſus *Enyo*, *Nemeſeos* contra ſceleſtè viventes.

25. *Penſum* tenuitate noſtrâ non indignum foret, cum *Phocione* orationem amputare; attamen quia Magiſtrorum mores & geſtus eximiæ inſtitutioni plurimum conferunt, & ſunt quaſi diſcipulis leges loquentes, has regulas proponere non inutile erit. *Animi integri, non vitioſorum morum eſt inſtitutio.*

1. Quoſcunque literis & virtute promovere velis, ſeriò precare, ut promoveantur.
2. E ſchola te ſubducas, quotieſcunque indignatio & ira nimium ebulliunt, & *precibus*, vel *lectioni*, vel *meditationi* vaces.
3. Te divertas ad aliud extremum, ſi ſis ad iram proclivis, viz. lenitatem; utaris aliâ pœnâ quam verberum, qualis eſt *reſtrictio* cum ſocii ludunt, exercitiorum *auctio*, *amiſſio* loci, &c.

4. In

4. In aliis affectibus tibi etiam imperes, si iræ imperabis; contumeliosa verba evites, acerbant non corrigunt.

5. Voto humili & genibus flexis facto, te obstringas, poenam tibi imponas si sæpius in eundem errorem impingas, nec defendantur errores tui, sed piè confitere, sedulò corrigas. *Languent affectus si deprimas, insolescunt si indulgeas.*

6. Infligenda est poena non ut iræ tuæ satisfacias, sed ut peccantem emendes. Examina igitur ante pœnam, nec separetur poena ab institutione, idque cum ira deferbuit, multum authoritatis ab ea pœna conciliatur, quæ moderatè & post aliquam moram infligitur.

7. Infirmos patienter toleres, ne sis clamosus nec jocis nimium deditus (præsertim si cum illis rem habeas qui aliquo corporis aut mentis defectu laborant) eandem culpam ne nimium inculces, attamen non inutile est pueros observare te posse aliquando veteres culpas in mentem revocare.

8. Hortare, remunera, quotiescunque occasio subservit, variis ingeniis vario modo te applices; omnes quæ occurrunt occasiones arripias, è quibus bonos mores informes; cibo potuque ne tibi indulgeas, sunt enim enormium affectuum fomenta.

9. Meditare de Dei præſentiâ & in te pa
tientiâ, cujus vicem geris, te tanquam
in theatro poſitum eſſe, ut ab omnibu
conſpiciare, ut omnibus moderationis
pietatis, prudentiæ ſis exemplo. I
mente etiam tuâ revolvas lugubres ira
cundiæ effectus in te & aliis, eorum de
bilitates, quorum curam ſuſcepiſti, quan
tum authoritatis temerariis & abſurdi
tuis geſtibus amittitur; Monita amico
rum, inimicorum querelas, impedimen
ta profectus, exempla tam manſuetu
dinis, quàm furoris ante oculos ponas.

10. Ne nimium abſis à ſcholâ, ſed ſit tu
præſentia perpetuus monitor. Ne ſi
nimis facilis aut frequens in veniâ lu
dendi concedendâ, luſu enim luſûs de
ſiderium accenditur, non reſtringuitu
Sunt generales leges in omni ſcholâ ob
ſervandæ de obſequio, affabilitate, pu
chrâ exercitiorum ſcriptione, de tem
peſtiva ſcholæ frequentatione, de jur
giis & clamoribus evitandis, de cur
in exigendâ ratione eorum quæ doce
tur, de ordine conſervando, & hæ
omnia fideliter, imò & ſeverè, exig
debent, ſi quis vel ſcholam conſtitue
vel conſtitutam conſervabit. Quis ve
rò docendi peritus hæc ignorat?

26. *Alim*

26. *Aliud* eſt Oratoriæ, aliud *Græcæ* linguæ ſtudium, & Authorum *Latinorum* uſum ſcopus noſter præcipuè aſſecutus eſt. Aſt, quia ſimul cum Oratoriæ tyrocinio plerunque Græcæ linguæ fundamenta ponuntur, & quoniam hæc lingua non minori eloquentiæ laude triumphat, quàm *Latina*, nec minorem tyronibus confert opellam, operæ pretium exiſtimavi, paucula monita de *Græcæ* linguæ ſtudio diſcentibus proponere. Fruſtra ei *Romanæ* placent literæ, qui *Græcas* faſtidit; quidquid *Romani* poſteris tradiderunt rivi ſunt, Græci fontes recluſerunt; his puriſſimas Artium, Facundiæ, Hiſtoriæ venas debemus. Quot enim facundiæ gemmulæ *Demoſthenem* adornant? Quot præclari ingenii ſpecimina *Xenophontem* & *Thucydiden* illuſtrant? Quot poſterorum obſervatione digna in *Herodoto, Dione, Pauſaniâ, Plutarcho* relucent? Quot denique nervoſi & ſublimis ingenii afflatus, in *Pindaro, Sophocle, Euripide*, nec non in Poëtarum illo *Coryphæo*, cui non ſine injuriâ à *Cæcitate* nomen inditum, qui à *duarum mulierum* moribus, eximiè inter ſe diverſis, duorum celebrium operum materiam contexuit. Taceo *Platonem, Ariſtotelem*, alioſque naturæ clavigeros, quorum divinâ ſedulitate totius philoſophiæ myſteria expanduntur. Hiſce caliginem ſæpius inducunt interpretes, & intimum ſenſum aut venuſtate ſpoliant aut

veritate. *Spernant* faces ingenui juvenes, ſole fruantur, & ſimul cum progreſſu in *Oratoriâ* & *Poeſi*, ad perfectionem in *Græcâ* linguâ aſpirent; & in progreſſu his, ſi placeat, utantur regulis.

1. Concordantiam linguæ *Latinæ* & *Græcæ* obſervent, in ſyllabarum pronunciatione, etymologiâ, ſyntaxi, ut & diſcrepantiam.

2. Voces Latinas à Græcis ortas obſervent, multum lucis enim diſcenti afferent.

3. Obſervent derivativas *voces* ſenſum primitivorum dirigere, & vice-versâ; idem etiam non raró evenit inter voces ſimplices & compoſitas, obſervent etiam præpoſitionum varias adſignificationes in vocum compoſitione, de quibus vid. *M. J. Rhenium* in Grammat. majore.

4. In *nomine* & *verbo* maxima ſita eſt *Grammatices* difficultas, horum itaque perfectio ſecundum omnia *Etymologiæ* accidentia præcipuè indaganda eſt. Ideoque, quod ad *nomon* attinet, in omnium *declinationum* paradigmatis, adeo exactè pueri exerceantur, ut uniuſcujuſque *terminationes* peritiſſimè calleant: Quod verò ad *verbum*, uniuſcujuſque *temporis*, *perſonæque* terminationes, *Modorum* ſigna, nec non in omnibus vocibus *temporum cognominum* concordantias, & diſcrepantias calleant; denique *nominum contractorum* à ſimplicibus dependentiam,

tiam, *caſus* qui in omni declinatione, contrahuntur vel non contrahuntur, modus contractionis & ratio ; ita & verborum contractorum & verborum in *μι* dependentiam à *barytonis*, & diſcrepantiam ab illis, quid ſingulare utrumque ſibi vendicat, & poſtea fideli Authorum *examinatione* in memoriâ retineantur.

5. In progreſſu ad perfectionem *nominis* & *verbi* ſcriptio eſt maxime neceſſaria. 1. Scribantur exempla uniuſcujuſque *declinationis* & temporis donec omnes terminationes exactè comprehendantur. 2. In primo Authore revolvendo ſcribantur omnium nominum & verborum quæ occurrunt flexiones, formationes, compoſitiones, derivationes ; hinc enim tolluntur *Orthographiæ* vitia, minuuntur difficultates, confirmatur memoria.

6. Ea præcepta fideliſſimè memoriæ mandentur, & in hunc finem chartis, quæ quotidiano uſui inſerviunt, ut hæc inculcentur arripiatur omnis occaſio, reliqua miſſa fiant.

7. Sit Authorum bonorum authoritas regularum vice, & in *Etymologiâ* & *ſyntaxi* : ex eorum itaque exemplis eæ regulæ eliciantur, quæ vel in *Latinis* non occurrunt, vel in Grammaticis paſſim adhibitis non inveniuntur.

8. In ſyntacticâ expoſitione ſit *Etymologia* & ſenſus præcipuum fundamentum ; in

omni enim incongruâ expositione, vim inferimus etymologiæ, aut syntaxi, aut sensui, aut omnibus.

9. Voces sono congruæ & significatione discrepantes notatu dignæ sunt, & vice-versâ.

10. Ita ordinetur *Grammatices* repetitio quotidiana, ut omnes ejus partes quotidiano usui inservientes à capite ad calcem (semel saltem in mense) repetantur, idque non solum memoriter repetendo, quod puerile nimis, sed & omnes Regulas exemplis prolatis confirmando. Quotidie repetantur nominis & verbi aliqua paradigmata. viz. die *Lunæ* verbum activum, die *Martis* passivum, die *Mercurii* medium, *Jovis* contractæ, &c. Semperque mutuis quæstionibus Pueri ex adverso stantes digladientur.

11. Repetantur lectiones duæ vel tres veteres quotidiè, antequam novæ sumantur; *errores* qui occurrunt libro chartaceo mandentur, ut quotiescunque magistro visum est, revideantur; hoc enim ad futuros errores cavendos, tam in *Græcâ*, quàm *Latinâ* linguâ utilissimum.

12. Extemporaneâ examinatione pueri indies inter se utantur, in prælectionibus coram magistro recensendis.

13. Duplex versio in Græcâ linguâ æque utilis ac in Latinâ; *quodcunque enim dicitur de Usu Authoris* in unâ linguâ, inserviat alteri.

14. Spi-

14. Spirituum & accentuum aliqua præcognita ex linguâ *Latinâ* petantur; reliqua quæ de iis scitu digna sunt, ex observatione inter legendum petantur.

15. Post aliquam peritiam in communi idiomate, & postquam in Poëtis Græcis pueri initium fecerunt, aliquando cum nominibus & verbis repetantur Dialecti.

16. Quicunque, summo cum compendio ad *Græcæ* linguæ cognitionem perveniret, eligat, in primo introitu, aliquem librum, in quo copiosissimè linguæ *Græcæ* thesaurus continetur. Quis enim (ut *Melfureri* verbis utar) compendiosiùs totius terræ animalia quàm in *Noachi* arcâ lustrare potuit? Multi sanè laboris opus esset, omnia per totum orbem terrarum indagare; ita & vocabula, per innumera authorum volumina disquirere, longè molestius foret, quam in unico volumine congesta reperire: In hunc itaque finem eligatur *Lubini* clavis, vel potius *Ant. de Laubegeois* breviarium *Græcæ* linguæ.

Ex his præcognitis præcepta de praxi eliciuntur.

PRÆCEPTA.

§. 1. P*Erfectio unius operis gradus est alterius*, adeo ut nunquam desinat discendi cursus, dum quidquam restat, quod igno-

ignoramus: rudimentis enim *Grammatices*, & styli fundamentis prudenter positis, ad praxin pergendum est; & ad ea subsidia quæ ex Usu Authoris eruuntur: Hîc verò notandum est, inferiora exercitia non adhuc penitus relinquenda esse, sed aliquando intermiscenda. *Prima*, in hoc progressu, *cura* constat in delectu Authoris. *Colloquia*, ut monui, sunt hujus structuræ fundamenta: ad *Colloquia* itaque formanda, pro lubitu præceptoris eligantur *Erasmus*, vel *Pontanus*, *Joh. Lud. Vives*, *Terentius*; in horum imitationem discant pueri *Colloquia* formare, primò scribendo, dein sermones inter se conferendo; scriptio enim *colloquiorum* longius considerandi tempus tenellis ingeniis præbet, mutua verò eorum exercitatio & loquendi peritiam generat, & audaciam. Non alio quidem modo medela inveniatur grassanti ei morbo, qui plerasque scholas invasit, *Latinæ* locutionis neglectui: Utinam vel mea vota, vel communes mortalium querelæ valerent, apud docendi peritos, ad extirpandas noxias barbariei herbas, scholarum fœlicitatem pessundaturas.

2. Pro *Epistolis* eligantur selectæ quædam, ex *Tullii* ad *Atticum*, vel ex familiaribus, *epistolæ*: *Ciceronianam* puritatem veneror, cui enim hæc displicet, huic violæ rosæque sordent; attamen prolixitas puerili ingenio rarò convenit, materia etiam à puerorum cap-

tu

tu aliena est; sæpissimè enim res privatas aut forenses tractans, ab iis solùm intelligitur, qui in hujusmodi rebus versantur. De multis aliorum *Epistolis* eadem agenda est censura, si sine delectu legantur: si vero *Tullius* non placet, eligatur *Plinius*, *Politianus*, *Textor*, è quibus decerpantur *Epistolæ* succi plenissimæ, & tenello captui conformes. Aberras aliter à præcipuo scopo; ubicunque enim materia tractata discentis ingenio haud consentanea est, perit institutio, & puer tanquam inter salebras irretitus non procedit.

3. Pro stylo *Historico*, qui ab *epistolari* non longè discedit, legatur *L. Florus*, *Sallustius*, *Livius*, *Historiæ* triarii, horum enim grata perspicuitas, nervosa brevitas, nativa puritas omnibus arridet, & ex hisce discant pueri rerum narrationes contexere.

4. Pro stylo *Oratorio*, *Livianæ* & *Sallustianæ* orationes eligantur, à *Brunhardo Gualtero* collectæ: sunt enim breves plerunque & imitationis tyrocinio non incongruæ; vel si cuiquam magis placet, *Tullii* orationes, pro *Archiâ*, contra *Catilinam*, *Philippicæ*; aliarum non paucæ superant adolescentium captum: his addatur *Quintil.* inst. aut declam. ex his comprobo lectionem continuam, & non abruptam; hæc est enim prima illa, in re *Oratoriâ*, operatio: quæ rerum diversitate distrahitur; attamen quicunque studet mentem

tem adolescentis ad styli perfectionem erigere, debet etiam ex *Tacito*, *Lipsio*, *Puteano*, *Barclaio*, *Stradâ*, *Baudio*, *Cerdâ*, *Vernulæo*, *Fortiscutio*, *Nigronio*, *Turnero*, *Malsossio*, *Heinsio*, *Senecâ*, omnibusque aliis, tam antiquis, quàm recentioribus, medullâ *Latinitatis* affluentibus, selectiores discursus excerpere, puerisque revolvendos proponere. Huic operi verò utilissimè inserviret *Index Oratorius* similis poëtici illius, quem vir in omni eruditionis genere abundè versatus, & de totâ re literariâ optimè meritus, Mr. *Tho. Farnabius* prudenter concinnavit.

§.2. Authore jam selecto, Usus sequitur, estq; { *Ethicus.* *Criticus.* *Grammaticus.* *Oratorius.* }

1. *Ethicus* ad mores pueriles aptari debet, ut piê, sobriéque instituantur. Bene *vivere* ad omnes, bene *dicere* ad paucos pertinet. Summamque ei ætati debemus reverentiam, cujus bibulæ aures citius mala admittunt, quàm proscribunt. Evitentur itaque omnia in authoribus impietatis, lasciviæ, superbiæ fomenta; ex quibus dum ingenium ditamus, mentem inficimus: Nulla enim scelera audaciùs patrantur à juvenibus, quam quæ *Authoris* privilegio muniuntur: Hujuscemodi itaque discursus puerorum usui adaptentur, ex quibus discant,

quanti

quanti *pietas* & *modestia* apud *Christianos* esse debent, dum tanti habentur apud fidei *Orthodoxæ* ignaros: *Maximum juventutis decus innocentia.* Multis quidem pietas dedecori, virtus ignominiæ est, inter quos scelerata hæc opinio ad inferos meritò damnanda hodiè valuit, *eruditionem non posse cum pietate consistere*; quæ Dei *bonitas* clementer conjunxit, hominum *impietas* (ne proprio ore se condemnarent) scelerate separavit.

2. *Criticus* constat in expromendis *Antiquitatis* thesauris: Nemo enim verè doctus, qui vetustatis mysteria non disquirit, qui literarum monumenta non adorat. Vid. plura in observationibus.

3. *Grammaticus* est duplex, 1. qui in examinatione *Grammaticali* constat, cui soli etsi non sit insistendum; sic enim, *Caligulæ* instar, ad exuvias *Oceani* colligendas exercitum præparantis, potius spernendos susciperemus labores quam laudandos; attamen à minutiis grammaticalibus non omnino abstinendum, quia cum fluxis memoriis & in utilissimarum rerum retentione parum sollicitis rem habemus. *Minima ab eis non spernenda sunt, qui ad maxima pervenirent.* 2. qui partim constat in eruendis elegantiis syntacticis, & in excerptione clausularum & expressionum politiorum qui in authore occurrunt, è quibus dictamina extemporaria formentur, partim, in *variatione phrasean,* exercitio

exercitio quidem non inutili: e. g. I may for your health, pro tuâ ſalute in prece totus ſum——fundo preces——tollo ad ſydera palmas——ſolennia moveo vota,——tuam ſalutem ore precor, corde efflagito,——impensè rogo, &c. denique, partim in effingendis diſcurſibus politioribus ex *phraſibus* & *expreſſionibus* authoris in unum collectis, in linguâ vernaculâ, ut cum ſummâ curâ *Latinè* donentur. Hoc modo enim altiùs aſſurgit tyronum ſtylus, & ad *Authoris* genium conformatur.

4. *Oratorius* conſtat in
1. *Verſione.*
2. *Obſervatione.*
3. *Imitatione.*
4. *Variatione* & *Paraphraſi.*
5. *Alluſione* & *Applicatione.*
6. *Compendio* & *Amplificatione.*
7. *Paralleliſmo* & *Analyſi.*

Hos omnes modos proponimus, etſi vix circa eandem lectionem occurrunt. Nullus vero eorum eſt, qui in quotidiano progreſſu adoleſcentium commodo non inſerviant: ex hac enim varietate ſeligat præceptor quæ utiliſſima deprehendit, adeo ut videant etiam lippientes lectionem *Authoris* non in ſterili quâdam & elumbi examinatione, tritâque expoſitione, conſiſtere, ſed etiam in rebus longè majoris momenti: *Illaqueat non docet, qui diſcentis intellectui non conſulit.*

1. *De*

1. *De Versione.*

1. Omnes *Authorum versiones* scriptis mandentur, si omninò conducant vel ad mentis informationem, vel ingenii decorem.

2. Sint *versiones* viriles & *Academicæ*, politæ, & perspicuæ, potiùs authoris sensum exprimentes, quàm verba; non præfractæ & pueriles; has enim etsi *Grammatices* tyronibus indulgeamus, attamen adultioribus ingeniis sunt indecoræ: Sensus verò *Grammaticus*, & verbo tenus expressus in margine notetur. Ad sublimitatem versionis pertingendam, per vices quisque *auditorum* incitetur, quam politissimam potest proferre uniuscujusque clausulæ expositionem, astante magistro; sensus verò qui magistro maximè arriserit in versione adhibeatur, in libroque chartaceo pulchrè exaretur, ut futuris usibus inserviat; expeditè enim hujusmodi *versiones* conducunt tam vernaculæ imitationi, quàm geminæ *versioni.*

3. *Versio* gemina est maximè necessaria: inventionem enim, compositionem, memoriam non mediocriter sublevat; sic eruditorum comprobavit experientia. Quippe geminæ versionis usu, eruditissimus ille *Aschamus* serenissimam Principem *Elizabetham Angliæ* Reginam & sequioris sexus miraculum,

lum, ad eximiam tam in *Græcis*, quàm *Latinis* literis peritiam perduxit; nec ſequentis hujus ſæculi conatus in hâc re prorſus inanes extitere; teſtor unum integritate, literis, induſtriâ notiſſimum Magiſtrum *Hezechiam Woodward*, cujus labores & in hoc, & in toto bonæ eruditionis ſtadio claruerunt, &, ut ſpero, magis inter poſteros clarebunt; quorſum verò meæ laudes? quaſi publicus quidam *pater*, commune quoddam generi humano reliquit *patrimonium*, quod tam ſenilis prudentiæ ditabit theſaurum, quàm juvenilis ingenii, & (me tacente,) viri præſtantiam enarrabit: Nec antiqua merita me ſilentio præterire patientur *D. Joh. Kirkby* magiſtrum meum digniſſimum, qui hac exercitatione tyronum labores non mediocriter promovit.

4. Suggerunt *verſiones* perfectiſſimam punctationis methodum, in quâ non minimum prudentis ſcriptoris elogium. vid. *Cicer.* de orat. lib. 3. & *Famian. Strad.* Proluſion. orat. lib. 1. igiturque in authore vertendo, nulla omittantur puncta: Sunt enim quaſi ſermonum ſepes limiteſque, quos ſi negligas, bene ordinatos diſcurſus nativo decore ſpolias, & perverſæ interpretationis injuriæ exponis.

5. In *verſione* cujuſque linguæ nativa proprietas exactè curanda eſt ex *idiomatum* neglectu oritur confuſio, & ſuavitas perit, e. g.

generoe-

generosus equus reddi debet, a horse of good mettle, potiùs quàm a generous horse; quæ expressio nimium lucernam redolet.

6. Parent sibi tyrones, tam in Græcâ, quam in Latinâ linguâ libros sine *versione* annexâ: huic enim confisi sæpissimè ingenii exercitium negligunt: attamen ad proprietatem versionis feliciùs expiscandam, magister penes se habeat aliquos libros Anglicè donatos, qualis *Sand. Ovidii, Vicarsii Virgilii* versio, &c. Etsi enim peritorum est sine cortice natare, attamen non impediet suffultura amici manus.

7. Præceptis de *versione* hoc monitum de *repetitione* addam, Non sufficere *repetitionem*, semel qualibet septimanâ factam ad impressionem fidelem celebriorum discursuum, sed tertiâ vel quartâ vice, debent in hunc finem repeti. Nec (me judice) satis est, versiones semel literis mandare; quò enim frequentiùs, eò firmiùs menti imprimuntur.

2. *De Observatione.*

1. *Voces* simplices selectissimas, & rem significatam appositè exprimentes notatu dignas censemus; nec non politissimas voces complexas: quippè nullibi puerorum usui aptiores occurrunt expressiones, quàm in purissimis *Latinitatis* fontibus. Probata erat viri juventutis instituendæ peritissimi

(&

(& cujus memoriam non ſine lachrymis refricare poſſum) *Domini Guilielmi Brookii* Μαγιστρ, conſuetudo, communes omnes expreſſiones uſum clauſulæ indigitantes pueris notandas proponere; *verbum* viz. cum ſuo modo regiminis, *adjectivum* cum verbo *ſubſtantivo*, e. g. *futurus eloquentiſſimus edidit aliquando vagitum, & loqui primùm incertâ voce tentavit, & hæſit circa formas literarum:* hîc, *edere vagitum,—loqui—tentare—hærere circa*, dant uſum clauſularum: ita etiam in hâc ſententiâ, *qui ſunt memoriâ, ſunt etiam ingenio pollentes*; *pollens memoriâ, pollens ingenio.* Et ut non infœcunda ſit hæc obſervatio, quantùm fieri poteſt, ne adhibeant pueri vel vocem, vel phraſin, quam non meminerint ſe in aliquo *Authore* melioris venæ inveniſſe. *Spuriæ* verò habendæ ſunt eæ voces, quarum nulla in linguæ *Latinæ* artificibus veſtigia deprehenduntur. Proruunt verò, ſine hac accuratâ obſervatione tyrones in perpetuam barbariei aleam. Quorſum verò Authorum lectio inter juniores ſine hoc uſu? Norunt eruditi quantum turbida illa *Apuleiana* verborum inſolentia viris emunctæ naris placuit, in quo plus proprii genii, quam antiqui decoris enituit.

2. Obnoxiæ ſunt puerorum linguæ frequenti errorum periculo; hi verò ſunt in præſens tollendi, in futurum cavendi; errores itaque occurrentes (præſertim ſi cujus

momenti

momenti ſint) in *Orthographiâ*, *Etymologiâ*, *Syntaxi*, aut *Proſodiâ*, in libro chartaceo ſunt notandi, pro quâlibet claſſe in hunc finem deſtinato, ut futuræ cautioni inſerviant, e.g. ſi quis aberret in regimine hujus vocis *Utor*, aut flexione vocis *Ulyſſes*, &c. chartis mandentur hæ voces, & quoties præceptori placet, reviſantur.

3. Quia *perſonarum* cognitio, *locorumque* deſcriptiones, res geſtas intellectui reddant notiores, velim ex omnibus nominibus propriis *Perſonarum*, locorum, aut aliarum rerum, anſam à magiſtris arripi inculcandi hiſtorias, conſuetudines, mores, *Romanorum*, *Græcorum*, aut *aliarum gentium*, ita & topographiam, leges, geſta, nec non obſervationes memoriâ dignas, deductas à nominibus *beſtiarum*, *arborum*, *metallorum*, *montium*, *fluviorum*, *templorum*, *feſtorum* in authore occurrentibus, &, ut carptim abſolvam quidquid vel authoris mentem explicet, vel pueriles animos locupletet: *non habent enim ii alios quos impertiant theſauros, qui nullas, præter libros, ſortiuntur divitias*. Exemplo verò res clarior fiat: ſi itaque occurrant hæ voces, *Pallas*, *Græcia*, *elephas*, *aurum*, in voce *Pallas* explicetur *nomen*, & *Etymologia*, officia, ortus, imagines, nominum varietas, diſcrepantia reſpectu flexionis à viro cognomine filio Evandri. In voce *Græcia* oſtendi poſſunt ejus varia nomina, nominumque ra-

tiones, gentes quas continet, & eorum mores, ſitus, regiones conterminæ, civitates & reſpublicæ in eâ florentes; denique in hac voce oſtendatur hanc matrem, & nutricem extitiſſe vitæ civilis apud *Europæos*, artium & ſcientiarum auctricem, barbariei expultricem, jam verò ſub ferreo *Turcarum* jugo, lugentem jacere. In voce *Elephas* oſtendatur hujus beſtiæ ſagacitas, uſus in bello, in *hieroglyphicis*, multa quoque alia ex Pierio & Æliano obſervatu digniſſima de *Elephante* recitentur. In voce *aurum* oſtendatur ejus præſtantia præ cæteris metallis, uſus in regum coronis (ut rem *Puteanus* perſequitur) ut & multa alia de ejus ortu & duratione. Hiſce addantur etiam omnium rerum inter mortales celebriorum *inventores*; *authores* enim, & *occaſiones* rerum inveniendarum, multum oblectationis audienti infundunt. Conſule in hunc finem *Polydor. Virgil.* de invent. rerum.

4. Omnia *Epitheta* congrua & florida obſerventur tam in oratoribus quam in poëtis, præſertim in *Virgilio* & *Senecâ Tragœdo*, hujuſcemodi ſunt, *Importuna tyrannis*, *præcox ætas*, *Herculeus labor*, *Vatinianum odium*, *Flagrans ambitio*, *luxuriantes rami*, *protervus conſuetudinis tenor*, *effrænis odii furor*, *inculta morum barbaries*. Multum leporis *Epitheta* ſermonibus addunt, ſi nec ſint frigida nec incongrua, ut ex hoc *Corn. Taciti* cenſurâ eleganti

eleganti patet, *ut callido ingenio erat Tiberius, ita anxio judicio, non eminentes virtutes sectabatur, & rursum vitia oderat, ex optimis periculum sibi, à pessimis dedecus publicum metuebat.* Quis adeò obtusi ingenii? qui non longè elegantiùs existimat dixisse, *indomitæ & insolentes Tarquinii libidines imperium regibus Romanis abrogarunt*, quàm nudè & incultè, *Tarquinii libido reges expulit*: longè etiam pulchriùs & ornatiùs dicimus, *Publicæ & immensæ opes, nec non immodicæ pecuniæ vires, inter civiles discordias longè sunt ferro fortiores*, quàm nudè & sine ornatu, *Nummus est ferro fortior.*

5. Omnes *tropi* & *troporum* affectiones, & præsertim potioris notæ Metaphoræ, observantor, ita & *allegoriæ, hyperbolæ, litotes, catachreses, figuræ* dictionis, & sententiæ, *syntacticæ* promulsides, vel loquelæ *flores* ornatiores. Quis enim, qui ad facundiæ nitorem aspirare ausit, hujusmodi ornamenta flocci penderet? quale est hoc allegoricum, quod *Puteanus* in suam Q. Curtii laudem inseruit.

Tota narratio exacta est, lenitate quâdam profluens, *tanquam ripis clausa, garrulitatis imbre non corrupta trahit oculos, & gemmeo locutionis latice lectores recreat.*

Vel hoc Senecæ—*Non dat Deus beneficia? unde ergo ista quæ possides? quæ das? quæ negas? quæ servas? quæ rapis? unde hæc*

 immune-

innumerabilia, oculos, aureis, & animum mulcentia? unde illa quoque luxuriam instruens copia? neque enim necessitatibus tantummodo nostris provisum: usque in delicias amamur? tot arbusta non uno modo frugifera, tot herbæ salutares, tot varietates ciborum per totum annum digestæ, ut inerti quoque fortuita terræ alimenta præberent, &c.

6. Omnes melioris notæ *phrases* observatione dignas judicamus, quæ in libro chartaceo, ordine methodico, disponendæ sunt; illas verò præsertim tyrones eligant, in quibus *Suadæ* gloria maximè refulget; per *phrases* intelligo *idiomaticas* illas loquendi formulas, uni linguæ, gentique ferè proprias: earum etiam usus in dictaminibus subitaneis inculcandus est, ut supra monui; adeò ut pueri idonei fiant eas ad quemcunque usum applicare, sine cæspitatione: facilitas verò adhibenda *phraseos* oritur ex resolutione ejus in simplicem sensum, priore regiminis formâ servatâ, e. g. *Habemus in votis vestram fælicitatem*, We desire your good success,——*Cicero Appium de filiolæ obitu certiorem fecit*, Cicero certified Appius of his daughters death. *Imperator legatos summo honore prosecutus est*, The General entertained the Embassadors nobly. Sic resolvas. I have your happiness in my desires, Cicero made Appius

prius more certain of the death of his daughter: the General did prosecute the Embassadors with exceeding great honour: hoc observato, æquâ facilitate elegantissimæ phrases applicentur, quâ communes & familiares expressiones. Ita ut *Romani Athenas* quondam *Romam*, sic nos *Romam* in *Britanniam* transferamus, simul cum totius illius linguæ floridâ opulentiâ, quæ Regibus leges imposuit, mundoque timorem incussit; imperatrix herclè linguarum in nostram cogetur ditionem, nostroque usui subdetur; quippe *Vejos habitante Camillo, illic Roma fuit*; & quicunque *Romanæ* facundiæ assecutus est decorem, præcipuo sanctissimoque *Romani civis* non destituitur privilegio.

7. Nec oscitanter præterire oportet *adagia*, sed eorum usus, occasiones, & parallela in aliis linguis, ostendantur, e. g. *Gygis* annulum habet; hic pueris ostende causam illius Proverbii ex Tull. Offic. lib. 3. vel ex Plat. πολιτικῶν β. ità & usum, qui ex Tullii loco citato petatur; denique parallelum Anglicum, viz. he plays least in sight. Et in hunc finem non inutile erit aliquando, si magister horam succisivam consumat in *Adagiis Erasmi* explicandis. Nec, me judice, omittere licet *descriptiones*, *definitiones*, *sententias* nervosas, *argumentandi*, *confutandi*, *confirmandi*, *amplificandi*, *contrahendi* formulas, *periphrases*, *similitudines*, *digressiones*, *sy-*

nonymata, quorum discrepantia ostendenda est, e. g. in hoc trito Ovidii versu,

——tune es quæsita per omnes
Nata mihi terras? tu non inventa reperta es.

Observetur discrepantia inter *invenire*, quod labore, & *reperire*, quod casu: ita observemus differentiam inter *memoriam* & *reminiscentiam*, *donum* & *munus*. Porrò derivativæ voces observentur, tam à *Latino*, quàm peregrino fonte, e. g. Lat. *uro* ab Hebr. אור. Lat. *balsamum* ab Hebr. בעל שמן princeps olei. Lat. *pario* ab Hebr. פרה fructum facere, vide verò plura in Viri doctissimi Magistri *Thomæ Haine* dissertatione de linguis. Hinc sæpissime expelluntur tenebræ, quibus Authorum mentes obscurantur: ut patet ex interpretatione versûs istius Mart. lib. 11. ep. 95.

Non credo: jura, Verpe, per Anchialum.

i. e. jura יפרע חי עולם, *Deus æternus ulciscatur:* Poeta enim alloquitur Judæum, cui solennis erat hæc jurandi formula. vid. *Farnab.* in Locum.

8. Exhibent facundi authores quamplurimas celebres *transitionis* sive *inductionis* formulas, ex quibus oritur eximiæ sermonis incipiendi, connectendi, concludendi facilitas & peritia; his verò omissis frigidè procedit totus discursus, & plerunque in

initio

initio squallet, in medio dehiscit, in fine languet: summâ itaque cum curâ colligantur, si huic malo remedium invenires; *Clarkius*, *Farnabius*, aliique tam ingenio, quàm industriâ pollentes, huic operi manum admoverunt, nec ab instituto nostro a ienum est (quoniam eos plerunque instituimus, qui nec hujusmodi formulas collegerunt, nec quidem colligendi viam comprehendunt) pauculas etiam *formulas* transeundi, quasi auctarii loco discentibus porrigere, ut paulatim & juvenilem acuamus industriam, & qualecunque auxilium tyronibus præstemus.

Anne exordiri placet, vel captare benevolentiam? præsto sunt hujusmodi formulæ

Exordiendi.

1. Frustra *Cœli* (illustrissime præses) nisi & *stellæ* sint; frustra *urbes*, nisi & *viri*. Vestram ego quoties ad memoriam vocor, reperisse in terris *stellas* videor, aut certè *viros* cœlo oriundos. Quæ lumina! quæ decora!

Non peccavi in virtutem tuam (rex serenissime) dum terrarum scelus stylo ultus sum:——Nec tu polliues *sanctitatem* famæ tuæ, quæ te virum & regem ab inassueti candoris fortitudine celebrat, si amas [*Argeniden.*]

2. Quia humanitatis tuæ *genium* sæpius jam

jam ſermonibus meis facilem expertus ſum, familiaris eſſe incipio, & eloquor—

Si quantum in me *animi*, tantum *virium* eſſet (ingenui auditores) nihil facundiſſimis literarum myſtis cederem, ſed——

3. Commendo vobis veritatem (auditores) quam hominum malitia, neſcio quâ injuriâ, multavit exilio.

Prodite ſultis (juvenes) & in grande pietatis (*nequitiæ*) miraculum mentes, oculoſque configite, quippe—

4. Quorſum orationem quæritis? (*Academici*) anne luctus didicit adblandiri auribus?——

5. Anceps mihi animus (viri pietate, purpurâ, prudentiâ inclyti) an *Timanthem* liceat agere, an *Apellem*, an ſolenne hujus *diei* tractaturus myſterium, celando concipiendum relinquerem, an narrando judicandum.

6. Neſcio quonam mortalium fato factum ſit, (viri mente, votis, ſtudiis liberrimi) quod importunâ quâdam cæcitate, tam faciles ſint ad judicandum.

7. Quiſque ſuarum calamitatum nimis ſedulus enarrator (heroes, manſuetudine, pietate, clementiâ conſpicui) attamen cuique conſtat, quanta ſit noſtri doloris cauſa.

8. Quàm nugax hæc noſtra eſt ætas? quàm puerilis? quàm ludibunda? & tu (*Leonti*) quid quæris?——

9. Quod

9. Quod omnis cogitet memoria, posteritas loquatur [*die*] quem, cum fastis eximi non possit, atrum nobis ac funestum patriæque habendum, judico.

Qui res vestras (legatorum splendor) ab ætate omni florentissimas legerunt, sciunt neque majus apud vos deferri cuiquam posse, quam quod nobis hodie delatum est.

10. Ut verè pietatis verecundiam agnoscam (politissimæ literarum columnæ) audire in hoc loco, & hoc tempore malui modestiæ laudes [*impudentiæ vituperia*] quàm dicere, & potiùs aures, quàm linguam exercere; *imperat verò meo pudori vestra dignitas.*

11. Si lubens unquam stylum assumpserim (*selectissima Musarum proles*) nunc assumo—

12. Quod alibi *consuetudo*, hic *pietas* solenne facit, (viri humanissimi) luctumque publicum ferali pompâ instaurat——

Si quis grates persolveret, hujuscemodi retributione compenset.

Gratias agendi.

1. Ago tibi gratias (imperator *Augustissime*) &, si possem, etiam referrem; sed nec tua fortuna desiderat remunerandi vicem, nec mea suggerit.

2. Miremini *viri non purpurâ, quàm virtutibus illustriores*) cur nunc demum gratias agere exorsus sum, non sine rubore fatebor——

3. Quid

3. Quid magnificentius? quid gratius? quid gloriosius sperare, imò optare hoc munere potui? cujus si magnitudinem specto, fateri cogor penè immerenti collatum esse; si promptitudinem eorum, qui contulerunt, sine molestiâ obtentum; si utilitatem, arctissimæ meæ necessitati subvênit.

4. Sic igitur agnosco beneficium, ne ingratus videar; & glorior quoque, ut æstimare me ostendam; agnoscere enim non possum, nisi palam profitear, nec profiteri nisi meruisse videar, *Verum est enim, Beneficium, beneficio dignum censeri.*

5. Sæpè diù multúmque mecum trutinare animo beneficia principis soleo, quæ incredibili ille liberalitate [*palestræ bonæ mentis*] contulit; cætera tamen omnia mihi fulgor [*imaginis ejus*] tegere, & obscurare penitùs videatur: Quid enim præstabilius? quid pulchrius? quid literatis aptius? quàm [*principis eruditi effigiem*] intueri.

6. Valde alienus à *Gratiis* omnibus ille videatur, (*viri amplissimi*) cui non & hæc vestra beneficia grata, & hæc ad virtutes invitatio tam amica, tam honesta—

7. Magna tua, & verè dicam inopina benignitas, quæ ex communi quadam, & generoso bene agendi proposito exurgens, omnia circumjacentia loca suaviter irrigavit.

8. Animo magis quàm verbis profiteri possum (*vir consummate*) quàm grata mihi tua

tua comitas, [ſerenuſque hic intuitus.]

9. Vigeat, vigeat, inquam in Anglorum pectoribus *Carolina* benignitas, & tantum æternitatis apud omnes repoſcat, quantum vel vitæ noſtræ ſuppetere valent, vel chartæ largiri.

10. Veſtra in imo pectore (Conſules integerrimi) revolvi beneficia, & quod apud cœlites fieri ſolet, ſentiendo copioſiùs, quàm loquendo.

11. Silentio quodam hæſi, & *heroicam* benignitatem tuam admiratus ſum, O radii, ſed improviſi, & è faventis, & ſic dicam, cœli ſinu.

Si objurgares, haſce habeto formulas.

Objurgandi.

1. Degeneres avorum poſteri——ſordidæ ingeniorum fæces, ſumma virtutum dedecora—ventris [*abdominis*, *gulæ*] mancipia generis humani ſordes [*peſtis*, *illuvies.*]

2. Adeſte, & ſi uſquam terrarum ſitis, (virtutis amaſii) in hujus ſeculi ſcelera animadvertite.

3. Eloquar ? non ſilere licet, *quam maximè impia eſt iſta taciturnitas* [*adulatio*] *quæ dum ſibi peccandi licentiam facit*, *& aliis audaciam addit.*

4. Facinus novum & inauditum narro, nec magis raritate memorabile, quàm nequitiâ, quod accidiſſe fertur——

5. Ve-

5. Veſanæ brutorum animæ, nec prudentiæ capaces, nec virtutis [*indolis!*]

6. Ne ſtylo noſtro invideatis (*auditores ſcelere immerſi*) ſed veſtris vitiis, ſi ſolennitas hodierna formetur in ſatyram.

Quis veſtrûm tam indomitè nequam? qui tot declamantium non fidem habeat accuſationibus.

7. Antiquorum gloriam cum noſtrâ infamiâ conferenti, hæc cogitatio mihi in mentem ſubiit; Etiam mortalium mores cum mundo ſeneſcere, & quovis ſæculo in pejus ruere.

8. Satis jam ſatis veſtræ inſaniæ indulſiſtis, jam vos colligite, & vitarum veſtrarum cenſuram agite.

9. Fallor equidem (auditores) ſi non ſupremum ingenuitatis dedecus hic dies conſpexerit.

10. Quouſque tandem (*Catilinâ*) abutêre patientiâ noſtra? quamdiu etiam inſanus iſte tuus furor eludet? quem ad finem ſe effrænata tua jactabit audacia? nihil te [*nocturna præſidia palatii*, &c.] moverunt?

11. Quàm inſanæ ſunt veſtræ mentes? quàm fallaces? quàm infauſti & vos juvenes?

12. Errant, herclè, & in ſummâ opinionis perverſitate conſeneſcunt, qui——

Si antecedentia consequentibus connecteres, ecce formulæ

Connectendi.

1. Satis de—jam ad cætera transeo—loquor nunc de—videtis juvenes—patet-—constat igitur,—sunt & alia quæ—unde plerique constituunt.——Nolite existimare—hoc morbo laborant omnes,—hîc morbus dedit errorum [*calamitatum*] catervas.

2. Majorum non pœnitere nos decet, qui—bone deus! quid? quæ voluptas? imò quæ utilitas? *Facilis in deteriora lapsus, nec monere incongruum*——

3. Verùm (mi Leonti) cernis quàm periculosè [*ab hortis tuis*] in mare, in scopulos, in *syrtes* devenerim? Heu qualis est [*voluptas*] *Siren*? quæ etiam in [*Floribus*] scopulos, & [*in hortis*] posuit naufragia; sed reducat me stella——

4. Ut verò paucis absolvam,—Mirabuntur profectò posteri-—sed quia huc deventum est,-—quid verò ambagibus opus?-—Interea de hâc prodigiosâ [*philosophiâ*] sententiam meam neutiquàm feram; maturioris id erit experientiæ——

5. Et quia [*Fabium, Senecam*] nominavi, non stylum retraham, donec-—exuperat mortalium fidem & conjecturam——

6. Quid est istud portenti?—si verò vos tanta

tanta mancipet inſania.—quid? Malum! —Nonne?

7. Res verò eſt majoris momenti, quàm—. Quid moliemini igitur—Pulchrius hoc omnibus victoriis, celebrius omnibus triumphis [*coercere*]——

8. Perpendiſtis ſæpiſſimè—nec deſunt argumenta—Erigite ergo jacentes animos—Hoc unum paucis accipite——

9. Nihil verò familiariùs aut frequentiùs quàm—æquo animo conſpicite,—fœliciter, mihi credite, proceſſiſtis.

10. *Veſtrâ* verò & *meâ* refert (juvenes)—eſto—ſit ſanè—Nemo tamen adeò delirus animi——Quorſùm verò?—ſed oh rerum diſcrimen!——Quis verò veſtrum adeò inſanè nequam? & ut cætera omittam——quid quæſo?——

11. Ea verò eſt multorum pertinacia ut [*degenerare*] malint, quàm—Quoniam verò. —Quæ verò mentes, quibus prudentia leges dedit, perferre poſſunt?

Si hortari velles, hæ ſunt hortandi formulæ.

Hortandi.

1. Stimulorum loco laudes veſtræ ſint, (ingenui juvenes) ut eas æſtimetis virtutes, quas—pergas igitur, &, bonis avibus, eodem inſiſtas tramite quo cœpiſti—atque hic jucundiſſimus fructus, præclarum quidem præmium——

2. La-

2. Latentes excitate indolis ſcintillas—vos colligite, veréque viros præbete, viros quos poſteri mirentur, præſenſque ſæculum veneretur.——Experire, & ſi in publico eminere cupis, in publico [*diſce*]——

3. Splendidius hoc omni purpurâ, ſolennius omni pompâ, celebrius omni decore, etiam in primâ juventutis face,-—Imponis & amicorum ſpei, & tuæ indoli, ſi pergere deſiſtas——

4. Quid igitur grave aut periculoſum? quid tot tantíſque votis moram injiceret?—ſi ulla vos veſtrûm, ſi ulla reip. cura tangat,——Procedas igitur, & virtutis juſſu, auxilióque clareſcas-—pudeat, pudeat, inquam, inter tot monita [*ſegneſcere.*]

5. Hoc ipſum niſi vobis perſuadeam, fruſtrâ toties dixiſſe videor— ſcias quo fructu [*obtrectationes*] non duraturas concoquas, & quàm facilè ſpernere [impedimenta] poſſis, conſtantiæ *thorace* armatus——

6. Pietatis tuæ præſidio munitus confidas, nihil moleſtiæ poterunt, fumum mox flamma diſſipabit, dies noctem, ſol nubes, invidiam gloria: *Non ceſſiſſe malis victoriæ auſpicium eſt.*

7. Suave olim tibi erit moleſta ſuperaſſe, [*habuiſſe adverſarios*] pulchrum per tot impedimenta creviſſe—glorioſum denique-—Omnes excita vires, nunquam tam pia vota ſiniſter eventùs excipiet.

8. In

8. In eo verſamur munere, in quo [*otiari*] non debemus——animosè agamus igitur: *Pulchrum eſt ſtrenuè agere, & impedimentis nequaquam frangi.*

9. Vos quibus ætas *bona* eſt, *talem* & mentem facite; dignos vos & majoribus & poſteris reddite; virtutis, bonique nominis inſtrumenta capeſſite, imò facem, quâ in curſu ac certamine ſtudiorum luceatis, accendite.

10. Pectora languentia [*enervata, ſubſidentia*] erigite, tituli & inſignia vobis decernuntur.

11. Ergo ſtrenuè vos gerite, cæteris ſpecimina eſtote, in oculis omnium vos verſari cogitate,——Nos verò circumferamus oculos, (chariſſimi conſodales) brabium habemus, quod tot votis expetiimus, hoc in conſpectu, hoc in oculis omnium verſatur.

12. Ad priora ſæcula oculos, animos, retorquete, venerandum hunc conſeſſum obſervate, fœlices nimium, quòd tales vobis contigerunt laudatores, [*duces*] imò fœlices amplius, ſi vos eorum præſentiâ dignos præſtiteritis.

13. Noſtræ [*literæ*] ſunt, & jam ſquallent ſub iniquo [*indoctorum*] imperio; ſine injuriâ invadamus, quæ noſtræ ſunt; cum laude excolamus quæ deſertæ ſunt; jungite animos, date dextras, *Vicimus ſi volumus.*

Si

Si cuiquam dehortari placeat, hujusmodi sunt formulæ, vid. & objurgandi form.

Dehortandi.

1. Longè meliorem viam natura [*pruden-tia, justitia*] ostendit.—multa tibi non licent, quæ humillimis & in angulo jacentibus licent; non licet tibi quidquam arbitrio tuo facere.

2. Si mentis acumen salvum habere vultis, ne moveant [*voluptatis*] blanditiæ, quæ *potenter* illaqueant, *immaniter* trucidant.

3. Nunquamne adeò odiosa hæc scelera erunt, ut justam apud vos mereantur censuram?

4. Sed ille profectò magnus humanæ mentis error est, & *Vatiniano* dignus odio.-- Monstrabo etiamnum non quidem firmius remedium, sed familiarius.

5. Discito moderationem, & ne dum admones alios, teipsum pessunda: sic rege animum tuum, ut & sapientibus te approbare potes, & ignaris.

6. Nihil vos pietatis decus? nihil sanctimoniæ candor? nihil bene agendi encomium movebunt?

7. Nec tu ampliùs, cum tanto famæ dispendio, à proposito recedas; desine si sapias, non deest *levibus monitis grande momentum*.

8. Te pudeat vilipendere, quod tanti facit [*venerandus prudentum consessus.*]

Oh ſcelus! lenocinantis fortunæ illecebris ſeductus, nec famæ memineris nec ſalutis.

9. Quid puta, *Ariſtides*, *Phocion*, *Fabricius* ſensêre? ne longus verò *exemplis* ſim, tota te condemnat *antiquitas*.

10. Deinde oro atque obſecro, ne te difficilem amicis, & intractabilem præſtes. Non eſt enim quod ignores.—

11. Aſt quorsùm tot monita? tot lachrymæ? tot preces? vel tui causâ ſapias, vel pereas.

12. Indiget hæc pertinacia vel *Suadæ* authoritate, vel *Pythagoræ* dictamine: ſed ego non quem audias, ſed quid audias, conſiderare volo.

Omnia incommoda, omnes voluptates futuræ [*peregrinationis*] tuæ ante cognoſce, deinde ita naviga———

Si petere quidquam velis, ecce formulæ. vid. etiam conciliandi benevolentiam & hortandi.

Petendi.

1. Suadet tua clementia [vir digniſſime] ut audacter petam, ſpreto igitur ingenito & ſolito pudore, ad aras tuæ munificentiæ ſupplex devolvor.

2. Vobis autem ſupplico, qui judices eſtis, aſſentite & juvate, ſi æqua profero; ſi ini-

ſi iniqua, damnate & reprehendite—Adeſte igitur, animoſque advortite.

3. Mea etiam *Modeſtia*, excuſſo quaſi jugo, nunc non tam *opem*, quàm *tutelam* veſtram implorat, quæ hucuſque aliis munifica, mihi (ut ſpero) non nimis erit averſa.

4. Eſt etiam quod jure quodam à modeſtiâ tuâ exigam; nec à ſolitâ tuâ detrahet bonitate.

5. Qui ſupplicum conſuevit aſpernari preces, ſuam etiam didicit minuere bonitatem; ne cum *contumaciâ* igitur averſeris, quod cum *humilitate* porrigitur.

6. Video (*Patres conſcripti*) omnium veſtrum ora atque oculos in me converſos; video vos non ſolum de veſtro, ſed de meo etiam periculo ſolicitos eſſe; eſt mihi jucunda in malis & grata in dolore, veſtra in me voluntas, ſed eam per [*deos immortales*,] quæſo deponite, atque obliti ſalutis meæ, de vobis atque liberis veſtris cogitate.

7. Si quid in me ingenii, ſi-qua dicendi exercitatio, ſi-qua exorandi facultas, valeant, valeant inquam ad impetrandum—— *quod denegare vobis injuſtum, mihi grave.*

8. Tandem verò rogo, ut eruditi lectores [*auditores*] intentionis meæ memores, ſive rectè ſint expedita, quæ propoſui, ſive ſecùs, in fine me deficere non patiantur.

9. Vos vero, (Sanctiſſimi viri) quo jam ambitu? quibus liceat convenire precibus?

Anne utar ambitu triſtiſſimæ calamitatis? anne memoriâ veſtræ indolis? quem hæc non moverint, nec mea movebit oratio.

10. Quàm verum eſt quidquid exclamat calamitas! nec ab infœlicibus ficti temerè exeunt gemitus; credite igitur (viri mitiſſimi) & huic ploratui, quod ſoliti eſtis, ferte ſubſidium.

11. Per veſtram indolem, per patriæ ſalutem, per ſpes parentum, vos exopto (juvenes) *Quod facillimum eſt impetratu, non ſine contumaciâ negatur.*

12. Æquum quæſo judicate (judices integerrimi) & quem candorem judicandi expectatis, jam judicaturi exhibete.

Si exemplum citares, haſce habeto formulas.

1. Utar magnis [*Fabiorum, Deciorum, Curiorum*] exemplis, quorum nomina & virtutes ſunt æquè clara.

2. *Cæſarem, Hannibalem, Cambyſen*] cogitate, [conſpicite] nemini fortuna affectuosè blandita eſt, quem non miſerè deſerit.

3. At verò, ſi exemplis ſtandum eſt, anteactorum ergò ſæculorum exempla conſpicite, quales———

4. Quantum *Senecæ* debuit *Nero*? Quantum *Ariſtoteli Alexander*? *Inſtituentium merita exuperant & pupillorum grates & compenſationem.*

5. *Sylla*

5. *Syllanas* libidines, *Marianos* furores audivistis, *Sanguine emptæ victoriæ & sanguine venduntur.*

Exolevit [*Phocionis*] mansuetudo, [*Socratis*] veritas, [*Plinii*] industria.

6. Laborat annalium fides, ut [*Regulos, Camillos, Curios,*] extitisse credamus,—ad *priora sæcula* mentes & oculos retorquete.

7. Pluris *Dioclesiano* requies, quàm imperium; *Scævolæ* patria, quàm vita.-—Pernix ille mundi *domitor*, hoc præcipuè ambiit, ut——

8. Quid mirum? modestia, integritas, innocentia, in [*Aristide*] opes erant; oh exemplum in tribunalibus describendum! oh mores usurpandi ab omnibus, qui judicant: tale in *Creta Jovis* simulachrum, & quod aurito *Midæ* possis opponere.

9. Mirari indies cogor, dum mente contemplor hasce industriæ [pietatis] vires, hos literarum *candidatos*, quorum splendidæ virtutes sunt æterna posteris lumina.

10. Non [in *Archimedis* sphærâ, aut *Aristotelis* Logico organo, aut Panætii jurgiis] latet virtus, sed in mente sui compote.

Exemplis omnis facultas potens est, & cum ad salutem diriguntur, utilem publicè privatimque fructum producunt.

11. Hæc [magni illius *Pompeii*] excitarunt conatus,——hinc [*Fabricii*] gloria, [*Ciceronis*] decus,—-ex hoc fonte docti *Cleanthis* turba.

12. Habent hæc [*Catonis*] exempla imperatorias [dictatorias] quasdam vires, & quæ nostræ imperant imitationi,—— Invocant hujus sæculi segnitiem veterum facinora.— A cœlestibus agedum te ad humana converte, videbis gentes, &c.——

Quantus vir fuit ille,—Quis usque adeò ad veritatem conspiciendam excæcatus est, ut ignominiam putet M. *Catonis* fuisse——

Si similitudinem vel comparationem annecteres, hasce habes formulas.

1. Stellarum ritu—Belluarum more—in peregrinorum modum—ut ii qui per radios solares ambulant,—quod in *Labyrintho* errantibus accidere solet——Solem fulgentem cernis, sic fulge—anne viatores imitabimur qui—supremi artificis æmuli—cum columbinâ quâdam patientiâ—muliebres horum iras perpendimus—*lenitate* contrà nitamur,—*quod* deus in cœlo, hoc animus in corpore,——*quemadmodum* & circa cadavera usu venit—*sicut* agricolæ—aranearum telæ sunt—*instar* lolii—*veluti* per aquam qui videt——

2. Mortuus & homicida ambulas, scelere pari, & turpitudine infœlix: *Videsne cum* nuces sparguntur, ut currunt pueri & rixantur? *idem* isti qui arces diripiunt.

3. *Quasi*

3. *Quasi cum* colono Deus nobiscum *agit*,-- Nonne in figuli manu est.

Nos scimus arbores *juxta* vias consitas saxis & fustibus peti—in convivio *si benè* sedeas, cibus & convivæ placent, *ita*—Raro allisa est navis, quæ modico velo littora legit.

4. Oppida *vise*, & *adi*, *non effugies* tumultus, procellas *admittimus* nescio quomodo, & *imbibimus* peregrinas culpas,-—*qui cum* rege aut principibus in aulâ versantur,— reges *ut fulmina* esse didici, dura frangere, mollibus plerunque illæsis.

5. *Didici* non amare eos, *qui* temerè *scandunt* in theologorum fines; *hi subitanei flores* citò & cum dedecore marcescunt, etenim profecto id fit, *cum* erroris aut lapsus *periculo.*——

Hoc cum infortunio iis evenit, *qui* non edocti fabros *imitantur* per culmina domorum aut tecta *incidunt*.

Ut nihil *minus* expedit, quàm agrum nimis colere, *sic* censuerim de stylo; nimis ornas? fucus & affectatio apparet.

6. *Similis* est ipsi *aeri* vita, quam ducimus; in probato portu vitam tuam defige.-- *ita*—cymbam *adaptasti*. *Anne* aurum, *anne* gemmas virtuti *comparas*? —præstat omni divitum apparatui, summúmque præcellit principum luxum.

Si testimonium adduceres, ecce formulæ.

1. Authore *Fabio*—Pulchrè *Cicero*—*Seneca* teste,—suasore *Varrone*—*Tacito* suffragante,—ex philosophi ore, effato, mente,—quod olim Stoicus,—Nec spernenda *Curtii* authoritas, qui suadet,——

2. Moveat, [moneat] vos *Ciceronis* consilium,—aures animosque philosophorum divinissimo adhibete,——

Haud frustra suasit, orator,——prudenter *Cato*—modestè *Livius*——Valet adhuc *Catonis* dictum——

3. Sic sensit—quo divina verba [*senis*] referas,——Unde *Fabius*—hæc dixisse constat virum tam ætate quàm sapientiâ validum——*Eleganter etiam citari possunt authorum sententiæ sine authoris nomine.*

Si concluderes, hæ sunt formulæ.

1. Amplius incitare quenquam, ut audiar, nolo; sed prolixè cogitata, carptim abrumpam——

Si sapere tandem decrevistis, monentem audite, *Primus sanitatis gradus est velle sanari.*

2. Te verò (lingua) reprime, multum enim dicere loquacitatis, pauca non proferre ingratitudinis.

3. Sa-

3. Satis impetravi ab humanitate veſtrâ (viri chlamyde, infulâ, purpurâ inclytiſſimi) quod auditus ſum, nunc damnate ſermonem ſi res ipſa diſpliceat.

4. Sic finimus, & vota noſtra ad vos transferimus, (auditores) qui prudentiâ validi eſtis, ingenio ſolertes, ut candidè prolata candidè accipiatis,—ſed plura fruſtra: vos denique vivere & vigere jubeo.

5. Valete *(patriæ lumina & columnæ)* ſupremus rerum humanarum præſes faxit, ut omnia vobis publica & privata floreant, in perpetuum; quo veſtræ ſapientiæ & prudentiæ radii, ſucceſſivo lumine, ad ſeram uſque poſteritatem ſe porrigant.

6. Vigeat, vigeat, precor in veſtris pectoribus hujus ſolennitatis memoria, & tantum æternitatis repoſcat, quantum vel vitæ veſtræ ſuppetant, vel memoriæ largiantur. —Ne prolixâ verborum ſerie vos remorarer, dixi.

7. Hoc vera ſapientia exigit, ut calamitates animosè ſubeamus: *Quod coactè igitur faciendum, ſponte perficiamus.*

Moribus igitur veſtris tempeſtivè conſulite, ſcelerum fomenta providè declinate; non eſt major inſania, quàm nolle exitium certum evitare.

8. Conticeant verò oratores [*facundiæ*] laudes, cum ipſi fato functi conticeſcemus, audientur; & quamdiu apud [*Anglos*] in pretio

pretio erit eruditio, [*pietas, virtus*] in pretio erit [*facundia.*]

9. Quam maximè vestrâ refert hoc audire, nec ineptum me dicere——Haud aliud suadeo, quàm quod ipsi posteris suadebitis, sed quantum quisque sapiat intelligam, si [*parsimoniam*] æstimet.

10. Absit talis patientia, quæ indulget sceleribus non nisi cum reip. interitu tolerandis,——

Vestalis incendii instar splendeat, in perpetuumque reviviscat, hujus sceleris memoria; quippe hoc, apud omnia sæcula, scelera meruerunt, perenni infamiâ & dedecore in omnibus animis vigere; *Privatis indulgenter ignoscendum delictis, publicis odium perpetuum indicendum est.*

11. Cum epiphonemate non invenustè concludi potest, e.g. *geminat peccatum, quem delicti non pudet-—fœlices qui tot conspexere mala, nec adhuc fæces imbiberunt.——Nullus contationi locus in eo consilio, quod non potest laudari nisi peractum: Tutissima ea pax quæ bello emitur,—splendidissima illa virtus quæ latissimè se diffundit.*

12. Pudeat igitur, pudeat, inquam, vestram virtutem, quasi summæ consciam imbecillitatis, delitescere, audete aliquid supra vires; amicorum spes, hostium motus anteite, non paucos pessundedit mollis in negotiis animus——si quid tædii à prolixitate

tate contraxiſtis, argumento condonate, dixi.

13. Vive (optime princeps) & fœliciter impera; te ſuperſtite miſeri eſſe non poſſumus; te mortuo, vix fœlices: in te quidquid ſperare [*Britanni, Belgæ*] audent, conſecuti ſunt.

14. Sed vereor ego, ne dum copiosè nimis [parvos] laudando, longius quam par ſit, ſe provehat oratio, & in id ipſum vitium incurrat, quod contemnit, aut in aliis ignominioſum reprehendit. Dixi.

Sic haſce quales, quales formulas, partim ex *Tullii, Fabii, Puteani, Lipſii* theſauris; partim ex tenui noſtrâ ſupellectili, concinnavimus; Ingenuis juvenibus liberum eſto, vel hiſce (ſi tali dignentur honore) uti, vel alias earum in modum excudere, aut meliores ex politiſſimis authoribus excerpere; ſibi parent igitur juvenes librum chartaceum, cui omnes hujuſcemodi formulas inſerant: Hoc denique in his noſtris formulis pueri obſervent, iſtas voces, quæ diverſo charactere ſcribuntur, poſſe variari. Merces expoſuimus (ut videtis) quiſque liberè ſeligat eas quæ maximè placent.

9. Inter legendum obſervetur contextus & argumentum uniuſcujuſque diſcurſus, hoc enim plurimum intellectum promovet, & memoriam confirmat.

Ita

Ita quodcunque obſervatione dignum à magiſtro inculcatur, à pueris cautè obſervetur, in prælectione dandâ, & exacta ratio iterum coram magiſtro detur, videbuntque magiſtri profectum uberrimè tantos labores compenſantem.

3. *De Imitatione.*

Quod genus humanum eximiis quibuſdam privilegiis cæteris præſtat animantibus, non *naturæ* ſolùm opus eſt, ſed ſupremæ illius prudentiæ *fontis*, cujus caput in cœlis, fluenta in terris; ſi *imitationis* igitur originem petamus, videmus quo conſcendendum, ſupremus ille artifex, qui igniculos quoſdam humanæ menti indidit, quibus ferè ad omnia naturalia imitanda accenditur; fecit omnia ad *imitationis* quandam neceſſitatem propendere, & in ſolâ *imitationis* ſummitate acquieſcere. Hinc ſæcula ſæculis ſuccedunt, & tam ſcientiâ, quàm virtute pollentium imagines poſteris traduntur; hinc eruditi inſcios præeunt, & tam civilis, quam cœleſtis vitæ luminaria mortalium oculis præponuntur, ut dum ad perfectionis ſummitatem commonſtrent viam, ad inſiſtendum alliciant. Conſtat, per exempla compendiosè ad pietatem perveniri, nec aliter ad facundiam. Inſunt facundis authoribus

thoribus latentes theſauri, quos legentes eruant, & ſuæ ſupellectili immiſceant; ſolent hortorum cultores extraneas plantas ſuis areis inſerere, ut variâ collectâque copiâ partim uſui conſulant, partim deliciis: nec aliter illis faciendum, qui facundiæ ſeminariis præſunt, ſententias & diſcurſus affatim colligant; ut inter tyrones affatim diſpertiant. Eſt *imitatio* celebris illa medela, quâ omnibus inventionis morbis occurramus: paucorum quidem ea fœlicitas eſt, ex propriæ mentis operatione (ſine aliorum ſubſidiis (ſelectiſſimas eloquentiæ gemmulas excerpere; adoleſcentes ideò hortor, ſe ad legendos oratores inclytiſſimos accingere, & ſicut M. *Alexandri* adulatores ſolebant, regis geſtus, ſermones, greſſus imitari, ita cum authore facere, periodorum ſtructuras, ſententiarum pondus, compoſitionis artificium, ut attingant, ſtudere; hinc *ſacra* illa literarum ſitis expleatur, hinc omnes mentium areolæ irrigentur. Quod ipſe ſuadeo viri eruditiſſimi fecerant, quorum exacta & polita *imitatio* ſit tenuiori noſtræ *imitationi* aculeus, & eodem modo noſtri fluant rivuli, quo aliorum *Oceanus. Virgilius Homerum, Heſiodum Theocritum*; *Horatius Pindarum, Seneca Tragædus Sophoclem, & Euripidem*; *Cicero Demoſthenem* fœliciter & graphicè imitatus eſt; nec tantus forſan ex illis quiſquam extitiſſet, ſi hujuſcemodi non

eſſet

esset usus luminibus. Nostro etiam pene seculo, cujus foelicitas fuit, ex tenebricoso deliquio literas videre revalescentes, *Nizolius*, *Osorius*, *Talæus*, *Bucklerus*, *Sturmius*, *P. Ramus*, cum sexcentis aliis *Ciceronis*: *Barclaius*, *Lipsius* cum facundo suo discipulo *Puteano*, *Senecæ* Philosophi & *Taciti* vestigiis inhæserunt, & nervosam succinctámque brevitatem, quàm hi inter veteres sunt amplexi, nostro etiam ævo è ruderibus suscitârunt; hoc solo modo, (& sine modestiæ dispendio dicam) à tritâ & pulverulentâ semitâ *inventionis*, juvenes evadant: porrò *imitationis* subsidio, peritorum haud dissimiles pictorum, eâdem cum facilitate gratissimam venustatem delineare possint, quâ imperiti rugam aut verrucam, eâdemque promptitudine placidissimas facundiæ delicias attingant, quâ alii nævos: nec nobis difficiliùs erit suadæ medullam, quàm *imitationis* inscіis, cutem pertingere. Experiendo discent tyrones quantæ sunt *imitationis* vires, si omni lectione se ad imitandum accingant. Anceps verò mihi animus, utrum tam egregium facundiæ ornatum pueris solum commendando, non summâ eum afficerem injuriâ. Est imitatio summis *Theologiæ* candidatis non indigna: illorum enim interest, in *quorum ore nugæ sunt blasphemiæ*, omnia tanquàm cœlestia oracula proferre. Arescet quidem illud brachium, quod in *deum* erigitur,

gitur, & perpetuo dedecore obstruetur illud os, quod postquam in *creatoris* gloriam consecratur, se contrà *creatorem* aperuit. Habent stupendam illam *SS. literarum* eloquentiam; habent Beati *Athanasii*, *Chrysostomi*, *Gregorii Nazianz. M. Basilii*, aliorumque *Græcæ* Ecclesiæ luminarium radios, per erudita eorum opera, nostro etiam seculo diffusos. Habent B. *Augustini*, *Ambrosii*, *Hieronymi* conciones, in quibus veræ pietatis cum virili facundiâ videant concentum: nimis prolixum foret recentioris hujus ævi decora recensere, in quibus si versemur nec exuccos discursus, nec inanes & malè coctos verborum tumores evomemus. Memini verò me *subsellia* adhuc non *rostra* occupare, nec meum est ultra pulverulentum meum gyrum ascendere. Attamen non penitus indecorum est, illum qui *Christi* agnellis præest, se ovium pastoribus aliquantulum immiscere, & vel tanquam *frater* vel *amicus* monere.

Facilis in errores lapsus, difficilis regressus; mali enim instar genii quemque mortalium à cunis ad sepulchrum comitantur. Nullum corporis membrum, quod propriis quibusdam non laborat morbis, nec ulla mentis facultas, quæ non suos patitur nævos. Quis igitur expectaret *inventionem*, sublimem agilemque illam mentis operationem erroris contactu altiorem fore? Patet aliqua esse

in-

inventionis vitia, quæ à facundiæ callentibus fuerunt obſervata, & à nobis ſunt obſervanda, ne ingenua ſedulorum indoles, portum dum appellit, naufragium in portu faciat.

Errores imitationis ſunt (N. Cauſin. de eloq. lib. 3. cap. 11.)

1. Eorum qui omnes imitantur, promiſcuè & ſine delectu, etſi non ſterilitatem ſolùm ſapiant, ſed barbariem; Cæca ſtomachi voracitas, primò concoctioni, dein ſanitati officit; minus ſincera enim alimenta ſanguinem generant putidum & vitioſum: ſic *authorum* ſtyli inſipidi & malè cocti ſibi ſimilem generant ſobolem, eaſdémque dotes egregias referentem qualis eſt Apuleianus, & non paucorum aliorum. Ut huic vitio occurratur, conſulendum prudentes eloquentiæ artifices, & ex eorum judicio, authores maximè politos, graves, ingenioſos, eligant.

2. Eorum qui uni nimis & adeò pertinaciter adhærent, ut negligant alios, tam in ſtudiorum progreſſu, quàm introitu. Varios apes delibant flores, nec ex unico mella conficiunt; ex variâ etiam authorum imitatione, ſi à confuſione prudenter caveamus, latiorem nobis adſciſcimus inveniendi campum, & ex concinnâ ſonorum varietate, ſuaviſſimum loquelæ melos conficimus. Cum ſuadæ palæſtram primò ingredimur,

gredimur, unicus *Cicero* ſufficit; in progreſſu, plures ſunt neceſſarii. Feſtivum fuit illius *Ecchûs Eraſmianæ* reſponſum, quod ad decennalem *Moriæ* ſervitutem eum damnavit, qui, per decennium, ipſi *Romanæ* facundiæ dictatorem ſtudiorum nervos * impendiſſet. Placet ſuavitas, & naribus conſulimus, quare penſilibus uteremur Adonidis hortis? Patent ubique ampliſſima viridaria, in quibus ſerta colligamus; Ne anguſtum itaque annulum pueri geſtent, nec in uno ſtadio mentis coerceant impetus; indigni ſumus *copiâ*, *copiâ* ſi uti neſciamus.

* ὄνῳ, i. e aſine.

3. Eorum qui in eiſdem ſententiis imitandis, & in unico eodémque inventionis compoſitioniſque curriculo nimis otioſè inhærent, Epimenidis gravi ſopore correpti non diſſimiles, multos annos in eadem ſpeluncâ conterunt, tàm aures, quàm palatum ſatietatem patiuntur; *oratore* igitur indignum inter delectandum fatigare. Qui terrarum ſitus luſtrant, non in eodem vico ſubſiſtunt, ſed urbium, regionum, fluviorum varietate paſcunt oculos, & itineris tædium relevant; parit faſtidium, redolet ignaviam, ſegnis illa, & nimis inculcata repetitio; conſulas itaque famæ, futuræ conſulas perfectioni, ingeras teipſum in variam *Oratorum* copiam, fideliter ingenium exerceas, ſi malles facundiam ambire & nitorem, quàm ſterilitatem tibi inducere, faſtidium aliis parere.

 4. Eorum

4. Eorum qui adeò imitationi inhærent, ut propriam non exercent inventionem; utuntur infirmi baculo, non ut virium abdicent usum, sed ut debilitatem suffulciant, nec adeò adhibenda est imitatio, ut proprii ingenii vires enervet, sed confirmet: frustra addiscuntur artes, si non exerceas; frustra natura contulit vires, si non utamur: Ab agris non expectamus semina sed exigimus; minimum est quod seris, maximum quod expectas. Plura quàm natura contulit, industria sperat. Nulla est eximia mortalium operatio, in quâ non est aliquid *imitationis*; attamen vel in infantiâ semper mansissent artes, vel ad maturitatem non pervenissent, si industria imitationem non coronasset.

5. Eorum qui incultè, & sine judicio imitantur, simiæ illius æmuli, quæ nutricem conspicata pusionem fasciis exutum calidâ lavantem, per fenestram irrepsit, infantémque negligenter relictum, dum nutricem imitari tentat, fervidâ abluit, & suffocavit; ita *miserrimus infans ridiculo sanè more seriò extinctus est.* Requiritur judicium, requiritur artificium, tàm in ornando, quàm componendo; ut, sicut in speculis se intuentibus accidit, tua imago omnibus *authoris* lineamentis adæquatè respondeat.

Ut

Ut verò cum laude imiteris, hæc tria sunt imitanda,	*Inventio.* *Dispositio.* *Elocutio.*

1. Non sibi germinant arbores, non sibi lucent sidera, nec sibi scaturiunt fontes, sed *Magnæ* omnium *matris* æmula, in publicum mundi ærarium sua dona conjiciunt; ita facundiæ arbores, literarum lumina, scientiarum fontes, non sibi sed nobis benefica sunt: hinc facundiæ nitorem eruditi indigitârunt, ut constanti quodam ambitu, posteri assequerentur. Ut virorum, in omni sæculo, successio est, ita artium; & ut priora sæcula nobis lumina sunt, ita si majoribus digni simus, erimus posteris. Non puduit illos egregios *poeseos* & *oratoriæ* Mystas, quibus ultimam literæ debent perfectionem, ad priora sæcula mentes retorquere, & ab iis inventionis subsidia mutuò accipere, nec aliter nos faciamus, observemus, quas *inventionis* ansas sibi arripuerunt, quibus argumentis se explicuerunt, ut pro virili assequamur: observemus etiam, quos fontes petierunt, quos locos Topicos vel Rhetoricos adhibuerunt, ut in eosdem alveolos, nostros rivulos derivemus.

2. Non inutile est consideratu, ex quibus partibus veterum orationes constant, quomodo materiam tractandam disponunt, quomodo priora sequentibus connectant, quomodo thema suum amplificant, sic, ut inter aulicos versantibus evenit, nostram barbariem ex quotidianâ politorum exemplarium inspectione corrigamus, ex *Demosthenis* lectione non mediocris decor petitus est, quo gloria *Ciceroniana* splendidius illuxit.

3. Per elocutionem intelligo non pronunciationem solùm grande illud oratorum decus, quod *Herculis* illius inter *Gallos* instar, auditorum linguas suæ linguæ alligatas retinens, quocunque placet ducere valebit, & quod fœlicissimè in vivis exemplaribus cernatur, sed etiam placidum periodorum casum, & ab anfractibus immunem, qui in pronunciatione *Veneres* quasdam & delicias producit, audientium animos demulcentes, & in chartis etiam suam suavitatem non amittit. Doctos in hac re consulite, sed præsertim propriæ vocis *tenorem* & *suavitatem*, quibus potiùs acquiescatis, quàm tenuibus hisce monitis. Ita ingeniosè inveniendo, artificiosè disponendo, suaviter proferendo, gratam pueri spirabunt jucunditatem, illiusque Philomelæ haud dissimiles, quæ ad *Orphei* bustum nidulata est, dum facundiæ coryphæis, quàm proximè accedunt, vocis gratiorem suavitatem contrahent.

hent. *Ut* verò ſemitam magis adhuc dilucidam reddamus, utque ad hæc tria facundiæ decora pueri fauſtè attineant, aſſequenda eſt imitatio { *Generalis.* *Specialis.* }

1. *Specialis* imitatio eſt particularium clauſularum, & perficitur
1. excerpendo ex authore clauſulas imitatione digna.
2. verborum numerum ſitumque in authore conſiderando.
3. eodem modo clauſulas noſtras cum authore diſponendo, & eiſdem orationis partibus utendo, adeò ut *nomen* loco nominis, *verbum* loco verbi, *præpoſitionem* vel *adverbium* loco præpoſitionis vel adverbii ſubſtituamus. Nec non admirationis vel interrogationis puncta adhibenda ſunt, ubi eadem ab authore adhibentur.

Hoc verò poſtulatum in præcognitis (ſi meminerint) lectorum judicio reliquimus, ut conſiderarent an lingua vernacula facundiæ tyrocinio non commodè inſerviret; ne igitur à noſtris auſis excideremus, & ut noſtra poſtulata confirmaremus, ſpecimen quoddam vernaculæ *imitationis* proponemus, & *Pictorum* ritu illam priùs effigiem rudioribus adumbrabimus lineis, cui poſteà peritiores

ores manus admoveantur. Cum Pueri igitur ad aliquam ingenii maturitatem pervenerint, & mediocriter linguam Latinam calluerint, eligatur epistola polita, & faceta, aut oratio meliori limâ concinnata, quales apud nostrates passim reperiantur, præsertim in V. D. *Halli* Episcopi Exon. operibus: de quo, ut B. *Augustinus* de *Varrone*, Vir undique doctissimus, qui tam multa legit, ut aliquid ei scribere vacasse miremur, tam multa scripsit, ut vix quidquam legere potuisse credamus; addo, hoc enim in *Christiani* laudem efficacissimum, qui tantum temporis meditationi sacræ impendit, ut nihil aut scriptioni aut lectioni superesse videatur: ad puerilia opera verò, non uti liceat, tam celebri instrumento—eligantur etiam *Feltami* variegata diatribe, quàm Anglicè *Resolvas* nuncupavit, *Balzaci* epistolæ, *Livii* aut *Salulstii* orationes, *Anglicè* donatæ, & in primâ operatione, ut à specialioribus ad generaliora ascendamus, breviorum sententiarum structuram imitentur, e. g.

1. *There is not so much misery in want, as trouble in satiety.*

Sic imitamur:

There is not so great calamity on earth, as happiness in heaven.

2. *Great favours are always like golden fetters, and subject the receiver to a glorious thraldom.*

Sic

Sic imitamur:

Fair words are often like sugred poysons, and allure the hearers to dangerous resolutions.

3. *A man besotted by sensual pleasures, cannot be withdrawn by severe corrections.*

Sic imitamur:

A mind bewitched by sinfull passions, will not be ordered by solid reason.

Videant juvenes hanc imitationem sic ordinatam esse, ut vox voci continuè respondeat.

2. De *generaliori imitatione* notandum est, quòd non unicæ sententiæ structura imitanda est, sed totius discursûs; Eligatur igitur huic operi nec eadem cum authore materia nec penitùs diversa, sed quæ eandem subeat compositionis formam, & similibus Rhetoricæ floribus ornetur, viz. ubi *author* de *calumniâ, modestiâ, justitiâ*, agit, forment pueri discursum, de *superbiâ, fortitudine, prudentiâ*: hîc etiam observetur argumentandi methodus ab authore adhibita, omniáq; alia, quibus authoris nitor elucet. Nec proscribimus furtum illud *Laconicum*, quo puerilis ingenii acumen apparet; "Imitere, inquit "*Lipsius*, non elaboratè solùm, sed & affe-"ctatè, & cupidè, sic inquam, ut color "quæsitus & fucus appareat, imò & fur-"tum, ut pueros nihil pudet, cum scribere

" discunt per singulos literarum apices, " quasi alienâ manu duci. non item hîc te, " clausulas, membra, & periodi cujusdam " partem, cum veniâ sæpe inseres, & Ten" tonem è *Tullii* purpurâ contexes, paulò " post daturus tuam. Res aliorum familiares surripere inhonestum: Sermonum verò opulentiam, furtim ex aliorum thesauris depromere non absurdum. Ad hæc, ubi *hortatoriam* orationem author habet, ibi in *hortatoriâ*; ubi *vituperatoriam*, ibi in *vituperatoriâ*: ubi *petitoriam*, in *petitoriâ*, puer exerceatur: ubi author *allegoriâ*, *metaphorâ*, *apostrophe*, &c. utitur, ut iisdem utatur puer se accingat. Magistro etiam non absurdum erit, (ut prius monui) his exercitiis ad incudem redactis, ostendere exemplaria, proprio labore, ad authoris imitationem concinnata. Exemplum hoc *Sallustianum*, & nostram tenuioris styli imitationem perpendat Lector, & re pensitatâ judicet:

Worthy General,

WE call God and Man to witness, that we have neither taken up Arms against our Countrey, nor to endanger others, but to protect our own Bodies from injury, who being forlorn and helpless, through the violence and cruelty of Usurers, and deprived most of us of our native Countrey, all of our good Names and Estates;

ſtates; neither may any of us, as our Anceſtors have done, enjoy the benefit of the Laws, nor now we are caſhiered of our Goods, have we our Bodies at liberty. Such hath been the injuſtice of Uſurers and of the Prætor. Oftentimes heretofore your Anceſtors have by their Decrees mitigated the diſtreſs of the Commons; and of late, in our own Memories, when they were extremely run into debt, by the conſent of all good Men, it was paid out of the Common Treaſury. Oftentimes the Commons themſelves, either tickled with a deſire of Magiſtracy, or being backed by the inſolence of their Commanders, have revolted from the Senate; but we crave neither Soveraignty, nor Wealth, which are the grand incentives to Wars and Uproars, but our Liberty, which no good Man will forgo, but with loſs of life. We moſt humbly beſeech you, and the Senate, to take into your Protection us diſtreſſed Citizens, reſtore unto us that protection of the Laws, which the injuſtice of the Prætor hath deprived us of, and bring us not into that neceſſity, as to hazard our Lives to revenge our Blood.

Sic

Sic imitamur.

Filius fingitur se excusare.

Dear Father,

BOth Men and Angels bear me witness, that I never willingly entred upon any practice, either to discontent you, or offend others; this hath been the summ of all my Studies, to keep my self free from fault or censure: Being, I confess, young and unexperienced, I have often touched upon the verge of vice, and sometime entred the circle, yet could my faults never be aggravated by perverseness in ill-doing, or by resisting counsel. The slips of my youth these malitious Informers have made so haynous, that they seem sufficient to debar me, partly of livelihood, altogether of friends and encouragement. Neither dare I, as many young men have done, clear my self by a just defence; nor now I am deprived of your favour seek for any other mediators, but your own goodness, for relief of my misery: such is the calamity of oppressed innocency, that it hath least support, when most dejected. Therefore (dear Sir) if the voice of innocency may be as loud as the voice of calumny, let me not despair of Audience; give me

me leave to hope, that a father's bowels are as potent orators as a son's misery; and that while calumny would dam up the way to favour, fatherly compassion will not forget to be mercifull: he that bears the name of a father, cannot forget the tears of a child. Many times heretofore fathers have pardoned the errors of their children, and with their own skirt covered the nakedness of their off-spring. Nay, though they have fallen, gentle usage hath encouraged them to amendment: Oftentimes slippery youth hath seemed to merit compassion, because seduced by the exorbitancy of others, and by promises of wealth and honour, the rewards of well-doing, hath by a kind of pleasing violence been drawn to amendment; But I crave neither riches nor greatness, only your favour, and the fruit of it, a gentle audience; by this you may win a stouter heart than mine to submission, and this I prize more than life or liberty. Restore me, I beseech you, Sir, to that access which unjust accusation hath debarred me off, and lay not upon me that sad necessity to grow desperate through the loss of your favour.

Item

Item P. Valerii Publicolæ ad populum Rom. Oratio.

CAn then no vertue be so sufficiently tryed by you, as not to be undermined by suspicion? should I fear, that I the most bitter adversary of Kings should undergo the accusation of affecting a Kingdom? Should I dwell in the very Tower and Capitol, could I think that I was feared by my own Citizens? Does my good name among you hang upon so slender a pin? is my credit grounded so weakly, that it more concerns you (to look) where, than who I am? P. Valerius *his house shall not impeach your liberty, you shall have the safe possession of* Velia, *I will not only bring down my house into the plain ground, but will set it below the hill: that you may all dwell in a higher station, than I a suspected Citizen; let him build (his house) on* Velia, *with whom your liberty may be more safely intrusted, than with* P. Valerius.

Imitatio, ubi *Socrates* fingitur causam suam apud *Athenienses* agere.

Shall this still be the reward of vertue to be pursued by calumny? Can I, who with the purest hands, and sincerest heart have worshipped your gods, be thought a contemner of them; you know that I have been

been pious to men, and how should I be impious to your gods? unless to bring down Philosophy from heaven be impiety, or to elevate mens manners to a similitude of the divine Perfections be unlawfull and intolerable. Surely suspicion is the off-spring of malice, not the issue of a loving mind: you indeed envy my vertues, or fear lest the same crime should be charged upon your selves, for I know not whether is worse impiety, to say the gods are wicked, or that there are none at all: But, how can I be sacrilegious, whom the same Oracle, which you magnifie, hath vouchsafed to prefer before all the world for wisdom? Indeed if this be sacriledge, to think the Deity neither an adulterer, as your Jupiter; nor false, as your Mercury; nor drunken, as your Bacchus (the best of which are as bad as the worst of men) then call me impious: for I must neither think the heavens to be quartered among multitudes of Deities, nor the divine powers to be subject to humane vices, but that that glorious essence which rules the world is far above both man's frailties and corruptions, and you your selves count the best of men most like your Deities; neither do you account it piety to be vitious. Well, enjoy your own follies, and let me dye to expiate your wickedness, and let them inform you better of Divine Mysteries,

ries, who may more safely pry into them than Socrates.

Ita *imitatio* tam generalis quàm ſpecialis in linguâ vernaculâ adoleſcentes quaſi manu ducat ad imitationem in linguâ Latinâ. Primò itaque habetis tenuia quædam ſpecimina imitationis ſpecialis in linguâ Latinâ, e. g.

1. Optimus eſt poſt malum principem dies primus.

Imitatio.

Suaviſſimum habetur poſt res adverſas quies tranquilla.

2. Summum *Cæſari* rerum judicium, nobis obſequii gloria relicta eſt.

Imitatio.

Omnis deo arcanorum cognitio, viris cognitorum veneratio mandata eſt.

3. Non de prolatando imperio nobis res eſt, nec tranſmarinas provincias petimus; de Italiæ poſſeſſione certatur, pro aris & focis dimicamus.

Imitatio.

Non de cumulandis divitiis mihi curæ eſt, nec lubricos honores capto; de mentis puritate laboratur, pro pietate & fide contendo.

4. Male eſt extra legem viventibus; quidquid meruerunt ſemper expectant.

Imitatio.

Peſſimè erit contra conſcientiam peccantibus:

bus: quidquid patrârunt, mœstè meminerunt.

5. Temeritas omnis animorum, debilitate corporis frangitur; & frigescunt impetus mentium, quos non explicant ministeria membrorum.

Imitatio.

Violentia procax cupidinis perpetuitate calamitatis domatur; & hebescunt libidinis arma, quæ non acuit opulentiæ audacia.

Cuique hæc exempla in animo volventi patet, quantum peritiæ tyronibus instilletur, si in sententiarum celebrium *imitatione* exerceantur. Quis *Themistocles* non aliquem sibi deliget *Miltiaden*? cujus heroico exemplo ad fortiter agendum incitetur. Quis mortalium tam stupidus? quem eruditorum *Linguæ* non ad similem loquendi decorem non movebunt. Quicquid elegantiæ aut nitoris in authoribus occurrit, juvenibus facile si observent, proprii juris fiat. Est *imitatio* tacita quædam pictura, & fideliùs quàm cera aut metallum, formam delineat; exprimit ingenii motus, sermonis suavitatem, inventionis acumen. Querimur homunciones, nec iniquè, perversam scelerum imitationem virtutis vires enervâsse; maléque agendi consuetudinem nequitiæ maturitatem confirmâsse, nec ullum scelus tam odiosum, ad quod ducibus exemplis non pervenitur. Absurda imperitorum æmulatio

mulatio artium pulchritudinem fœdavit, easdemque vires, quas in doctis cernimus ad artes promovendas, habent indocti ad deformandas. Anne *Solis* ætatem agis? *Solensem* redoles barbariem; difficile est loquendi errores evitare, ubi frequenti errorum confirmantur privilegio: *Atheniensem* verò si imbibisti suavitatem, ingenita gentis puritas ornatæ locutionis ingenerat consuetudinem, consuetudo verò necessitatem. Habet *imitatio* utrinque suas vires, & placidâ quâdam violentiâ, vel ad bonum allectat, vel ad malum seducit. Nostrâ verò refert, in meliùs convertere, nostrâ, inquam, quibus insitus est *imitationis* quidam fervor, & consentaneum quoddam reliquo humano generi studium, pueri senes, subditi reges, discipuli doctores, omnesque gentes populos sibi conterminos contumaci quadam prosequuntur imitandi cupidine. Observemus etiam mutuum imitationis exercitium, inter ista animântia, quæ ad rationis dignitatem non pertingunt, & illa quæ fruuntur divinioris mentis privilegio. Ludicrum quid aggredi viderer, & dum appetitum movere studeam, commoverem fastidium, si canes, equos, simias, volatiles enumerarem; testetur omnium vice (semel enim emblemate rem agam) Philomela lyricinem imitari studens, quæ canendo devicta super lyræ fides occubuit.

Cum teneri Philomela comes placidissima veris
Dulcibus Auroram sisteret illecebris;
Et modo lenta trahens veluti suspiria fleret,
Sorberet fractas garrula mox lachrymas;
Fortè sub herbosâ recubans testudine Vates,
Dicitur innocuas increpuisse fides.
Audiit has vicina canens Philomela canentes,
Cœpit & hîc primùm displicuisse sibi.
Ut tamen auderet, cantu perstabat inani
Cominus argutam sollicitare lyram:
Jamque susurrantûm sonitus imitatur aquarum,
Mox velut ærata provocat arma tubâ:
Deinde sepulchrales singultit Præfica lessas
Carmine concisas adnumerante preces.
Donec languida sensim & mortua suspirando
Terruit attonitam lapsa repentè lyram.
Namque fides inter jucunda pericula quærens,
Concidit, & visa est dicere, Cedo lyræ.

Mat. Cas. p. 234 & F. Strad. 240.

Nec detrahimus à celeberrimarum Artium dignitate, dum eas à brutis contendimus esse acceptas; nec mortalium minuitur gloria, si à brutis instituantur. Summus ille Architectus mutua, inter omnes creaturas, benevolentiæ semina consevit, nec dedignetur quisquam ab eâ creaturâ instituí, in quâ etiam haud obscura divinæ benignitatis conspiciat vestigia. Quid igitur in *Medicinâ* utilissimum? quid in *Astronomiâ* abditissimum? quid in Musicâ gratissi-

nium? quid in *architectonicæ*, texturæ, venationis usu ingeniosissimum? quod non vel brutis acceptum referimus, vel ex brutorum imitatione reddidimus perfectius: utrum in cœlorum arcem conscendas, vel in terræ viscera penetres, ibi non desunt *imitationis* occasiones & usus. Si valeat inter mortales, si prosit, si delectat animantium extra rationis orbem positorum *imitatio*, quæ ventri prorsus obedientia, & majoris fœlicitatis incapacia ad nihil creaturarum epitomes dignum pervenire possunt, quantò magis nobis imperaret eorum imitatio, qui artes, facundiam, mores, eximiis & animi & corporis dotibus illustrârunt, & qui ad extremos temporis fines celebres nominari meruerunt? Magistros itaque monitos velim, seligendas esse sententias graves, ingeniosas, politas, (quorsum enim futiles & inanes?) à quibus & Suadæ decor, & delicatiores aures abhorrent.) pueròsque ad earum imitationem incitandos esse: hinc eximiè maturabunt profectus, & in primâ adolescentiæ face, celeberrimorum authorum stylos sine *Herculeo* labore, assequentur.

Sic ab *imitatione speciali* semita patefacta est ad *imitationem generaliorem*, quæ non unius solùm sententiæ, sed totius discursus fabricam imitari studet; adeò ut in Suadæ templo erigendo illa videatur materiæ strues & præparatio, hæc coronis & perfectio;

fectio; vel potiùs illa *ædis Musarum* pronaon, hæc adytum & sacrarium.

Exemplum imitationis generalioris in Linguâ *Latinâ.*

1. *Liv. dec. V. C. lib.* 2. Mutius Scævola Porsennam *alloquitur.*

Romanus *sum civis:* C. Mucium *vocant, hostis hostem occidere volui: nec ad mortem minus animi est, quàm ad cædem fuit. Et facere & pati fortia* Romanum *est. Nec unus ego in te hos animos gessi: longus post me ordo est, idem petentium decus. Proinde in hoc discrimen, si juvat, accingere, ut in singulas horas capite dimices tuo: ferrum hostemque vestibulo habeas regiæ: hoc tibi juventus* Romana *indicimus bellum. Nullam aciem, nullum prælium timueris: uni tibi, & cùm singulis res erit.*

Imitatio.

Demosthenes in *Philippum Macedonum* Regem sua odia carptìm exponit.

Atheniensis sum civis: *Demosthenem* nuncupant, ipse patriæ amator, patriæ hostes odi: vera pietas veræ pietatis oppugnatores odio habere suadet. Nec ad facinora mihi minùs audaciæ, quàm ad minas fuit. Ad *Athenas* defendendas jamdudum accinctus fui, & harum causam tam perferre,

quàm patrare miranda constitui; huc stylum, ingenium, gladium direxi; Nec unicus ipse in vos hoc odio accendor, pulchra post me caterva est eosdem animos gerentium, eandem petentium gloriam; proinde majora adhuc vos manent pericula, nec statuuntur *Atheniensis* virtutis limites. Et hostes & speculatores in sinu regni habentes, omni momento discrimina subitis nova; perpetuos hostes, perpetua odia expectate, nostras vires, nostros animos experieris, quippe non mecum sola res est, nec cùm meo ordine, quo potiùs styli, quàm ensis acies eluxit; sed tota potestas *Attica*, tàm factis inclyta, quàm sermone speciosa, vobis indixit odium.

2. *Liv. lib. 5. ab V.C. Legati Faliscorum Romanis se dedunt.*

Patres conscripti: victoriâ, cui nec Deus, nec homo quisquam invideat, victi à vobis & imperatore vestro, dedimus nos vobis, rati (quo nihil victori pulchrius est) melius nos sub imperio vestro, quàm legibus nostris victuros. Eventu hujus belli duo salutaria exempla prodita humano generi sunt. Vos fidem in bello, quam præsentem victoriam, maluistis: nos fide provocati victoriam ultrò detulimus: sub ditione vestrâ sumus. Mittite, qui arma, qui obsides, qui urbem patentibus portis accipiant: nec vos fidei nostræ, nec nos imperii vestri pœnitebit.

Imitatio.

Imitatio.

Campani ſe *Carthaginenſibus* dedunt.

Carthaginenſes iis artibus, quibus nec noti nec ignoti invidebunt, à famæ & gloriæ veſtræ admiratione ſuperati, dedimus nos ipſos; penes vos noſtræ vitæ, liberi, facultates; ſperamus enim, (quo nihil utrique tutius & ſplendidius) nos amicitiâ veſtrâ, quàm armis noſtris ſecuriores manſuros, ſucceſſu hujus fœderis, hæc ſalutaria utrique genti effecta reddemus. Vos *Campaniæ* delicias, nos *Africæ* fortitudinem, mutuò, pro noſtris, vendicaturos eſſe: Omnes boni (ſic & vos) fidem à fœdere, quàm triumphos à ſanguine malint: & populus *Campanus* veſtrâ virtute provocatus, vobis quàm ſibi honorem duarum gentium conciliandarum, tribuere mallet. *Præſtat amicos pace feciſſe, quàm hoſtes bello ſuperâſſe.*

3. *Hannibal* ad milites *Campano* luxu effœminatos.

Campanâ *vos luxuriâ marcetis, vino, ſcortis, omnibus luſtris per totam hyemem confecti. Vobis abiit illa vis vigorque dilapſa robora corporum animorumque veſtrorum, quibus* Pyrænæi Alpiumque *juga ſuperaſtis: Reliquiæ virorum illorum pugnatis, vix arma membraque ſuſtinentes,*

nentes. *Quod* Cannæ Romanis, *id vobis* Capua *fuit.* *Ubi virtus bellica, ubi militaris disciplina, ubi præteriti temporis fama, ubi futuri spes extincta est.* *Arma quidem signaque eadem nosco, quæ ad* Trebiam Thrasymenumque *postremò ad* Cannas *vidi ac habui : sed militem profectò alium in hyberna* Capuam *duxi, alium inde eduxi.* *Legatumne* Romanum, *& legionis unius atque alæ, magno certamine vix toleratis pugnam, quos binæ acies consulares antea nunquam sustinuerunt?* Marcellus *tyrone milite, ac* Nolanis *subsidiis inultus, nos jam iterum lacessit?* *Ubi ille meus miles est, qui erepto ex equo* C. Flaminio Consuli *caput abstulit?* *Ubi, qui* L. Paulum *ad* Cannas *occîdit? ferrum nunc habet? an dextræ torpent? &c.*

Imitatio.

Funestâ clade nos (*Angli*) conficimus, luxu, mollitie, otio; à militibus nostris abiêre virtus audaciaque, dilapsusque vigor animi, quo majores vestri *Gallos Hispanosque* superârunt; evanuit militiæ decus, & juventæ flos per incuriam marcet. Reliquiæ nos, vel potiùs cadavera majorum nec hostium impetum nec congressum sustinemus. Quod *Angli* hostibus extitêrunt, id *Angli* hostes sunt. Annon *Draki* obliti estis? annon *Gallia* descivit? annon *Belgas* animastis? linguis quidem quàm brachiis fortiores pugnas quidem victoriasque memoratis

tis, & quid ad *Cressiam*, *Pictaviam*, *Lutetiam* majores vestri & gessêre, & meruêrunt: sed mentes alias ea ætas protulit, alias nostra. Parvæ manus, & inculti nostri exercitus, grandes & frequentes fugarunt acies; auro & argento fulgentia nostra arma hostilem impetum non sustinent. Quot hostes imperitâ manu, ac conductis subsidiis inulti vos lacessunt? Ubi isti milites qui *Turcas* terruêrunt? Ubi iste vigor qui *Hiberniam* subegit? an sanguis marcet? an lacerti torpent? an quæ mutatio est alia? unde robora? unde animi vires patebunt, nisi excusso ignaviæ jugo, & novam virtutis viam discatis, & fœlicem. Excu ite igitur molles & jacentes animos, ad benè agendum voluntas benè præparata se exerat. *Non infimus sanitatis gradus est, velle sanari.*

3. Quintil. declam. 1. de cæco pag. 6. cæcitatis innocentia.

Loquor nunc de infirmitate miseræ cæcitatis: temeritas omnis animorum calamitate corporis frangitur: & frigescunt impetus mentium, quos non explicant ministeria membrorum; ad solum se alligat destituta mærorem. Vultus ille perpetuâ nocte coopertus ac timidus, non concipit nefas, ad quod ducibus oculis pervenitur: cogitat semper errare & offendere; cogitat eundi redeundique difficultatem. Magna innocentiæ necessitas est, neminem facilius posse deprehendi: semper

per ſe cuſtodiunt miſeri, ne eſſe miſerabiles deſinant; & quiſquis amiſit oculos, laborat ne meritò perdiderit. quid aliud cæcitas diſcit, niſi rogare & blandiri? odium omne adjuvant oculi, & hunc in pectoribus humanis furorem lumina accendunt, nec levis animis accedit inſania, quoties, quem execreris aſpicias; cæcus miſerior eſt, quàm ut inviſus ſit, timidior eſt, quàm ut oderit: præterea, nocentibus liberis frequentiſſimas ad parricidium cauſas ſuggeſſit illud, quod videbant: Vitiis enim noſtris in animum per oculos via eſt; aliis tradidit in parentum ſanguinem——Luxuria ferrum, luxuria videntis crimen.

Imitatio de Ignorantiâ innoxiâ.

Loquimur hodiè de innocentiâ innocuæ inſcitiæ (Auditores) in qua proponimus vobis miraculum, non veritate majus ſed fide; morbum quidem medelâ digniorem, cui dum ſcientia medela exiſtimatur, à verò aberratum eſt: ſcelera enim omnia promovet ſcientia, & novus in pectoribus humanis ambitus ſciendo accenditur; ignorantia verò hebetat nequitiæ aciem, & præcelſos ambitûs ſcopulos neſciendo non attingimus. Ignari debiliores ſunt, quàm ut ſceleratè agant; timidiores quam ut offendant: omnes ſceleris vires debilitate mentis franguntur, & hebeſcit protervıæ vigor, ubi non ſublevat ingenii miniſterium; ſemper ſe cu-

ſtodiunt

ſtodiunt ignari, ne pejores eſſe incipiant: & in his timor eſt acerrimus emendator, fidiſſimus monitor: in quodcunque ignotum ſcelus ignarus incurrit, hanc habet excuſationem, ſe ignorâſſe; ad hæc, ignarus ſummam peccandi metuit pœnam, graviſſimamque expectat; neſcit enim quò tendit: quis timidior ignaris? Quiſquis verò ſcienter incipit nefas, prænoſcit pœnam, ideóque laborat ne non peritus, patrando videatur. Magna eſt innocentiæ neceſſitas, ubi methodi peccandi latent; mentes enim obſcurâ caligine coopertæ ac invalidæ, non concipiunt ſcelera, ad quæ duce ſcientiâ, aſcenditur: ignorant herclè inſcii peccare, & offendere; ignorant libidinum ſuavitatem, libidines ſcientium peſtes, infra libidines verò ſtupent inertia pectora: quo doctiores ſumus, eò faciliùs diſcimus, & fallere & evadere; eò ſecuriùs peccare & latere; nec levis ſcelerato accidit audacia, quoties quomodo ſcelus contegatur, deprehendit.

Imitatio Poetarum eſt *Poeſeos* amatori utiliſſima: antedicta verò præcepta huic commodè inſerviant; ſi quis verò exemplarium farraginem expectaret, conſulat *Scaligerum* in *Crit.* & hypercrit., nec non *A. Roſæi Virg.* Evangelizantem, ut & imitationem doctiſſimam *Virg.* Bucol. *J. Hawkini Hadleienſis*: Ne verò Lectorem ſine guſtu hujus ſuaviſſimi epuli poetici dimittam, perpendat

pendat hanc *Casp. Barlæi*, cujusdam Epig. imitationem.

Claud. in Sphæram Archimedis.

Jupiter *in parvo dum cerneret æthera vitro,*
Risit, & ad Superos talia dicta dedit:
Huccine mortalis progressa potentia curæ?
Jam meus in fragili luditur orbe labor.
Jura poli, rerumque fidem, legesque Deorum,
Ecce Syracusius *transtulit arte senex.*
Inclusus variis famulatur spiritus astris,
Et vivum certis motibus urget opus.
Percurrit proprium mentitus signifer annum,
Et simulata novo Cynthia mense redit.
Jamq; suum volvens audax industria mundum
Gaudet, & humana sidera mente regit.
Quid falsò insontem tonitru Salmonea miror?
Æmula naturæ parva reperta manus.

Imitatio.

Casp. Barlæus in Physicam Gilberti Jacchi.

Jupiter *ut parvo descriptum in cortice Mundum*
Vidit, & immensas quas habet orbis opes;
Ardua miratus docti molimina sensûs,
Dixit ad indigetes talia verba Deos:
Huccine mortalis progressa scientia curæ?
Jam meus, heu, vili venditur ære labor.
Naturam, causæ genios, motumque, locumque,
Et semper fluxos temporis articulos;
Mistaque, & aërio nascentia spectra theatro,
In tabulas sapiens transtulit arte suas.
Æmula decertant foliis elementa sub iisdem,
Alternantque suas morsque salusque vices.

Sanctius

Sanctius hîc animal mentisque capacius altæ
Præsidet, & rerum sceptra capessit Homo.
Infima cum superis coëunt æterna caducis,
Vastaque naturæ corpora lector obit.
Jamque novi spectans ratio compendia Mundi
Gaudet, & exiguo tempore cuncta capit.
Quid miror solos humeris qui fulsiit axes?
Qui cœlum & terram fulsiit unus, adest.

Satis de *Imitatione*. Jam agemus

4. *De Variatione & Paraphrasi.*

Quod in cibis placet, in vestitu delectat, etiam in sermone non displiceat; in utrisque varietas grata, suavis, jucunda. Non minima quidem *Poesios* gloria ex *variatione* oritur, utrum respicias transmutationem carminum ex uno genere in aliud, opus pueris utilissimum, an ejusdem materiæ in *variis coloribus expressionem*, quæ etiam suavissimas *poesios* delicias reddit suaviores. Quod verò *poesi* suavitatem confert & vigorem, *oratoriæ* nequit esse indecorum; inde enim variegatum efficitur opus, *tapeti* quàm *centoni* similius. Valet hic *Achelous Oratorius* ad *Herculeas* vires explorandas, variaque mentis molimina extrahenda. Variationis formas in tres classes digeremus, quarum primam ab Erasmo mutuam accepimus, e. g.

1. Per *Synonymata*, e. g. *ædificat domum*, extruit ædes, condit habitaculum.

Terge-

Tergeminamque *Hecaten*, tria virginis ora *Dianæ*.

2. Per *Enallagen.*

1. *Numeri*, e. g. Acer *Romanus* in armis i. e. *Romani*: dicimus pro *dico*.
2. *Personæ*, e. g. nec me meminisse pigebit *Elisæ*. i. e. tui.
3. *Casûs*, e. g. *ejus rei* mihi venit in mentem, vel *ea res*.
4. *Modi* & *Temporis*, e.g. Ne crede, ne credas: prædiceres, vel prædixisses. Spargere voces, i. e. spargebat.

3. Per *Antonomasian*: ut, *Hercules*, *Alcides*, *Amphitryonides*.

4. Per *Periphrasin*, ut, nepos *Atlantis*, i.e. *Mercurius*, *Tyrinthius* heros, i. e. *Hercules*. Mundi domina, i. e. *Roma*.

5. Per *Metaphoran*, ut, hostes *ogganiunt*, & *allatrant*, maledicunt, calumniantur.

6. Per *Allegorian*, ut, flamma fumo proxima est, ita ira insaniæ.

7. Per *Catachresin*, e. g. si *Eteoclen* & *Polynicen* parricidas vocarem.

8. Per *Metonymian*, ut, classes *Aquilonibus* arcet, i. e. ventis.

9. Per *Senecdochen*, ut, *Acheloia* pocula sumpsit, i. e. aquas fluviatiles.

10. Per *contraria*, ut, *fraudis osores*, amatores æqui.

11. Per

11. Per *gradus comparationis*, e. g. Virgo fœlix, ſponſa fœlicior, mater fœliciſſima.

Non inutiliter abſumatur tempus, ſi excerpantur clauſulæ ex authore, & quaſi oſtiatim pulſentur hæ omnes variandi formulæ; huic verò primæ claſſi ſecunda haud inconcinnè famulatur, ea verò duplex eſt:

1. Mutando & ornando verba authoris, e.g.

1. Non ſapienti viro decorum eſt, unde amico infamiam parat, inde ſibi decus recipere.

Sic mutemus hanc ſententiam.

Haud prudentiæ cultori convenit, ſuæ gloriæ fundamenta ex alterius famæ ruinis erigere.

2.—Trahit ſua quemque voluptas.

Sic mutare & ornare licet:

Sirenes *ſumus &* Circes *nobiſmetipſis, & incantamenta in noſtris pectoribus fovemus; amaſium quoddam & peculiare quiſque ſibi deligit delicium.*

Ita fabulas Æſopicas, colloquia, epiſtolaſve variare puer incipiat, & aliis noviſque coloribus depingere. Facile qui obſervavit conjiciat, quot uſibus ſententia multipliciter variata inſerviat; conſulite ſi viſum eſt *Catonem* variegatum ingenui equitis aurati Domini *Richardi Bakeri*, cujus variationes non minimum nitorem iſtis ſententiis addiderunt.

2. Sen-

2. Sensum authoris menti contrarium eliciamus. e. g.

1. Tarda & trepida sunt servorum officia.
è contra
Veloces & fideles sunt principum conatus.

2. Quò ad altiorem quisque gradum honorum evehitur, magis in exemplum spectantibus patet.
è contra.
Quò ad privatiorem se vitam quisquam confert, eò magis ab invidia intuentium liberatur.

His etiam addas alium modum variationis, quando transponuntur verba authoris; sic enim graves & politæ poëtarum expressiones in orationem solutam transferantur, & vice-versâ. e. g.

1. Queis robustus amor, queis gratia mascula formæ,
Et melior *Cypris* fœlices ingerit ignes.

Sic in orationem solutam redigatur hoc distichon:
Quibus virilis formæ majestas, quibus amor robustus, quibus & alma Veneris benignitas calorem ingerit ingenuum, &c.

2.————————sed comprime motus,
Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit
Occurrat, mentemq; domet respectus honesti.
Sic

Sic variare licet:

Non quid tibi liceat quæras, sed quid deceat facere; effrænes etiam animi motus ita comprime, ut honestatis respectus omnem affectuum edomet protervian.

Ne displiceat stomacho discentis hæc varia præparatio, quæ ut cibis gratiam addit, ita sermonibus suavitatem. Non enim in Foro solum versamur & *Romæ* comitiis, sed in publico sapientûm theatro, quorum supellectilem & apparatum, nitidum, varium & opulentum esse decet.

Hucusque in inferioribus *variationis* classibus sumus versati, jam ad supremam & inclytissimam pervenimus, quæ dicitur *Paraphrasis*; tribus enim gradibus, quasi tribus animæ Rhetoricæ facultatibus absolvitur *variationis* perfectio.

" *Sublimis spiritus* (inquit Fab. lib 10.c.5.)
" *attollere orationem potest, & verba poeticâ*
" *libertate audaciora, præsumunt eandem pro-*
" *priè dicendi facultatem: sed & ipsis senten-*
" *tiis adjicere licet oratorium robur, & omissa*
" *supplere, & effusa substringere. Neque ego*
" *παράφρασιν esse* interpretationem *tantum vo-*
" *lo, sed circa eosdem sensus certamen & æmu-*
" *lationem.* Quid plura? Quid sit *Paraphrasis* videas, videas etiam pueriles inventiones eximiè sublevari *Paraphrasticâ* authorum explicatione. Est verò *Paraphraseos* duplex usus: 1. *Quando*

1. *Quando quæ ab authore in oratione ligata tractantur, ab adolescentibus in oratione soluta explicantur.* quæ à doctissimo *Aschamo Metaphrasis* appellatur. e. g. quod ab Ovidio Fast. lib. 1. & 2. tractatur de ortu *Romanæ* magnitudinis, à *Luc. Floro*, lib. 1. c. 1. & 2. delineantur. si etiam *Polybium*, *Liviumque* de rebus *Carthaginensibus* cum *Silio Italico* conferas, hoc luculenter apparebit, quale quale specimen hujus *Paraphraseos* hic proposuimus.

Horat. lib. 1. Od. 1.

Mæcenas atavis edite regibus.

Non omnes (spectatissime musarum patrone, ortu, virtute, literis inclytissime) arbusta juvant, humilesque myricæ, non omnes campi, sylvæque: hunc rura, illum urbes tenent: haud eædem deliciæ cunctos conciliant animos, nec eidem palato omnes placent sapores. Quis ignorat (charissimum musarum, charitum, virtutum delicium) in quantum votorum *Meandrum* distrahimur? alii inter pulverulentos curruum tumultus, suaviori cum oblectatione versantur, quam inter gratissimas urbium delicias: hic fori jurgiis reficitur, ille marcescit; hic palmæ gratâ expectatione supra mortalium debilitatem evehitur, sub placidoque honorum onere altiùs spirat; ille verò

verò infra fascium & purpuræ desiderium sordet. Novas mortales excogitant delicias, veteres proscribunt; huic coturnices, illi canes, alteri galli pugnaces apprime placent; hîc videas viros genio indulgentes, illic lusui, alibi *Musis* se mancipantes; sunt qui spernunt honores, sunt qui timent, sunt qui ambiunt; longè etiam aliis alia mens est; quippe nec supremus honorum apex, nec coacervatæ *Attali*, *Crœsi*, *Luculli* opes, mentem aratro destinatam, à sedula agrorum cultura distineant: sunt homines, quibus magis arrident quassati navigii latera, quàm fastigiatæ turres, & palatia marmore nitentia; dum *Cynicorum* cohors se centone & perâ ostentant, *Epicureæ* gentes regum aulas consectantur, *Saliaresque* (ut aiunt) dapes affectant. Sunt qui *Apollinem Pluto* præferunt; eruditionem divitiis; aliis aurum *Musis* charius, nec (ut *Phœnices* olim) admittunt numen, nisi crumenigerum. Hinc in viscera terræ penetratur; hinc Mercatores pauperiei ægrè patientes, insanos fluctuum strepitus, ventorumque acerbas velitationes, vel spernunt, vel irrident. *Exulat periculorum metus: evanescant mortis minæ, dum vel aurei montes apparent, vel de lucro concertatur.* Alios è diverso conspicias adeo laboriosè voluptati inservientes, ut ille dies à vita surreptus videatur, qui à deliciis. Quamplurimos etiam castrorum strepitus

alliciunt : hi inter tubarum clangores, lituorúmque sonitus, nec non lasciva equorum tripudia versati, iis eximiè oblectantur tumultibus, à quibus muliebria teneraque pectora, tanquàm à *Furiis* abhorrent. Porrò aliis venationi deditis, & quasi in *Dianæ* sodalitium ascitis, nec injucundi sunt gelidi rores, nec insomnes noctes, nec ferarum ululatus, hoc tædium cervi, aprive expectatio magis diminuit, quàm vel uxorum amplexus, vel pignorum oscula. Quod verò ad alios, nec paucos quidem, attinet, pastoritium depereunt secessum, hic supremum ambitus fastigium, sub frondosâ nemoris umbrâ, & juxta placidos fontium susurros, vitas tam curis, quàm molestiis immunes transigere. Sunt itaque, ut vides, variæ mortalium mentes, quisque *amasium* quoddam amplectitur negotium, illius verò studia arctissimè æternitati conjunguntur, qui relictis humilioribus negotiis (& in horum numerum meipsum non pudet adsciscere) *Musis* Philosophiæque famulatur ; cætera sunt fluxa, vana, & mutabilia, hæc æterna, sacra, gloriosa.

Horat. lib. 2. Od. 10.

Rectius vives, Licini, neque altum.

Quod in *Iridis* coloribus Philosophia comperit, hoc in rebus humanis experientia confirmat,

firmat, placidam illam ſplendoris varietatem, intuentis oculis imponere, nec certam eſſe, ſed apparentem: Maxima quæque res ambigua eſt, minima moleſta, quæ utrumque interjacet, tuta, fida, permanens; Res ſecundæ ſapientum animos fatigant, atrocibuſque ſuperbiæ, ambitûs, cupidinis ſtimulis explorant; adverſæ aciem mentis contundunt, perpetuâque ægritudine ſpiritus depaſcunt, adeò ut fœlicitati maximè conducere videatur continentiæ ſtudium, quæ nec altiorem ſperat ſortem, nec inferiorem metuit; quæ non frui geſtit opibus, ſed imperare; nec pauperiem fugere certat, ſed ſubire. Sit tibi mediocris rerum menſura, placebit tamen ſi prius parſimonia placeat, ſine quâ nec ullæ ſufficiunt opes, nec ullæ ſatis putantur. Expetamus cibum qui famem domat; potum, qui ſitim: ut onerat diſcentem turba, non inſtruit; ſic grandes luxus, & divitiarum apparatus perturbant poſſidentem, non reficiunt. Mens igitur ſtatuat ſibi limites; cupiat, quod ſufficiat; caveat, quod impleat: Inſunt regiis tectis regiæ curæ, & tuguriis ſublimiora pericula: cum honore ampliatur anxietas, cum divitiis, metus; montium cacumina fulmina depaſcunt, nec valles pertingunt. Abdita principum pectora ſcrutamini, quot moleſtiarum moles? quot affectuum ægritudines? quot dolorum aculei mentes pungunt? Ea,

quam avidè adoras, fœlicitas, umbræ instar, ad tactum se retrahit, & quò ardentiùs appetis, eò velociùs avolat: Torquet paupertatem horridæ inediæ expectatio, ipsâ inediâ pejor; eam habet calamitatem infima conditio, magnatum fastui obnoxium esse; qui cadentem deprimunt, jacentem conculcant. Ita fœlicitas anxia est, calamitas misera; palatium periculosum, tugurium inquietum; inter utrumque cursus faustior, ubi nec illius anxietas distrahit, nec hujus miseria frangit. Aliæ sunt hominum quàm aëris regiones; ubi supremus aëris tractus, ab omni meteororum incursu, àb omni nubium interventu immunis est: quippe inedia summa, summa mentis laniena; summi honores, summa onera; mediocritas nec anxia nec onerosa. Vela itaque turgida contrahas, nec cymbam procellis committas, nisi probè saburratam, & tam fluctuum, quam ventorum patientem.

In his paraphraseos exemplis non exactè me authoris verbis alligavi, sed inventionis amplitudine aliquâ usus sum, ut discant Juvenes inventionem pro virili exercere & excolere.

2. Est paraphrastica authorum mutatio, ubi quæ Authores in oratione solutâ, nos ligatâ exprimimus: sic *Nonnus Panopolitanus*

nus cum *B. Johannis* Evangelio egit: ſic etiam, ut cæteros prætercam, *Caſpar Barlæus* non infimus inter *Belgicos* poetas, Orationem *Veturiæ* ad *Coriolanum*, *Catilinæ* ad ſuos milites, *Mutii Scevolæ* ad *Porſennam* carmine polito depinxit, quos anteà *Livius* & *Salluſtius* in ſolutâ oratione expreſſerunt. *Horatius* etiam paucas fabulas *Æſopicas* carmine donavit, cujus laborem juvenes emulentur.

Veturia Livii orat.

Sine priuſquam complexum accipio, ſciam ad hoſtem an ad filium venerim; captiva; materve in tuis caſtris ſim: in hoc me longa vita & infœlix ſenectus traxit, ut exulem te, deinde hoſtem viderim? potuiſti populari hanc terram quæ te genuit atque aluit? non tibi, quamvis infeſto animo & minaci perveneras, ingredienti fines ira cecidit? non quum in conſpectu *Roma* fuit, ſuccurrit. Intra illa mœnia domus ac penates mei ſunt, mater, conjux, liberique? Ergo *ego* niſi peperiſſem, *Roma* non oppugnaretur? niſi filium haberem, libera in libera patria mortua eſſem? Sed ego nihil jam pati nec tibi turpius, nec mihi miſerius poſſum: nec ut ſim miſerrima, diu futura ſum. De his videris: quos ſi pergis, aut immatura mors, aut longa ſervitus manet.

A *Barlæo* carmine donata.

Quò malesane ruis? patriæque haud tale merenti
Hostiles infers acies, & tela Latinis,
Infestosque tuus intentas mœnibus enses? *(tum,*
Quid Latium, *quid* Roma *in te committere tan-*
Quid cives potuere? tua est Volumnia *conjux,*
Quam ferro, scelerate, petis; tua pignora Marti,
Natorumque feris jugulos, ultorque malorum,
In mea victricem convertis viscera dextram.
Usque adeóne tuo concedis fræna furori?
Nec cessas certare odiis? tantumne licebit
Invidiæ? patriæque tibi venerabile nomen
Sub pedibus, seu vile, jacet? jam filius hostis
Esse cupis, materque tui cum conjuge belli
Materies feralis ero? quas eripis urbes,
Eripis & nobis; & quos grassaris in agros,
Hos credam quoque jure meos—&c.

Catilina Sallustii.

Compertum ego habeo, milites, verba viris virtutem non addere, neque ex ignavo strenuum, neque fortem ex timido exercitum oratione imperatoris fieri. Quanta cujusque animo audacia naturâ, aut moribus inest, tanta in bello patere solet. Quem neque gloria, neque pericula excitant, nequicquam hortêre; timor animi auribus officit. Sed ego vos, quo pauca monerem, advo-

advocavi; ſimul uti cauſſam conſilii mei aperirem: ſcitis equidem, milites, ſocordia, atque ignavia *Lentuli*, quantam ipſi, nobiſque cladem attulerit, quoque modo, dum ex urbe præſidia opperior, in *Galliam* proficiſci nequiverim. Num verò quo in loco res noſtræ ſint, juxtà mecum omnes intelligitis, exercitus hoſtium duo, unus ab urbe, alter *à Galliâ* obſtant: diutiùs in his locis eſſe, ſi maxumè animus ferat, frumenti, atque aliarum rerum egeſtas prohibet.

A *Barlæo* carmine donata.

Hoc ſtamus, Fortuna, loco; nec patria ſegnem
Experiere Ducem; preſſi ſervire Quirites
Si cupiant, mihi bella magis, tentandaque ferro
Libertas, ac fama placent. plus deſide vita
Clareſcit morientis honos. ſi dura ſecundos
Succeſſus mihi fata negant; at fortibus auſis
Et cæptis illuſtris ero. Spes ſola triumphi
Audacem intrepidumq; facit: non Conſulis *enſes,*
Non metuit mandata patrum, qui ficta Senatus
Nomina, qui cunctis trabeas Latiaſque *curules*
Deberi ratione putant. cur tota Catonem
Roma *tremat? cur* Auſoniæ *terriſque ſuperbus*
Arpinas *mandata dabit? cur horreat orbis*
Piſonem Catulumque, *& ditis jugera* Craſſi?
Hoc plures, Romane, *ſumus, &c.*

Ita pro libitu præceptoris puerorum exerceantur steriles & infœcundæ inventiones; nec inde mediocriter promoventur, dum materiam sibi præpositam conspiciunt, indéque in sublimioribus exercitiis, ad quæ hæc inferiora omninò tendunt, majorem audaciam acquirant.

5. De *Allusione* & *Applicatione*.

Post *Variationem* sequitur alius authoris usus, qui ad inventionis ornatum etiam valeat,

estque vel
- aliter à mente
- secundum mentem

authoris: diciturq;
- *Allusio* quæ fiat ad
  - voces.
  - res.
- *Applicatio*.

1. Est *Allusio* ad *voces*. e. g. De *amore* dico quod *Seneca* de *irâ*, *Est brevis insania*.

De *suspicione* dico quod Lipsius de *mendacio*, *Inspirat omnem calumniam*.

De *temerariis* dico quod *Lucius Florus* de *Gallis*, *Primus impetus major quàm virorum, secundus minor quàm fœminarum.*

De *Voluptate*, sicut de *flore* pauper *Fabianus*, quæro, *Cujus rei inveniri potest brevior ætas?*

De *eleemosynarum collatione* quod de apibus, pauper, in Quintiliano, quæro, *Quis unquam, quod ferentem apem* [pauperem] *viderat, ubi deesset invenit?*

Nec

Nec præterire licet elegantem *Bernh. Baubusii* ad 1. *Horat.* oden, de remigis filio ad summos honores evecto.

Mecœnas atavis edite *regibus.*
Mecœnas atavis edite *remigibus.*

2. Est *Allusio* ad *res*, quæ eleganter fiat ad personas, facta, mores, locos, tempora, proverbiorum occasiones, e. g.

Salluft. 1. Quis mortalium, cui virile ingenium est, tolerare potest, illis divitias superare, quas profundunt in *extruendo mari* & *montibus coæquandis.* Alludit ad *Xerxis* expeditionem, vel *L. Luculli* ædificia.

2. *Corybantes* agitis; *Camerinam* movemus; *soli* faces accendimus; Tanquam ad ostia *Nili* tuo strepitu surdescimus. Pueri *Saturnalia* celebrant, regesque & antistites imitantur, sicut *Junonia* avis, ubi colorem & plumas circumspicit sibi placet.

Ad quæ respiciunt authores in his, nemo non videt qui literarum superficiem libavit. Consulas (si placet) lector, eruditorum scripta, & penetranti oculo perlegas; in iis passim conspersas *allusiones* conspicies, ut omnium opera testabuntur, qui unquam dicendi celebritate pollebant: affatim denique testabitur facunda, compta, nervosa ea historia de *Bello* sacro, Anglicè conscripta, in

in qua omne verbum *gemma*, omnis periodus *monile*, omne caput unionum *ordinata series*.

2. Sententias ex authoribus in nostra exercitia transferimus, ad theses nostras confirmandas, vel illustrandas, ideóque ad authoris mentem respiciendum ne à nostra differat, quæ dicitur *applicatio*; testimonium enim non secundùm testantis mentem prolatum, potius imponit audienti quàm suadet; turpe erat antiquis coronam gerere emptitiam, turpius fraude surreptam; nec honestum est nostra exercitia ornare iis floribus, quibus excerpendis horto vim inferimus; sint testimoniorum citationes candidæ, apertæ, ingenuæ. *Hipponii* Matronæ non sunt usæ corollis emptitiis, sed ex propria collectione; hujuscemodi corollis nostras ornemus orationes.

Sunt vero testimonia duplicia.

1. Si nominemus authorem, diciturque *Chria*; ut authore *Fabio*, Pulchrè *Senecâ*, Nulla fortuna sapientis actus excludit.
2. Si authoris nomen celemus, diciturque *Gnome*. e. g. Volumina multa cumulant, non tractant; congerunt, non conterunt.

6. *De*

6. *De Compendio & Amplificatione.*

1. *Compendia* & *Epitome* ſunt & olei & operis diſpendia, & (ut *Verulamio* placet) hiſtoriarum & diſciplinarum teredines & tineæ; horum enim ſcriptores plerunque authoris decorem abſorbent, & intuentibus ſceleton quoddam exuccum præponunt. Non itaque eorum lectionem ſuademus, ut in illis lector acquieſcat: ſi vero legat, ſint præparationes mentis ad copioſiores hiſtorias faciliùs imbibendas; & ſic non ſolùm ſine injuria legantur, ſed ſumma cum utilitate. Non eſt noſtrûm in hoc inſtitutionis curriculo, à doctorum placitis abſcedere, ſed puerilis exercitationis gratiâ illum compendiorum uſum indigitare, qui privatæ lectioni famuletur, judicium juvenile exploret, inventionis vires acuat, memoriæ lubricitatem confirmet: Nec in hâc re quàm optimi nobis deſunt authores, ita *L. Florus* cum *T. Livio* egit; *R. Feſtus* cum *Floro*; *Juſtinus* cum *Trogo Pompeio*; *Herodotum*, *Diod. Siculum*, *Xenophontem*, &c. in compendium redegerunt *Funccius*, *Sleidanus*, *Philippus Paræus*, non ut à fontibus quenquam detinerent, ſed ut *rivulis* guſtatis ardentiori affectu ad *Fontes* ſe conferrent; viſum eſt nobis exemplum unicum (quod in hâc re ſatis eſt) lectori præponere, quod ad incitandos

tandos tyronum conatus paulisper conducat.

Fusè *J. Lipsius* calumniam depinxit, ep. cent. ult. quam descriptionem quantâ possumus brevitate coarctavimus.

" Depingo vobis vitium à nullo observa-
" tum, ideóque maximè periculosum; *Ca-*
" *lumnia* est, pestis linguarum fœda & per-
" niciosa; quippe in pessimos cadit, inex-
" pectatò vulnerat: Cui verò grata? vi-
" lissimis, ignavis, loquacibus. A quâ verò
" origine provenit? à mendacio *patre*, in-
" vidiâ *matre*, curiositate *nutrice*; nec ip-
" sa quidem sterilis est, *jurgià* enim, *odia*,
" *cædes* non gignit solùm, sed fovet. Quæ-
" nam verò huic morbo antidotus? *Inno-*
" *centia* & patientia; hæc enim tolerat,
" illa hebetat.

Ne in exscribendis exemplis diutiùs hæreamus, comparet Lector, lib. 4. *L. Flori* c. 1. cum historiâ *Sallustianâ* de bello *Catilinario*, & illam observet esse hujus epitomen; Ita lib. 3. c. 1. *L. Flori*, Bellum *Jugurthinum* carptim explicat; *Politus ille & rotundus Historicus abbreviatorum manus non evasit.*

2. E contrariò, quæ succinctiùs quidem ab authore tractantur, possunt à tyrone prolixiùs *amplificari*; hocque à maximis authoribus factitatum: *Amplificationis* opellâ quidem

quidem creverunt Elephantina illa disciplinarum volumina, quæ Fluviorum instar primâ scaturigine tenuiora erant, longo verò fluxûs tenore, & amplitudinem acquirunt & profunditatem.

Sunt verò varia *Amplificationis* subsidia.

1. Ab *enumeratione partium*, e. g. in corporis descriptione, caput, manus, facies, &c. distinctè tractentur.
2. Ab *antecedentibus*, e. g. si viri, qui virginem vitiavit scelus aggravares per priora promissa, conatus, affectuum errantium signa, antecedentes lapsus, vim aliis illatam ——
3. A *causis*, e. g. si homicidium per iras, rixas, furorem, temeritatem aggravares, ex quibus ortum est.
4. Ab *adjunctis*, e. g. si bellum describeres per urbium incendia, scholarum & templorum ruinas, fœminarum constuprationes, infantium cædes, agrorum vastationes.
5. Per *diatyposes*, e. g. si convivii luxuriam hoc modo amplificares, Vidi alios intrantes, alios exeuntes; quosdam vino vacillantes, alios nimiâ potatione consopitos; humus erat immunda, & vino luculenta, coronarum & dapium cooperta reliquiis.

6. Per

6. Per *digreſſionem*, e. g. ſi inter *Alexandri M.* laudes, etiam patris ejus *Philippi* egregia facinora delibares.

7. A *Gradatione*, e. g. *inſolitum* eſt vincire civem *Romanum*, *nefas* verberare, *ſceleſtiſſimum* trucidare.

8. A *Comparatione*, e. g. ſi tempora noſtra cum prioribus conferres.

9. A *Congerie*, e. g. quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi?

10. A *correctione*, e. g. non fur ſed raptor, non adulter, ſed expugnator pudicitiæ.

11. Per *definitiones coacervatas*, e. g. mare dicitur *fons* imbrium, *hoſpitium* fluviorum, *derivatio* alluvionum, *inventio* commeatuum, diſtantium populorum *nexus*, itinerum *compendium*.

12.
- A *figuris* Rhetorices, Proſopopœiâ, Apoſtrophe, Periphraſi, &c.
- A *locis communibus* logicis, ſubjectis, contrariis, ſimilitudinibus, &c. quorum uſum videamus in (vid. *Alſt.* Logic. maj.)
  - *Antithesi*, e. g. Non tibi diva parens, &c.
  - *Syncriſi*, e. g. Cur ſuperbimus? totum corpus pulvis eſt, & ex elementis, maximè è terrâ conſtat.
  - *Conglobatione*, e. g. & certe in armis multum valent militum virtus, locorum opportunitas, auxilia, claſſes, &c.

Apud

Apud *Ciceronem Catilinarium* parricidium; *Fasciana* libido, *Rullana* ambitio; variæ etiam generis humani calamitates, exactè & fusè amplificantur.

Ad pueriles vires in hac exercitatione explorandas, ex authoribus ſeligantur ſententiæ breviores vel exempla quæ facillimè *amplificari* poſſint; nimis difficilia tenuiores animos frangunt, cujus generis eſt illa *Luciani Deæ Syræ* deſcriptio, in quâ *Palladis*, *Junonis Rheæ*, *Dianæ*, *Veneris*, dotes coivere. Et faciat Puer periculum ſuarum virium, explicando *Prudentiam*, animi heroicos *motus*, corporis *venuſtatem*, *caſtitatem*, *gravitatemque* ejus; Nulla eſt ex his virtutibus quæ non ampliſſimum diſcurrendi campum ſuggerant. Exerceatur etiam puer in deſcriptione celebris illius *Chofrois* machinæ, in quâ motus corporum cœleſtium, nec non omnium rerum terreſtrium gloria poſſent conſpici; hinc enim copioſiſſima amplificationis materia. Denique ſi epularum deſcriptio & amplificatio exigeretur, qualis eſt *L. Luculli* cœna, quam ferax amplificationis ſeges? hîc enim variæ dapes, menſæ apparatus, vini copia, ſtipatorum obſequium, convivarum colloquia & geſtus, fusè exponi poſſunt. Sed quorſum juxta fluvium puteos effoderem? vel cœlos ſtuderem ſyderibus illuſtrare? Viri in re *ſcho-*

laſticâ

lastica exercitati non indigent tenui nostrâ exemplorum farragine.

Vide si placeat exemplum argumenti primo compendiosè, dein fusè tractati.

Seneca c. 5. In sapientem non cadere injurias.

Sapiens nihil perdere potest; omnia in se reposuit; nihil fortunæ credit, bona sua in solido habet; contentus virtute quæ fortuitis non indiget, ideoque nec augeri nec minui potest; nam in summum perducta incrementi non habet locum.

Sic verò copiosiùs:

Quod supra cæterorum animantium sortem gens humana evehitur, non rationi solùm debetur, sed virtuti. Nil inter terrestres virtute majus: Perspicax illa rationis acies haud raró scelerum ministra est; virtus verò ab omni fraudis prætextu, ab omni scelerum consortio aliena est. Si virtute polleas, sat splendoris habes, nec precario indiges satellitum encomio, quod fingit mortalibus præstantiam, non facit: Titulos, honores, imagines servate ambientibus; nuda & incompta virtus nec quærit, nec indiget; corporibus succo plenis haud dissimilis, quæ etiam suo humore pingui, etsi exterius detrahatur alimentum, diu conservatur, dum naturali

naturali oleo corpora destituta citò marcescunt. Possum igitur publicâ quâdam generis humani voce respondere quærentibus, Unde tam variæ mortalium mentes? *hic* in adversis tremit, *ille* furit, *alius* verò quiescit; *huic* paupertas gloriæ, *illi* oneri; *hunc* res adversæ elevant, *illum* stabiliunt; *alium* transmutant, *alterum* ad bene agendum stimulant; Multis magistratus honori est, quibus secessus inglorius. *Hæc* eximia mentium diversitas à vario mortalium in virtutem affectu oritur; Mens enim, ut *Lunæ* accidit, à vario virtutis, *Solis* illius animorum, aspectu, vel lumine fulgescit, vel absentiâ obscuratur. *Magna* illa virtutum exempla *Regulus*, *Cato*, *Scipio*, togæ; vel *Phocion*, *Aristides*, *Socrates* pallii decora, nec à corporis viribus, nec à membrorum decore, sed ab animi magnitudine & internis dotibus, ultra temporis invidiam sua nomina perennârunt, ultraque mortalitatis confinia propagarunt gloriam. Virtus quidem cœlestis serenitatis æmula nec turbinum incursus patitur, nec imbrium labes. Miremini hercle (auditores) unde immotâ fiduciâ, & inclytâ quadam stupiditate, cruciatus sperni cernatis; equuleos carceresque d[illegible]ideri; unde mentis præclaræ fragranti[illegible] aromatum instar contusione fortiùs exhala[illegible] Discite verò quàm fœliciter virtutes me[illegible] communiunt; quàm animosè

mosè pectus consolidant; adeò ut supra dolorum sensus, supra corporis contactum evehuntur: Eant igitur luxûs mancipia; fluxas suas jactent delicias, quæ pernici delabuntur interitu, mordacique vulnere memoriam exagitant, dum suo solum nitore virtus irradiata omnes nebularum concursus dissipat, omnes adversantium telorum ictus confringit. Non inanem itaque estis fortiti provinciam (juvenes,) dum tam efficaci commeatu pectora vestra instruxistis; alia forsan absint subsidia, non deerunt. Quippe solius virtutis consortio satis potentiæ, opum, dignitatis consequemini: nec versatilem fortunæ affectum timeatis necesse est: nihil eripit, quod non dedit; virtutem verò nec contulit, nec detrahet.

Satis de *Compendio* & *Amplificatione*.

7. *De Parallelismo* & *Analysi*, ubi de *Commentariis*.

1. *Parallelos* discursus, historias, descriptiones, figuras, sententias, in variis authoribus occurrentes, pueris ostendere non inutile est. Parallela sunt quæ mutuò respondent. Multum juvat ingenuum lectorem observare *variorum* ingeniorum *varios* fructus, & quantâ cum pulchritudine doctissimi viri eandem materiam tractantes, & proprii

proprii ingenii vires ostenderunt, & varietatem. In historiis revolvendis quot inveniamus eventus mutuò respondentes? e. g. *Mutii Scævolæ* & *Zenonis Eleatensis* facinora inter se egregiè conveniunt; ita *Themistoclis*, *Scipionis*, *Hannibalis*, post omnia in patriam merita successus. Ejusdem generis quàm plurimæ historiæ occurrunt, in *Plutarchi* laboribus, quæ peritissimam juvenum curam merentur. Multi in *Senecâ* Philosopho & Tragœdo sunt discursus inter se *Paralleli*, nec non in Cicerone, cujus generis sunt *crudelitatis* aggravamina, in *Philippicis* pro *Roscio Amerino*, *Cluentio*, *Catilinâ*, pro domo suâ, &c. Ita *calamitatis* humanæ descriptiones inveniuntur orat. pro *Roscio Amerino*, pro *Flacco*, pro *Syllâ*, item in Quintil. declam. 12. Observemus etiam prælia, procellas, urbium direptiones, & à poëtis & oratoribus tractari, tàm *Græcâ* quâm *Latinâ* facundiâ, nitentibus. Ex hoc *Parallelismo* summum *Poeseos* decus, pulcherrima *Oratoriæ* ornamenta, totius Facundiæ nitor traxit originem: lectores enim inter authorum catervas, expressionum varietatem deprehendentes, hanc authorum varietatem æmulari studuerunt. Legite, & inter legendum perpendite eruditissimi *Scaligeri Critica* & *hypercritica*, ubi ex celeberrimis poëtis loci *Paralleli* petuntur, vel egregii illius *Farnabii* indicem *Rhetoricum*, opus quidem sum-

mâ curâ, & vario labore confectum; denique *Stobæum*, *Jan. Gruteri* vel *Zuingeri* Theatrum, & tam ex Poëtis, quàm Oratoribus, multos eximios discursus de eâdem materiâ exantlatos conspiciet. Ne negligantur itaque à juvenibus hujuscemodi discursus & sententiæ, quibus, quasi variegato paludamento, materiam suam non invenustè exornent. Hunc *Parallelismum* putamus opus esse tam probatâ dignum curâ, ut ex animo optemus aliquem eximiè in optimis Oratoribus versatum, systema quoddam discursuum (& historiarum, quales *Val. Maximus* exhibet,) parallelorum collecturum esse. Nihil enim in re literariâ, exercitato utilius, quàm varietas materiæ; nec ullibi major invenitur varietas quàm ubi diverso modo authorum animi exprimuntur. Ita, Palatii more, variâ supellectili instructi, opulentâ quâdam delectatione nitescet exercitium.

2. Non inconcinnè olim dictum, *Methodum* esse *animam* rerum; quippe confusa rerum observatio intellectui officit, memoriæ aciem obtundit; ad intellectum itaque suscitandum, & ad memoriam sublevandum, possunt authorum discursus (inter legendum) quasi in varias partes resolvi. Non suademus tyronibus adhuc sub ferulâ militantibus exactissimam eam *analysin*, quæ

Acade-

Academico logices rudimentis imbuto congruit, ſed craſſiorem, pueriliqueque captui conformem, eſtque { *Hiſtoriæ.* / *Aliorum diſcurſuum.* }

1. *Hiſtoriæ*, quæ ſecundùm tritum verſiculum reſolvi poteſt,

Quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? (quando?

Exemplum petatur ex reſolutione primi capitis *L. Flori.*

1. *Quis* condidit *Romam?*
2. *Quid* in *Româ* condendâ notatu digniſſimum erat?
3. *Quo* in loco condita erat?
4. *Quorum* auxilio uſus eſt *Romulus?*
5. *Quem* in finem condita erat?
6. *Quomodo* ad finem perductum erat opus?
7. *Quo* tempore, & quoſnam habuit *Romulus* coætaneos?

Ita facillimè tota hiſtoria memoriæ mandetur, nec minima ferè occurret circumſtantia, quæ virum hoc modo res enucleantem evadet.

2. *Aliorum diſcurſuum* reſolutio eſt, qui *topicis* locis & figuris *Rhetorices* eruendis conſtat: ſic in multis *Ciceronis* operibus *Talæus*, *Freigius* aliique fecerunt: hoc etiam nos proponemus exemplum.

Sen. de *irâ*, Lib. I. c. I.

Exegisti à me (Novate) ut scriberem, quemadmodum posset ira leniri, &c.

1. *A causâ impulsivâ*, Exegisti.
2. *Ab adjunctis*, Tetrum, &c.
3. A *Comparatione*, Cæteris enim, &c. ubi 1. *Ira* cum reliquis affectibus comparatur, & *iræ* nequitia confirmatur *testimonio*. 2. Iratus & insanus comparantur.
4. *Diatyposei*, affectuum iræ 1. in hominibus, viz. frontis & oculorum deformitate, &c. 2. in reliquis animalibus, aper, &c. hinc *epiphonema* vel *gnome* ab effectu iræ in omnibus animalibus, sc. feritatis accessione.
5. Ab *aliâ comparatione* iræ cum reliquis affectibus indomitis, idque ex suâ *experientiâ*. Nec ignoro, &c. denique argumento à majori concludit, Alii affectus apparent, ira verò eminet.

Quis inutilitatis accusabit hoc exercitium? Quis ineptiæ? nisi qui nec *memoriæ* consulit, nec *intellectui*: omnes enim observando discant, nihil magis utrique officere confusâ lectione.

3. Denique, quia ex *Commentariis* plerunque authorum mentes cognoscuntur, & quid-

quidquid nodosius est, explanatur; ideò operæ pretium est observare, quibus subsidiis magistro maximè opus est, ut sint sibi metipsis commentariorum loco; hoc enim *scholarchæ* maximè necessarium: *Sunt verò historiarum, adagiorum, linguarum cognitio, consuetudinum & antiquitatum peritia, authorum comparatio, scopi authoris, & figurarum troporumque observatio.* Hisce quidem generalibus subsidiis tutiùs annitantur, quam interpretum conjecturæ; Attamen nolim erudita eorum opera contemni aut perstringi, qui multum operæ oleique impenderunt in authorum Spinetis eruendis: *hos & vivos colamus justitia; ut defunctos, religio suadet.* Hoc verò velim, unumquemque adeò fideliter *Spartam* suam privatam ornare, ut *commentariis* non indigeat; tunc verò aliorum inspiciat interpretationes, non inhæreat: Meâ tenuitate indignum foret viris longè doctioribus authores indigitare, quibus magistro opus est ut generali materiâ se instruat, cujusmodi sunt Nat. Comes, Pausanias, Clementis Alexandr. Strom. &c. Satis est modo generali tetigisse. Denique, quisque cavere debet ne expositionum multitudine confundat discentem; *Parcè & dilucidè exponatur mens authoris, omittantur vero eæ circumstantiæ quæ potius distrahunt tyronem, quam instituunt.*

His institutionibus viam expandi doctioribus tam in *Oratoriâ* quàm *Poesi* conatibus, qui, hac luce instructi, immensos & adhuc inauditos *Eloquentiæ* fines detegant, Mundóque expandant. His (ni fallor) ad perfectionem vergant Oratoriæ & Poëseos tyrones; Posteà ad altiora ac sublimiora exercitia audacter pergant. Nullus enim est ex his modis adhibendi authorem, qui non junioribus subsidium porrigat. Bonis igitur, ut aiunt, avibus, ad altiora tendant, & si quid adjumenti ex prius dictis nacti sint, videant etiam an hæc sequentia inventionis specimina non etiam aliquam perfectionem juvenilibus conatibus addant.

I

Tullius de Divinatione, *lib.* 1.

Quid est igitur cur dubitandum sit, quin sint ea quæ disputavi, verissima? si ratio mecum facit, si eventa, si populi, si nationes, si Græci, si Barbari, si majores etiam nostri, si denique hoc ita putatum est, si summi philosophi, si poetæ, si sapientissimi viri. An dum bestiæ loquantur expectamus? hominum consentiente authoritate contenti non sumus?

EXEM-

EXEMPLARIA.

In Christi *Servatoris humani generis natalitia.*

MAgna profectò res est (auditores) & ad discutiendas nigerrimas ingratitudinis nebulas efficax, anteactorum memoriam apud posteros renovare; & lapsuram beneficiorum observantiam memorando restituere. Exolescit beneficii decor, quoties vel neglectu obumbratur, vel ignaviâ corrumpitur: annuas itaque vices, hæc solennia peragunt, adeò ut omnes vel præsentibus fruantur, vel reditura sperent. Quam plurimi beneficiorum magnitudinem invido corrumpunt intuitu, easdemque præcipuè, tacitâ quâdam criminatione, vilipendunt artes, quibus sibi patuit ad gloriam iter: ut verò gratissimum benefaciendi genus est de universis mereri, ita nec minima gratulandi dignitas, officia prædicare: Ecce liberè erumpentem, & in vestris vultibus exundantem deprendo lætitiam, quæ nescio, an in agnitionem facilior, an in pietatem velocior; quippe totius gaudii materiam, totius misericordiæ compendium hodiernus partus protulit, cui vitas, salutem, animas debetis. Magnificè itaque collatum beneficium

ficium gratissimè rependitis; cum enim in certam interitus aleam incidissemus, hinc libertas, hinc quies; hinc cœli in terram discensus, hinc terræ in cœlum ascensus; hinc *numinis* inter mortales habitatio. Fingite vobis virum ex infimis carceris miseriis, è truculentissimo cruciatuum horrore, ex ultimâ timoris rabie extractum, hunc in expectatâ libertate, maximo honore, immensis opibus decorate; hic tamen nostræ liberationis umbra potius exprimetur, quam effigies. Quodcunque nauta à procellis liberatus, quodcunque captivi catenis exuti, quodcunque ægri sanitati restituti intuentium oculis repræsentant, longè infra & nostram miseriam cadunt, & medelam. Minimum est à procellis, carcere, morbis evadere; magis stupendum evasionis genus est, mortis ingluviem, scelerum imperium, Inferorum vincula superare. Observate (auditores) quam officiosè Servator nostræ debilitati indulsit, qui eximio divinitatis splendore orbatus, nomen celavit, ut se mortalibus adjungeret, humanitatis subiens miserias, ut homines extricaret. Quoties deum tantâ dignitate exutum, quoties hominem tanto honore decoratum cogito; toties ingenii vigor contabescit, toties animus stupore perfunditur, toties alia amoris monumenta simulationis damno. Jacebat humanum genus in altissimâ calamitatis abysso,

sa, sceleri, ruinæ, horrori obnoxium, sub-
perbientibus inferorum placitis mancipa-
tum; nulla religionis suspicio, nullus cala-
mitatis sensus, nulla delictorum conscientia:
adeò tetra extitit orbis terrarum facies,
adeò enervatæ vires, ut sub ingruentis in-
teritûs pignore, morbidâ canitie suspiratu-
rus videretur. Quid intereà misericordiæ
scaturigo? quid perspicacissimus cœli ter-
ræque judex? quid omniscius mundi rector?
nec incendia molitur, nec diluvia, sed abys-
sum nequitiæ abysso benignitatis superatu-
rus, Deus ipse hominem induit, ut cœlo-
rum haud compotem, cœlo donaret, ut nu-
minis fugacem numini conciliaret: viam
quidem aggressus est, & ab angelorum, &
hominum capta seclusam; eamque salutis
methodum invênit, quæ & numinis machi-
nationem meruit, & potestatem. Attamen
tantæ majestatis fulgorem, nec cunæ, nec
fasciæ redolebant: primùm sibi solium in
præsepe erexit, ac si ei potentiæ domicilium
deesset, quæ omni creaturæ domicilia finxit;
qui verò infans in equili erat, nec in cœlo,
nec in terris, numine spoliatus erat; qui
abjectus inter jumenta, inter angelos excel-
lissimus. Ea nondum adulta facies constra-
vit inferos, eæ tenellæ manus sunt cœlos
complexæ, ea exigua præcordia mundi im-
perio non indigna. Sic vitæ telam ordiri
placuit, nec aliter pertexere: non in humi-
litatem

-litatem solum nascitur, sed exilium; quippe ferocientis tyranni falx sanguinea, huic vix orto flori maturitatem invidebat. Ad summum, quidquid potentiæ sublimitas, quidquid affectuum fervor, quidquid clementiæ celsitudo humanæ miseriæ ministrare potuit, hoc non subire dedignatur. Absit absit, igitur à vestris pectoribus, nec pristinæ indolis, nec divinæ benignitatis obliti (auditores) vel frigida, vel oscitans recordatio: à beneficii magnitudine detrahit, qui non lubenter meminit. Inconcussum *Romanæ* fœlicitatis tenorem anniversariis sacris *Quirites* decorarunt, nec apud *Græcos* exoleverunt *Alcidis*, *Theseique* conatus, sed cœlestis incendii ritu æternam in *Græcorum* pectoribus, & illibatam gratitudinis flammam excitarunt; eam apud vos, vel potius uti par est, majorem sublimis *Christi* munificentia mereatur observantiam, illúmque perpetuo adoremus obsequio, in quo ne minimus quidem motus erat, qui non spiravit benignitatis miraculum.

Threni in Christi Passionem.

QUorsum verborum lenocinia? Quorsum orationem quæritis? (auditores in lachrymas & suspiria resoluti) lugubris nostra facun-

di

lia non didicit adblandiri auribus, sed tacitâ proprius doloris conscientiâ querelas comprimere. Jucunda, preno vultu, & grata accipiuntur, dum gravia & lugubria proscribuntur. Nec facundiam hodiè licet expectare, sed stuporem, cui vestra pietas & indulsit, & indulgebit; exuperat enim materiæ magnitudo exprimentis peritiam, & Suadæ *artificium. Afflicta vero pietas maximè lugenda, & innocui cruciatus præcipuè deflendi. Ultimam injuria rabiem ipsa innocentia passa est, & supremam injustitiæ telam hodierna sævitia ordita est; taleque est machinata facinus, quale nec majores conspexerunt, nec posteri æquabunt: Grande, horrendum, truculentum facinus! in cœlum scelestorum tela diriguntur, Deus naturæ patitur, mundi Judex judicatur. Anceps vero mihi animus (auditores) an* Timanthem *æmularer an* Apellem, *an summos* Christi *tractaturus dolores, velando concipiendos relinquerem, an narrando judicandos. Novum itaque Rhetoricandi modum aggrediar, non aures solùm, sed oculos compellabo; oculi mœroris ministri, lachrymarum vehicula. Conspicite manus, quæ cœlum exornârunt, clavis confossas; conspicite pedes inferos conculcaturos, in crucem distortos; conspicite primos sanguinis grumos, quos vel cœlum vel mortales viderant à labe immunes, prodigo quodam luxu effusos. Idem Agnus & victimam egit & sacerdotem; qui, quantum sibi detraxit, tantum cruci addidit, quod à patibuli ignominia*

ad

ad aræ decus extulit. Conscii sibi inferi in- gruentis interitûs, & ruituri imperii, edde ruinâ ipsum numen operturi erant: & sicu maximè mortiferi esse solent morientium bellu rum morsus, ita maximè dirus ultimus infern sævitiæ actus; ac si plus negotii fuisset, cu semi-erutis inferis, quàm cum integris; Quod nam gravius (auditores) infernæ sævitiæ m limen, quàm quod ipsum tribunal incitavit ju stitiæ prælium indicere, innocentiæ odium, pi tati dedecus? & quo magis innocentiâ consp cuus erat accusatus, eo cladi reddere propiorem; ac si sat criminis fuisset, extitisse innocuum, sa dedecoris fuisse pientissimum. Quippe coram ju dice reus agitur, & dum à crimine absolvitu non à pœna liberatur. Miremini verò tan sceleri ministros inveniri, qui iniquam senten tiam iniquissimo compensarent obsequio. A nullum facinus sortitur patronum, quod no sortitur ministrum. Nudus Servator *flagell laceratur, & immanis decreti ministri gest insultant, voce illudunt, hastis confodiunt: ca put etiam spinis redimitur, & hostiæ instar, in gloriâ quâdam magnificentiâ, in mortem coro natur. Imperat annalium sacrorum fides, u solem inde credamus defecisse, & caput glorio sum nigro caliginis velamine occultâsse: fallo equidem, si non sceleris solum intuitu erubuit, sed divinæ etiam faciei pulchritudine vict constitit ut aspiceret, interque conspiciendum de fecit. Quoties equidem hæc tua vulnera, crud*

tu

tua vulnera (servatorum augustissime) *intu-entur*, *& rorantia proprio cruore amplector, to-ties animus & infra suspiria stupet, & supra laudes assurgit : levia loquuntur beneficia, in-gentia stupent. Nec sordidum patiendi genus est lubenter pati : neminem inveniatis mori vo-lentem, qui non habuit aliquem vetantem; tua verò prompta benignitas impulsores invenit, nec mortem refugit tamen sed aggressa est; ac si in-tra mortis fauces prædam deprehendisses, quam mas extorsurus. Vigeat, vigeat, inquam in mortalium pectoribus hæc mæsta solennitas, & tantum æternitatis reposcat, quantum vel vitæ vestræ suppetant, vel memoriæ largi-antur. Dixi.*

In annuam Carolinæ Inaugurationis *memoriam.*

ANnuus solennitatis redit circulus, & post priores gratitudinis conatus, no-vâ exultandi occasione, pietas nostra sese iterum explicavit. Exigit enim hodierna solennitas (pientissimi tam *regis* quàm *Caroli* amatores) summum & mentis & memoriæ officium : mentis, quia virtutis *Amasium* ; memoriæ, quia gratitudinis materiam ex-hibuit. Liceat *aliis* fucatas principibus affi-gere virtutes, eas verò quas comprehendi-mus

mus à fuco alienas, *Nos* delineamus. Quidquid ingeniosum adulationis artificium de *principe* mentitur, *Nostro* debetur: in quo, nescio an *Carolum* magis laudarem, an *Regem*; an publicarum virtutum *ideam*, an privatarum *exemplar*: *hæ* clarum reddent, *illæ* amabilem. Ast quorsum verba? præstat tacita gratitudo, clamoso encomiorum ambitu. *Bonum principem* pingere qui velit, cœleste quoddam aggreditur *animal* numini quam mortali similius, omni virtutum numero absolutum, & tam sui regem, quàm aliorum, —*quem virtus regem non diadema facit*; in quo nec severitas pietati efficit, nec humilitas majestati, cui plusquàm paternus in omnes affectus hunc supremum ambitum fecit, omnibus charissimum esse; adeò ut eodem intuitu, *Octavium*, *Titum*, *Trajanum*, conspiciatis, & adoretis, talem hunc esse oportet, qualem omnes colunt, omnes venerantur. Esto (auditores) *solio* dignus, exhibebit sanè pietatis palæstram, in quâ omnium celeberrimæ mentis dotium certamen & victoria; *hic* comitate stipata gravitas, *illic* gravitate librata comitas: alit livorem pertinax severitas, nec consolidat fidem, sed enervat; provehit scelera imperita comitas, & dignitate prodigendâ emit contemptum. Siderum terræque vices princeps subditique agunt; illa influxu terram recreat, hæc collatos imbres ubertate retribuit;

buit; ille bonitatis radiis reficit, hi officiorum propenſitate compenſant. Satagunt alii ſi parum noceant, & proſtrata obſequii ſuſpiria contemptu remunerant. Imperitum verò regnandi artificium ſuam diminuit firmitatem, nec ſubditos ad obſervantiam pellicit, ſed inconſtantiam. Neceſſe eſt illum multos timere, quem multi timent; & debilior *Caligulæ* emptitia divinitas, quàm genuina *Trajani* humanitas: depaſcit ſanè faſtus potentiam, & putreſcens tyrannidis arbor ab iis corroditur vermibus, quos ipſa fovit. Regium eſt ſe regem nôſſe, ignobile oſtentare, præeſſe non inſoleſcere; hoc enim ab illo omnes exigunt qui inter viros *rex* eſt, inter reges *ſidus*, ut ſubjacentes potiùs influxu reficiat, quàm fervore perſtringat: hinc ab ipſis regni incunabulis, tam mutua, tam calida affectuum concertatio, dum regi nec importunus dominandi animus, nec ſubditis detrectandi; dum leges feruntur, ut crimina corrigant, non inveniant; officiaque præſtantur, quia rex meruit non exegit. Liceat itaque interrogare (imperiorum portenta) quid tantopere vos faſcinavit, ut regis perſonam & inſignia malitis, quàm affectus & honores? Non auro & margaritis ſplendens ſolium, nec titulis tumentia edicta, quæ majeſtatem mentiri poſſunt non conſervare, non ſanguine fœdata conſilia, quæ terrorem incutiunt, non pie-

tatem, regiam consummant dignitatem. Summum *Romani* ineuntes magistratum non *Junonis* ædem, sed *Capitolium* petierunt; noluerunt enim impotentes & muliebres affectus, sed supremo *numini* congruos, piè, constanter, prudenter libratos, qui suâ ingenitâ innixi bonitate, timoris prætextus relegarent, invidiæ causas aversarentur. Inde *Jovis*, *Alcidisque* numen è sepulchris erutum; quippe quos supra viros virtus extulisset, supra mortis injuriam fama evexit. Quantum itaque (viri obsequio, fide, pietate, inclyti) Carolino debetis imperio? quantum virtuti? quæ pacem à majoribus relictam vobis sancivit, sacerrimos patrum cultus firmavit, modestia, pietate, &, quod in regali licentia rarissimum, conjugali affectu cunctos præivit. Quid denique vobis sanctum charumque, quod non roboravit? In hoc uno igitur sit festorum ternio, hodie enim *secularia* agimus, eosque dies, quos nemo anteà conspexerit, celebramus; *Fontinalia*, & fontem ex quo *Angliæ* scaturiit fœlicitas, coronamus; *Carolinia* & *Carolinæ* salutis continuationem precamur. Ut vivat (inquam) & floreat *CAROLUS*: vivat & floreat casta tori consors, vivat, floreátque regia proles, donec extrema æternitatis confinia pertingant; nec florere desinant, donec non altius florere liceat. Dixi.

Splendet

Splendet in adverſis virtus.

NOn me latet quales viros alloquor (auditores) fortes, nec ad mediocria natos. Nec irridendos ideo Caligulæ propono triumphos, nec Germanici invidendos, ubi vel in Oceani exuvias luſum, vel in mortalium funera triumphatum. Trophæa ſanguine empta plus ſævitiæ oſtentant, quam virtutis; & cædibus madentes aræ cœleſte concitant odium non placant. Egregia eſt illa triumphandi methodus, qua ſupremum virtutis extrahitur exercitium, qua ſplendentes pectoris dotes explorantur, & victricia virtutis tempora ſpinis coronantur. Sumus mortales in pace tumultuoſi, in bello ſegnes, in utroque à virtutis demonſtratione alieni, quæ nullius ſanguine imbuitur, niſi impiorum; nec potentiæ inſignibus exultat, ſed innocentiæ. Ea eſt proterva eorum inſania, qui ſanguine & cæde quo magis maduerunt, eo ſe fortiores jactant, ut ibi ſummam bene agendi gloriam ponant, ubi à benè agendo latiſſime aberrant, quippe ſanguinolentis bellorum latrociniis non torquetur ſolum vera virtus ſed ſuffocatur: longè meliorem viam nobis prudentia oſtendit, qui partem virtutis inediæ, partem catenis, partim morti debemus; animoſe indigemus, manſuete vincimur, intrepide morimur; Salamandræ inſtar, etiam inter flammas vigent fortes animi, & Pantarbæ haud diſſimiles

virtutis fervore affatim incensi, nunquam frigescent. Magna illa virtutum exempla, Reguli *cruciatus*, Phocionis *dedecus*, Catonis *exilium non virtutum defectionem exhibuerunt, sed splendorem. Odoriferas sylvas quo magis radii solares torrent, eò fragrantiorem spirant odorem. Habent res adversæ non mediocres virtutis stimulos, & quod Palmæ sub pondere luctanti accidit, inter deprimendum assurgere docent, interque negligendum florere. Quam maximè venenatos fortunæ dentes provocemus, nec sævitiam opprimentium metuamus; iis artibus virtutis radii accenduntur, quibus ab imperitis obtundi metuuntur. Proponat aliquis ferales* Domitiani *dapes, non cantu & cupediis, sed omni mortis apparatu instructas, Sepulchri conspectum non horrere discemus: si eximatur vivendi facultas, moriendi constantia innotescemus; nec statim fuga evitemus, sed discrimina patiendo illustremus. Patria exulamus? peregrè magnanimitatis documenta exhibebimus. Officia si civium adimantur, hominum agemus; Facundiæ mystis indicitur silentium, abditam innocuorum agant clientelam, si quis amicorum consortio prohibeatur domi cum tacito suæ mentis candore versetur; si non magistratu possit, servitute clarescat; si non libertate, vinculis. Ita cymbam procellis adaptasti, ita æstuantibus insultes fluctibus, & fælicem portum nactus, securus adores littus, & in adversantes rupes arenasque minitantes, læto cum neglectu oculos*

los retorqueas. Nulla timeas adversa dum ut omnia, etiam pessima patiaris, undique accingaris.

In *Domini custodis* M. Sigilli inaugurationem.

NOn fallaci sumus gaudio correpti, dum tuæ dignitatis gratulamur auspicio, (æquissimè legum Custos) à fœlicique magistratûs ingressu, cum futurâ tuâ perfectione nostram simul auguramur faustitatem: quippe quos prioris magistratûs fida comprobarunt experimenta, his altiùs insurgentibus affectissimè sumus devoti. Spes & vota nostra humili quâdam tibi suffragantur audaciâ, qui à summo purpuræ decore, ad celsissimum surrexisti inter subditos fastigium; ac si summa virtutis eminentia non nisi cum summo consisteret honore. Acquiescunt subditorum plausus regiæ voluntati, quæ nec te in tam arctam elegisset fiduciam, nisi meruisses; nec populus comprobâsset, nisi placuisses. Videas & quid ostendit compressa gratulantium colluvies, & quid expectat; quibus nec pluries apud antecessores, nec amantiores. Nec arcana pectorum (vir perfectissime) rimari necesse est: prostant in fronte hilaritatis indicia, & in vultu

à ſimulatione alieno veri affectuum leguntur charactêres; nec ſolum præſentium fruimur gaudio, ſed expectatâ futurorum delinimur ſuavitate. Hoc optimi magiſtratus privilegium, & in pectus penetrare, & linguæ imperare; hic conſtanti bene agendi ſuavitate, ipſam ſeveritatem reddit amabilem, & imperterrito ſceleris odio, ipſam lenitatem reddit ingratam. Votorum ſemina tuus foveat progreſſus, pergas ut cœpiſti, à virtute ad honorem, ab honore ad virtutem, & publicum bene agendi ſtudium. Abſit protervus ſupplicum contemptus, qui excelſiores abjectè metuit, depreſſiores faſtuosè conculcat. Cogitet ſecum tua prudentia, quorſum legum habenæ? quorſum fidelitatis inſignia mihi concredita? Quorſum inter proceres conſpicuum tribunal? niſi ut exemplo præeam, virtute præcellam: hoc enim erit eximiè à patriâ mereri omnibus optimum eſſe. Aſt ne expreſſa nimis benevolentia inter demonſtrandum fatigaret, quidquid temeritas noſtra auſit, tua leniat humanitas. Dixi.

In

In annuam Jacobi M. Britanniæ R. μακαρίτε memoriam.

AD *fletus nondum abstersos (tristissimi consodales) reversi estis, & ad mæstitiam quotannis renovatam. Metuo verò ne quod acturi sumus non agamus, & infra defuncti merita nostri cadant dolores. Absorbentur vasto temporis hiatu lachrymarum fluvii, & languidè tandem lugemus, quæ sæpe luximus. Fallor vero: annuus mæstæ solennitatis recursus istum portendit luctum non periturum, quem anniversarii planctus refecerunt. Attamen haud impium est timere, ne sicut in vivente non satis sumus gavisi, ita amissum non satis defleremus: raro enim bono principi justa doloris pendimus tributa, nisi cum malum sentimus: Si* Jacobi *obitum Britannia non lugeret, ipsa Europa Præficam ageret, & publicæ pacis arbitrum, clarum ingeniorum solem, purum soliorum lumen, extinctum perenni fletu prosequeretur: Liceat enim, quibus pacem in propinquo non fas est contingere,* solium pacificum *eminus adorare; & qui sæpius Adamantinam* Martis *tunicam, quam* Plutum *in* Irene *gremio consopitum sunt intuiti, regem ad pacem, prudentiam, pietatum factum venerari; liceat, qui coacti vel vitia vel virtutum umbellas coluerunt, lubentes concordem virtutum chorum admirari. Vidimus*

(auditores) in uno pectore, perfectum regiarum virtutum exemplar, mundi imperio parem animum, cui summum decus & multa scire, & multa regere. Inveniunt alii pacem sed concitant bella; quam pacem verò Jacobus *invenit nutantem, reddidit certissimam. Nec pax nostra vel sanguine vel prece empta, sed prudentia confirmata, Pax in cœlis gloriosa, in terris charissima; hinc bellorum procellæ suavi concordiæ rore deliniti, & dissidentes, invicemque suspecti animi grata quadam violentia constricti. Quid imperio potuit accidere gratius, quam semotissimam* Britanniæ *partem, unde cladium expavimus diluvium, à* cædis *antro in* pacis *munimentum convertere? hic jucundissimus studiorum fructus, interna quies, externa securitas; quæ, quasi fœlices imperiorum genii, instabile tyrannidis non contingunt solium, sed regna, virtute duce, comite prudentia vigentia, cladibus liberant, faustitate decorant. Liceat illis qui invisi formidantur, & in[illegible]entur, quia formidati sanguinem sitire, & sanguine satiari;* Jacobo *placuit universa trànquillitas, & sanguinis etiam vilissimi parsimonia. Vulneri vero patet, qui clypeum abjicit; & frustra bellum odit, qui hosti inermis occurrit: hoc vero regiæ prudentiæ opus,* Martem Minervæ *auxilio superare, & dum paci studet bello imperare; hinc portus muniti, exercitus instructi, enses & in hostem stricti, & tanquam publicæ pacis monumenta, intacti posteris relicti. Quoties (auditores)*

ditores) adulatorum derisi vecordiam? oratorum impudentiam? qui fucatis cupiunt laudibus luctus extorquere; & animos odio accensos, ad comprobandum persuadere: inauditum est, bonum principem non amari, difficile est malum non invideri. Conticeant vero linguæ, mentes loquentur, & quamdiu pax, prudentia, pietas, in pretio apud Britannos erit, suavi cum oblectatione Jacobi *nomen audietur. Certissimum est affectuum vinculum, vestrorum meritorum igne, aliorum affectus inflammare, & compendiosissimum ad gloriam non morituram iter, omnibus benefacere. Anceps vero mihi animus, an privatas magis virtutes an publicas colerem, regem an virum, decus an exemplar; quæ unita igitur splendent, disjuncta sordent, tanquam gemmulas* Britannicum *annulum collustrantes, privatim mirabor, publicè venerabor. Quidquid ingenii vigor, quidquid pietatis amor, quidquid utriusque fortunæ documenta in* regis *decus conferret,* Jacobus *meruit. Alios opinio, alios error illaqueat; superat vero humanæ fœlicitatis modum, adeo mentis caliginem discutere, ut sine fumo flammam ingenii videaris accendisse. Quid vero, in hac mente, caliginis? Quid erroris perversitate mersum? dum inter cœlestia est versatus, non terrena latuerunt; nec, dum terrena tractaret, cœlestium est oblitus. Mireris vero, unde à solii spinis tanta mentis tranquillitas, tantus ingenii vigor, ut idem caput tam cathe-*

dra,

dra, quam tribunali dignum, tam foro præsideret, quam Lycea. Unde aureus ille regis stylus? qui plura summi ingenii monumenta literis mandavit, quam alii legerunt, & quam omnes antiquorum principes produxerunt. Vestræ vero gratulamini faustitati; quod majores vix ausi sunt sperare vidistis, successivam trium principum in literas pietatem, in Academias munificentiam, quas in cunis fovit Elizabetha, *in adolescentia instruxit* Jacobus, *in virili incremento* Carolus *confirmavit. Absit vero eclipsis memoria, ne solis iterum splendentis non patiatur reminisci.* Vivit post funera virtus: *in exemplis vivens, in mentibus vigens superest* Carolus, *paternæ virtutis* idæa; *tali enim dato successore superstes videatur* Jacobus, *non extinctus. Dixi.*

Elizabetha Anglorum regina.

EA est virtutum sors (auditores) quæ parentum, etiam in prole florere, nec post obitum penitùs interire. Inter posteros gloria virtutis progenies est, & perenne dignitatis monumentum. Summorum virorum lapsus, audacter assero, citiùs apud sequentes ætates oblivione tegi quam virtutes; vecordiam itaque eorum proscribamus, qui cum præsenti vitâ credunt celebrium

brium facinorum memoriam extingui; & ex hodiernæ ſolennitatis intuitu, quis non mihi ſuffragatur? ubi conſtat *Elizabethæ* memoriam poſt funera ſplendidiùs florere, nec ullo monumento compenſari poſſe niſi æterno. Quicquid ſupremum virtutis faſtigium; quidquid flagrantiſſimus pietatis ardor; quidquid celeberrima inter poſteros munificentia meruit; hoc princeps exigit. Sileant *Semiramiden Babylonii*, *Tomyrin Maſſagetæ*, *Zenobiam Palmyreni*: ſordent harum fictæ vitiiſque confuſæ virtutes, nec merentur laudes, ſed rapiunt. Ea verò monumenta, quæ adulandi fugiunt pretextum, fingendique carent obſequio, celebrant *Elizabethæ* memoriam. Fingite vobis principem, cujus nutu totius generis humani viciſſitudines regantur, cui talis laudum concentus eveniat, qualis invidiæ ſilentium imperet, cui denique omnia ſecula Palmam ferant, huic potiùs parem fingetis quàm majorem: Incidit in ſexum (auditores) tàm togæ quàm ſagi incapacem omnium virtutum tàm in pace quàm bello ſplendentium, conſenſus, concertatio, victoria. Nec, dum magnanimam dicis, detrahis à lenitate: nec, dum piam, à prudentiâ; nec, dum mulierem, à majeſtate. Ac ſanè inter ſumma & perpetuò victura facinora nihil hôc ſtrictius æternitati jungitur, quòd ſe

ſe non minus patriæ genitam credidit, quàm ſibi. Non commemoro quæ bella geſſit, quos hoſtes devicit, quos motus pacavit; hæc, etiamſi in laudem efficacia, robur ſine pietate præſtitit. Ortûs etiam ſplendorem taceo; fontes enim repetere prolixum, ubi continuò fluxûs tenore, ſcaturigines & virtutem colligunt & amplitudinem. Fruſtrà etiam formam, pulchritudinem, decorem laudarem; hæc quaſi cum peſſimis communia, diuturnus temporis tractus deterſit; porrò tenuiores virtutes ampliando, incaſſùm tempus contererem; quippe clariores obſcurant. Eſt enim eadem virtutum ſors, quæ ſyderum, exilium fulgori grandiores officiunt. Conſtat eam ſupra ſexûs infirmitates, ſapuiſſe, vixiſſe, gubernaſſe. Inauſpicatum ſanè genti extitiſſet, ſexus injuriam hujuſmodi mentem à caſtris prohibuiſſe, ſi animus ſexu elatior, non magis conſilio valuiſſet quam armis. Ire per ſingula vobis prolixum, mihi inconcinnum; duas itaque vitæ periodos obſervate; à cunis ad ſceptrum, à ſceptro ad ſepulchrum: hîc patientiæ, inter adverſa, victoria; illic, fortitudinis, inter pericula, triumphus: Primam ætatis facem variæ calamitates exceperunt; Maris verò tranquillam temperiem, antegreſſæ procellæ commendant, & ad ampliandam futuri

turi imperii celſitudinem, hæ procellæ præceſſerunt, ut omnigenis virtutum ſubſidiis inſtructa, nec in adverſis conſtantiam exuere diſceret, nec in proſperis timorem. Singula etiam regni luſtra, ſingulas protulerunt moleſtias; invicta tamen pietas vel prudenter evaſit, vel fortiter ſuperavit: adeò felici ſtipantur ſucceſſu ſolia numini cœleſti chariſſima, ut pietate magis quàm viribus ſuffulta, perfidiam premant, inſultus ſpernant. Quid unquam *virorum* imperio ſpecioſiùs, quàm regni confinia protegere; afflictarum gentium ſe tanquàm aram & aſylum gerere; imminere perfidis hoſtium regionibus, hoſtileſque fremitus armis comprimere; Actum erat de patrum veſtrorum ſalute, ſi hæc regina non à cœlo data fuiſſet: Quippe militiæ antiquum decus, claſſi inauditum anteactis ſeculis robur, Muſarum imperio veterem ſplendorem, reſtituit. Novit illa nullum ſeculum ſine doctrinâ ſummum, nullam ætatem meliorem literatâ: Maritima receptacula munimentis inſtruxit, ne & ſuos negligere videretur, & hoſtes allicere. Nummorum valorem, ut bene agendi æqua præmia non deeſſent, correxit; & mercaturæ dignitatem, tanquam à pulvere evexit. Mirentur poſteri quàm fidâ cuſtodiâ, lignea mœnia ut apud *Athenienſes* olim, *Angliam* tuebantur.

bantur. En eam ætatem (auditores) in quâ artibus, pietati, legibus, debita veneratio mansit; inque sempiternam principatûs memoriam, modestiam, justitiam, benignitatem, in propatulo habuit, nec non ingenitam illibatamque fidelitatem. Nec subditis solum jura dedit; sed minus sibi quam subditis licere existimavit. Scitis verò ubi verissimus, ubi primus principis honos, tranquillam pacem, non subditis solum, sed posteris creare. Magnum quidem est educandi incitamentum, tollere liberos, in spem piæ & securæ libertatis; nec fortunas solum sed quietem, quasi hæreditario jure relinquere. Nec inter suos *Elizabetha* quàm peregrinos clarior, sed *Africani* illius æmula omnes Barbaras gentes sui habuit admiratores. Hæc parca laus acti imperii, nec minor relicti. Quippe certissimum florentis imperii pignus similis successor, talem meruit, talem designavit, adeò ut gens Anglicana ex solis occasu potius luminis augmentum sensit, quàm defectionem. Dixi.

Ad

Ad *judices* annuum regni-lustrium peragentes.

NON *peccamus in virtutes vestras (venerandi justitiæ, integritatis, prudentiæ mystæ) dum primo vestrûm intuitu, humili quâdam admiratione detineamur, interque mirandum, in grates prorumpamus; quippe corporis decore amabiles virtutum & canitiei fulgore illustres, nec non fascibus, tribunali, purpurâ conspicui, exigitis & obsequium & venerationem. Nec facilè se coercet exundantis affectûs magnitudo, sed dedignata pectorum latebris coerceri, læto se expromit sermone, quoties inter vestra in nos beneficia, nostraque in vos officia dividimur, & utraque pensitamus: hinc dignitas vestra procul semota colitur, & in propinquo adoratur; hinc atria & penetralia adoramus, quæ vestrâ præsentiâ illustrantur, nec purpurâ & fascibus hæremus hallucinati, quæ dignitatem mentiri possunt non conservare, majestatem ostentare non stabilire; sed prudentiæ clementiam libranti, clementiæ severitatem moderanti palmam ferimus: quæ in se quidem gratissimæ à vestrâ bonitate fiunt gratiores. Non nobis igitur debetis, sed pietati vestræ, quòd his gratitudinis primitiis libemus; ubi non oculorum servili officio; non fallaci linguarum obsequio; non superbienti hecatombarum*

tombarum pompâ, ministramus: sed mentium pientissimo fervore, gratiarum, amoris, votorum humilitate affectissimè repleto. Regiam (viri gravissimi) in vobis effigiem, regiam in vobis bonitatem colimus, per vos sentimus, in vobis legum adoramus imperium, per vos legum fruimur æquitate. Ut deputatum Naturæ *solem languentes terras recreantem, sic omnes vos intuemur, nec quenquam vestræ præsentiæ fulgor perstringit, quem non suæ nequitiæ perterret conscientia; Gratissimi etiam mundi luminaris instar, vos omnibus dividimini, semperque estis amantibus præsentes, dum vel vobis propinquis fruimur, vel redituros speramus. Quod solum igitur nostrum est, gratias agimus, & quoad vires, referemus, nec gratulationis errorem metuamus, dum extremi gratulantium conatus vestris meritis sunt angustiores, dum pia gratitudinis devotio, suas exprimendo vires, se à crimine absolvit. Sed nec fortuna vestra desiderat remunerandi vicem, nec nostra suggerit. Ea est privatorum copia, inter se officiis concertare; sed vestra beneficia, ut dignitate præcellunt, sic mutuum non reposcunt. Illi, quam distribuitis, justitiæ opes, quietem, vitas debemus, quarum, vestrâ prudentiâ, est tuta & secura fruitio.* Nec, *in hoc virtutis sacrario solo, gratitudinem profitemur, sed in omni loco, quem refocillans justitiæ influxus pertingit.* Nec *linguarum solum fuco, & fictâ lætitiæ promptitudine agnoscimus, quam*

bonitatem persentiscimus, sed quod in cœlos fieri solet, meditando copiosiùs, quam enarrando: gratulantes itaque admittite tam tacentes, quàm loquentes, tam remotos, quàm propinquos. Quippe omnes loci, quasi vestro numine fœliciores, expansis affectibus produnt gaudia, huic tribunalis *quædam lætitia, quod suscitatis legum viribus amabile præstitistis;* forum *jam justis lætius decretis, quàm alibi mæstis horridum querelis; in viis, concursus plurium gratulantium neminem patitur solum gratulari, quasi tutelari enim Mercurio munitæ nec latrociniis horrent, nec injuriis mærent. Ædes vestris auspiciis asylis fiunt tutiores, lecti etiam ad quietem dati, vestrâ redduntur prudentiâ securiores. Pectora denique e lacibus extricata timoribus vestrûm perpetuò vacant memoriæ. Et vestrorum meritorum contemplatione exercentur. Ast qui solùm beneficia commemorat, nunquam compensat: post ultimos gratitudinis labores non sumus adhuc solvendo. Restat nobis igitur perpetua debendi necessitas, vobis perpetua bene agendi gloria. Dixi.*

Conjuratio Nitro-sulphurea.

EAdem est sæpissimè deformitatis sors, quæ pulchritudinis (viri purpurâ, stemmate, pietate inclytissimi) utraque penicilli exuperat artificium, utraque contemplantis fatigat oculos, illa squallore, hæc suavitate; nec minus torquetur exprimentis solertia per virtutis decorem, quàm nequitiæ turpitudinem. Inanis igitur operæ videretur nostræ in dicendo tenuitatis causam agere, quippe hodiernum scelus acturum est, in quod nec satis vindicabit loquentis lingua, nec audientis odium. Satis vobis, satis semotissimis terræ incolis innotuit hodiernum facinus, cujus horrenda & inaudita barbaries omnium seculorum scelera silentio multavit; supra tàm pœnam, quàm exemplum perfidia, & centrum in quo omnia coirent scelera. Conscientiæ ultra amentiæ violentiam, ultra furoris crudelitatem præbacchatæ, patriæ, legibus, pietati indixerunt odium, & ut fucatæ pietatis larvam inducerent, ipsius pietatis interitum machinatæ sunt, ac si scelere inchoatam, scelere confirmarent fidem: Quorsum verò castigarem illud scelus execrationum aculeis, quod truculentiores quàm vel *Oedipi* vel *Tisiphones* diras meruit?

meruit? Quorſum odii ſtimulos acuerem, cum potius gratitudine opus, quam excandeſcentiâ; hoc ſolum mihi in votis, ſceleris perfidiam narrationis fide compenſare. Imperante *Jacobo* Rege ſolio pacifico, claro mentis lumine, ſummo virtutum concentu celeberrimo, ut inceptum fauſtiſſimi regni fundamentum ordinum conſenſu, legumque perpetuis vinculis ſtabilirent, convenerunt procerum flos, plebis decora, eccleſiæ lumina, de publicis negotiis deliberaturi. Multi verò quibus regis imperium odio, populi tranquillitas faſtidio erat, Weſtmonaſterium ſuo ſceleri deſtinarunt, quod rex conventui more majorum conſtituerat, ut eodem funere rex, regia proles, Satrapæ, humarentur; ut eodem ictu leges, & ſalus conciderent, locique ardentibus ruinis ſubditos magiſtratus, rempublicam operirent. In ſubterraneâ enim fornice (proditionem quis miretur lucis pudere?) ſub *comitiorum* ædibus reponebantur dolia pluſquàm triginta, in iis electiſſimi pulveris tormentarii circiter pondo decies mille, ſuper dolia trabes ligneæ, & quam plurima ferramenta, quæ incendii impetu ſurſum elata ſupra fulminis atrociam ſævirent, & circumjacentia legum, juſtitiæ, procerum palatia haud reparando interitu demolirentur; inde corporum ſtrages, membrorum lanienæ, diſcerptorum

ossium confusio, tot martyres erat videre; quot cadavera, quos hoc officiosum parricidium, quasi præpropero ascensu, in cœlum evecturum erat; ac si quô inferis facinus erat propius, eo trucidati cœlo propiores. Horret animus dicere (auditores) quam sanguinea procella hæc fulmina secuta esset, & quam atroces clades regnum obruissent, quæ urbium ruinæ, quæ magnatum populique cædes, quanta literarum, virtutis, tranquillitatis labes. Nec dubitandum est, quin, si hæc perfidia exitum habuisset, rex, regina, stirps regia, certissima futuræ pacis pignora, unà cum illustrissimis regni proceribus discerpti essent, nec quenquam reliquisset hæc strages, quem vel ortus vel prudentiæ privilegium *Comitiis* dignum reddidissent. Quantum igitur vigilanti debemus providentiæ? Quantum divino patrocinio? quæ inter pertinacissimas proditorum machinas, hoc florentissimum imperium ab ingruente interitu conservarunt, & amplissimo pœnarum fœnore perfidorum scelus retribuerunt. Ite, delubra hostiis gratiarum saturate, indefessam numinis charitatem perpetuis encomiis adorate, &, si possitis, tanti beneficii characteres posterorum mentibus imprimite. Ea est enim hujus beneficii gloria, quæ nec vetustissimis antiquorum annalibus nec superari potest, nec æquari. Ingeniosæ

geniosæ *Neronum* occidendi methodi, *Siculæ* tyrannidis peritia, cavatæ *Persarum* scaphæ, aculeata Pœnorum dolia sceleris quandam pudicitiam & infantiam exhibuerunt, & debilem quandam crudelitatis delinearunt effigiem, hoc nequissimum flagitiorum compendium sceleris robustam maturitatem produxit, eam certam trucidandi artem invenit, quam nec evaderet quisquam, nec præveniret. Aliorum scelera in homines sævierunt, hoc in cœlum, alia in hostes, hoc in patriam, alia odio stimulata, hoc amore delinitum. Homines verò calidissimè impudentes! Frustra adversus tantam sortem dimicabitis; ipsi cœli tuentur. Frustra adversus veritatis splendorem invehimini, variis miraculis defensionum illustratur, qui proditionis fraudes, errorumque spernens malitiam, & sapientes devicit, & dæmonas oppressit. Sortitum est hodiernum scelus vestrûm non morituram infamiam, veritatis non perituram gloriam, & *Vestalis* incendii instar, perpetuis odii flammis in *Anglorum* pectoribus reviviscit, nec nisi cum ipsâ gente extinguetur. Dixi.

Invidia ſcelerum nutrix.

Meruiſtis (poetæ) fidem, dum vitia ſub monſtrorum ſpecie depingitis, dum portentoſæ alimenta, ædes ſquallentes, omneſque geſtus quaſi in horrorem compoſitos auditorum mentibus inſinuatis; quippe ſcelera generi humano inimica, virtutis candori infenſa, mentis quieti inſidiantia non aliud meruerunt penicillum, niſi quod atro dedecoris ſucco fœdatur. Unicum (ſi placeat) cæterâ nequitiâ ſupergreſſum, hujus cœtus cenſuræ ſubjiciam. Invidia *eſt (auditores) cujus nomen, niſi præfatâ patientiâ, vix proferre auſim. Quid viam rationi obſtruit? Quid ingenuos affectuum impetus enervat? Quid æqui bonique aſpectu impatiens ſummam ſanctimoniæ puritatem, celebriumque facinorum gloriam tetro dedecoris fætore polluit? ſi diteſcas odio, ſi ſapias livori, ſi pietate polleas, calumniæ obnoxius es, nec quiſquam ab invidiæ telo ſecurus, qui non ſcelere ſibi infeſtiſſimus. Sunt morbi tam ægrotanti pernicioſi, quàm aſtanti lethales; illum dolore torquent, hunc venenato afflatu perfundunt: ita invidia non minus ſua inteſtina excruciat, quàm aliorum tranquillitatem perturbat.*

Ex inopinato gravis intonat, & rude murmur
Turbinat introrſus, alternantique furore
Sævit, & infuſcat, ceu *Martia* claſſica pulſet.

Quod

Quod de quibusdam pharmacis medici perhibent, in uno complurium vires latere, hoc de scelerum coryphæo *dicam, irarum stimulos, odii pertinaciam, ambitus sitim in eodem gremio fovet, etsi enim imbecillus hujus affectus vigor suis plerunque nec consiliis nec votis respondet, humiles enim duntaxat animos habitat, frustráque in altissimos dirigitur: denegat etiam summus rerum humanarum rector summo sceleri summam potentiam, ne turbines & procellas concitando sacra profanáque misceret, attamen si licentia adesset, sævus, ambitiosus, injuriæ ultra satietatem avidus foret, quid non fluminis instar castigantes riparum obices evertentis, non prosterneret? quid terræ motûs instar ex cavernis erumpentis, non obrueret? Scelere vulgari assurgunt altiores invidiâ perculsæ mentes, & serpentis ritu venenum emissuri, usque in suum extumescunt interitum. Eisdem malignis viribus & basilisci & invidentis oculi inficiuntur, eodemque noxio aspectu visorum saluti insidiantur, & quod mentibus pietate imbutis affectissimos doloris aculeos concitat, aliorum miserias intueri, hoc invidiæ mancipiis gaudii favillas accendit, nec major inter mortales nequitia est, quàm lætitiæ materiam ex alienis calamitatibus eruere. Ecce vero aliud egregium invidorum facinus, si enim ulla mortalium vota ipso cœlo maleficia deduceret, invidorum vota deducerent, qui aliorum*

fœlicitatem ægris intuentes oculis hinc petunt infortunium, unde mortale genus solam tranquillitatem speraret; ipsi infœlices neminem alacriter aspiciunt fœlicem. Nonne cædes & rapinas concupiscit? Nonne gentes ad arma stimulat? mutuâque strage calentibus insultat? Nullum mortales deprecantur infortunium, quod non exoptant invidi. Quid Carthaginem Romæ? *quid* Spartam Athenis? *Quid* Italiam *orbi terrarum fecit æmulam? nisi sceleratus ille affectus, qui miseriæ flammas excitat, ut in incendio exultet. Inter hosce tamen gratissimos calamitatum intuitus* invidia *non saturatur, quippe phthisi laborantibus haud dissimiles, inter lætissimas dapes marcescit. Si itaque hostibus infœlicissimam sortem exoptarem, ut mihi inviderent, efflagitarem, inde enim opulentum cruciatuum thesaurum, inde amplissimam scelerum congeriem in seipsos cumularent. Nemo enim aliis scelestus, qui non sibi perniciosus.*

Amicus alter ego.

UT verè ingenuitatis verecundiam agnoscam (juvenes dilectissimi) audire *amicitiæ* laudes malui, quàm dicere; & potiùs aures, quàm linguam in his solennibus (ubi tot aureæ facundiæ columnæ circumstant) exercere. Imperat verò meo pudori

pudori vestra dignitas, & meherclè vel superbus viderer, si hanc provinciam effugerem, vel inhumanus, si recusarem; quippe amicitiæ jura violavit, qui *amicitiæ* dignitatem non vindicavit. Prodeo igitur in hoc theatrum, ut & vobis expandam, quanti eos habui quorum vestigia sequor, & incitem eos qui sequuntur. Quid vero est quod molior? amicitiæ effigiem; opus vel *Myronis* officinâ dignum, vel *Polycleti*; & de quo non indignè (ut ille quondam) pronunciemus, vel Numinis opus vel *Apellis*. Quippe hoc centro nullæ non coëunt virtutes, hoc nexu familiæ, civitates, regiones, nec non totius orbis Fabrica cohæret. Concordiam in terris exoptamus; in elementis miramur, à cœlis discimus, & pulchrius est omni trophæo; celebrius omni encomio, hanc inter mortales stabilire, quæ præcipuè apud cœlites celebratur; solis, aëris, lucis commoda ignorat, qui amicitiæ utilitatem non didicit. Et quàm eximiè sapientiæ conducat, videte; quanti vobis estis, tanti etiam sunt amici: anne consilium tibi suggeris? suggerit amicus; Anne solatium? hic solatur; Anne tutelam? hic tutatur; cordis, cerebri, hepatis vice, vitam spiritus, calorem, suppetit. Pulchrum est illum habere, quem præsentem complectaris, absentem concupiscas; à quo divisus, à teipsô videris distractus; cùm

mens

mens dubia consilii inter ambigua fluctuat, hic stabiliet; si mœrore subsidat, hic sublevabit; si errore diffluat, hic confirmabit; ac si perfectionem amicitia adderet iis numeris, quibus (si veteribus credamus) animæ totius dignitas absolvitur; hic denique ventus est, quo ad honoris, opum, favoris portum mortales appellunt. Querimur verò mortales, paucos si non omninò nullos inveniri fideles; hic enim blanditur, non diligit; ille potius φιλοβασιλεὺς, quàm φιλαλέξανδρος; alius commodo inhiat, non amicitiis. Erramus (auditores) vel deligendo amicos, vel tractando; verum cur ab aliis non audimus? quia ipsi non dicimus; fides cur negligitur, quia non præstatur: fidelem quem putaveris, facies, non pauci vero fallere docent, dum timent falli. Multi quidem amicitias non nisi atrati contrahunt, ut olim *Athenienses*, ac si potius hostes evitarent, quàm amicos colerent; alii amicitias joco dissociant, dii boni, inquit *Lysimachus*, quam indigna voluptas præcipuam pessundat fœlicitatem. Indigent fateor protervi hujus sæculi mores efficaci illâ *Romanorum Viriplacâ*, quæ simultates fugaret, concordiam foveret; quæ furibundos mentium motus comprimendo, veri amoris dignitatem eveheret, adeo ut tandem, quantum mortalis mortali prodesset, plenè innotesceret. Malus malo nocet, & facit pejorem,

pejorem, iram libidines faſtum concitando, voluptates laudando, nequitiæ aſſentiendo; Et tunc maximè adoleſcunt mali, ubi plurima ſunt vitia, & in unum collata ſcelera ſunt. Proſunt è contra boni, inter ſe enim exercent, agitantque virtutes & ſapientiam in ſuo ſtatu continent. Non inepta ſunt nautarum omina, qui, ſi *Caſtoris* & *Pollucis* ignes diviſim appareant, procellas; ſi conjuncti, tranquillitatem prædicunt. Quas (quæſo) non expectet procellas, cui evaneſcit amicus, metum amici præſentia diſſipat, pericula fruſtratur, inſidias prævenit; denique fruſtra Euryalos, *Pythias*, *Pyladas*, audiviſtis, fruſtra *Thyeſtæas* epulas, *Bellerophontæas* litteras, *Lycaonis* obſides, ſi nulla apud poſteros amicitiæ gloria, vel perfidiæ infamia. Amicitias quærite igitur & contrahite, amicos colite, & amplectimini. Arborem plantare ſatis non eſt, rigare debetis, putare, & pertinaci cultu quidquid ſperatis, urgere.

Nemo naſcitur artifex.

N*Ec infimarum virtutum radices perſtringere fas eſt, nec à ſummarum gloria detrahere; utriuſque magna eſt admiratio, cenſura difficilis; dum artium & virtutum incunabula*

nabula contemplamur, miramur incrementa; quippe addit natalium humilitas augmenti claritati. Voluit supremus artifex, *quid & virtus & cura valuit ostendere, dum genus humanum, sicut cætera animantia, debile, & infirmum finxit, nec arte, nec prudentiâ imbutum, nec phalaricis, nec telis instructum; ut exinde celebrius clarescceret. Ab imo fundamine ingentia excrescunt molimina; Surgunt ædificia à tuguriis in palatia; habitacula à pagis in urbes; nec mens aliter, quæ depositâ prætextæ inscitiâ, sensim in adultas vires maturescit. Sicut enim per compendia ad divitias properatur, sic connexæ educationis artes ad summum peritiæ apicem mortales ab imâ inscitiæ abysso emergere docuerunt. Primò fari, postea eloqui, deinde solutâ & ligatâ facundiâ clarescere discimus, nec adhuc subsistit discendi cursus, nec sedulitatis fervor: linguarum discrimina, philosophiæ mysteria, artium praxeis exigimus: adeo ut dum prior ætas exhibet initia, grandior promoveat conatus, donec qui balbutiens invenitur infans, facundus relinquitur orator, perspicax philosophus, celebris mathematicus. Quisque à suis conatibus potius quàm ab ortûs splendore peritus nominari meruit. En unum* Socratem *cui mediocris* Sophronisci *eruditio, nec artes, nec philosophiam posset imprimere. En illa antiqua facundiæ decora, quorum in dicendo,* Venus, *ardor, majestas imperitis imperant auribus: concatenata disciplinarum series, studiis,*

exerci-

exercitationes inſtitutione famulantibus, horum mentes, gloriámque perficit. Non ſufficit menſtrua duratio ad fo[illegible]ndum embryonem, primo nervorum, arteri[illegible] venarum, radices; dehinc oſſa, caro, t[illegible]s denique machinæ compages in perfectione[illegible] finguntur, poſtea perpetuus vigendi tenor abſolvit virum; nec aliter artes quam ipſe artifex augentur, quas non ſubitaneus decorabit introitus, ſed pertinax laborandi propoſitum. Incumbit itaque vobis (juvenes) ſummum vigendi ſtudium, ad palmæ incrementum oculos convertite, ingeniorumque menſtruum fructum protrudite, nec naturam novercam, ſed matrem agnoſcite, non perituros vos deſerit, ſed educandos exponit. Fulgentia exemplorum lumina, & frequentem auxiliantium ſegetem habetis; qui perſpectâ veſtrâ induſtriâ, ſtimulos addent, & incendia adhuc languentia excitabunt. Quis celebris nominari meruit? ab imo emerſit. Quis non ſuprema attigit? infima contempſit. Ad priora ſæcula mentes aſſurgant; ſi Catonem in cunis vagientem vidiſtis, cernatis & in ſenatu conſultantem; ſi Apellem faſciis involutum, cernatis in officinâ totius mundi oculos attrahentem. Syracuſanus ille artifex à puppis & crepundiis ad globos, & cylindros, dehinc ad ſtratagemata fulmen æquantia, hoſtileſque motus comprimentia, excrevit: adeò ut nec pueritiæ quemquam pudeat, quem decoravit juventus; nec virile decus quemquam in tumorem evehat, qui introſpicit

spicit infantiam. Pulchra etiam & ordinata hæc compages, à rudioribus fasciis ad quendam claritatis florem processit, sic vestium concinnatus decor, sic navigandi peritia, sic pingendi, sculpendique artificium. Quantum itaque (mortales) artibus *debetis? quæ inculta & impolita* naturæ *opera, à trunco & imperfecto exordio ad encomia censuris majora erexerunt.* Artium *spectatis vires,* artes *odorate, ex vestris conatibus videant posteri, nec* naturæ artem *defuisse, nec* Arti naturam, *nec vobis* adolescendi *studium.*

An aurea libertas auro pretiosior omni? aff.

QUisque suarum calamitatum nimis sedulus enarrator *(auditores mansuetudine, pietate, clementiâ conspicui)* & cuique sua miseria præcipuè calamitosa videtur. Inter omnes verò constat nostram infelicitatem esse cæteras supergressam. Satis est, dixisse nos eam amisisse libertatem, quam omnes mortales ambiunt, nosque jam amissam maximè æstimandam comprehendimus, ideóque enixè aliis commendamus: nec opus est *Auriti Apollinis* judicio, quippe nullis unquam rebus approbantium judicia desunt, quarum narratio mentem repentinâ delecta-

delectatione perfundit. Unica hac voce (quod semel à *Cæsare* factum legistis, dum tumultuantes legiones *Quirites* appellavit) cunctis adversantium susurris silentium incutiam. Huc tendunt omnium mortalium vota, molimina, preces; huc pro aris focisque contentiones, huc hostilium insidiarum oppugnatio, ut tranquillâ potiantur libertate: hinc prima Romanorum cum finitimis concertatio, ut tuerentur libertatem; nec unquam solennior apud *Græcos* acclamatio, quàm cùm gratissimâ præconis voce enunciatum, *Sit Græcia Libera.* Quid sanctius? quid charius? quid libertate gratius? Quid servitute gravius? quid truculentius? quid à naturâ alienius? Insevit etiam natura belluarum pectoribus anxiam libertatis curam, libertatis etiam cum vitæ dispendio tutelam, & in ipsâ morte catenarum odium acerrimis morsibus proditur. In uno enim carcere omnes miseriæ, fames, cruciatus, sordes: hoc etiam in ipsâ peste gravissimum custodiæ & solitudinis necessitas. Captivorum vultus perpetuâ nocte cooperti ad perennes mœrores alligantur, nec concipiunt rimam quâ gaudium introeat. Hæc verò vobis ludibrio, juvenes, & dum nos perimus, vos luditis: homines estis, in terris ætates agitis, quare humana vobis aliena? Speciosi quidem fortitudinis ostensus irretiunt imperitos: aliud verò est

inscite

inscite philosophari, aliud miserias perferre: facilè spernatis calamitates, dum non sentitis: tormenta, fames, solitudo, levia videntur inexpertis, & quicquid ipsa natura cum horrore refugit, cum risu jocoque tractatur: ita semotâ miseriâ insolescunt, ingruente fatiscunt. Exuant verò, si fœlicitatis tædet, charissimam gentis humanæ dotem, membra tabe consumpta, colla catenis pressa concupiscant, libertatem profundant ut carcerem emant. Vos verò (*amplissimi viri*) ardorem inhumanæ captivitatis velut. cinere contectum conspicite: multa quotidie patimur quæ mente conclusa custodimus, quippe exprimentis peritiam superant. Hæc causa potius gemitu agenda est, quàm querelis; lachrymis, quàm verbis. Possemus vobis allegare amissum cum libertate Suadæ decorem, & calamitate depressos mentis impetus: ast maluit nostra infelicitas suo quietè frui squallore, quàm ingrata questuum facundiâ vestris auribus obstrepere. Erumpat, erumpat, inquam, in suspiria pectus, manent oculi fontibus, genæ rivis; leviores miseriæ planctibus vacant, nostræ stupori: proscriptum amicorum subsidium, membra morbis marcentia, oculos tenebris involutos quotidie meditamur dum strident catenæ, dum instant equulei, dum premit fames, quid restat nisi luctus & suspiria? Vigor omni animi

mi calamitate carceris frangitur, effœtum ingenii acumen malorum expectatione percellitur. Si voces itaque insolitas, si sententias abruptas, si periodos inconcinnas audiatis, hæc carceris injuriæ tribuite: cogitationes nostræ lanæ instar nigredine imbutæ non placidos admittunt colores. At non petimus ut miseri videamur, sed ut calamitosi non illudamur: fixè mentibus nostris inhæret libertatis memoria, nec, si pectorum oppugnantium scrinia introspiceremus, libertatis characteres penitus erasos cerneremus. *Philoxeni* verò malitiâ, eas dapes sputo polluunt quas sibi vendicarent; metuunt ne alii libertate gustatâ libertatis suavitatem pernoscant: Vel philosophi illius instar, qui *Lampsaci* excidium flagitavit ne *Lampsacus* periret; libertatis odium nobis intonant ut soli libertate potiantur. Anne meruit apud vos (*servitutis patroni*) quod apud *Lusitanos Scipionis* virtus, ut carceris postes & introitus prodigioso quodam obsequio adoretis? Absit à nostrâ *Musarum palæstrâ* tam deplorata insania: Fatemini, nec sine rubore, igitur, quàm egregiè de mortalibus meruit libertas, cui virtus, artes, pietas, & ortum debent & incrementum: conticeant verò oratores libertatis laudes; cùm ipsi fato functi conticescemus, audientur; & quamdiu apud *Anglos* in pretio erit patria, in pretio erit *Libertas*. Dixi.

An aurea libertas auro pretiosior omni? neg.

NEscio quonam mortalium fato accidat (viri mente, studiis, votis liberrimi) *quod importunâ quâdam cæcitate tam faciles sint ad judicandum. Hinc proterva oriuntur istorum violentia, dum eæ acriter propagantur sententiæ, quibus nec ratio favet, nec pietas suffragatur: passim libertatis laudes detonantur; passim vera & antiqua severitas proscribitur, dum nec sapientum libertas nec mores veterum curantur. Obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur, & quicquid petulanti licentiæ placet, insaniâ quadam siti flagitatur. Ast, lite nondum diremptâ, satis suæ vecordiæ querulus adversariorum ambitus indulsit, satisque fumi generi humano venditavit: hoc virtutis authoritati debetur, veræ libertatis limites designare, effrænisque licentiæ impetus detegere; dum imperiti damnant, quod ipsi nesciunt, sagacioribus defendendum quod ipsi nôrunt. Fallacem* (libertatis assertores) *evehitis libertatem, solidam negligitis, quæ amittitur dum injustè retinetur. Genio indulgere, luxui, ventri, palato vacare ferme dixissem veri imperii nomine abrogare, hæc vestra decantata libertas. Esto, fruantur licentiæ mancipia suâ licentiâ liberam & solutam ætatem agant, sine legum, rationis,*

virtutis

virtutis curâ, in extremam lasciviendi rabiem prorumpant; quod solis gentibus barbarie innutritis sanctum prosequuntur, non adhuc servitutem excusserunt. Nobis sanctior & severior mens est, quæ nunquam libertatem à virtute divellit, nec virtutem à libertate. In Academiâ, Stoâ, Lycæo; *non in scenâ, popinâ, theatro, quærimus libertatem, ubi indomitas mentis cupidines, iræ, odii, libidinis stimulos frænare discimus. Constat, ibi mentem miserrime servire, ubi corpus liberrimum; nec latissimam imperandi potentiam à jugo servitutis immunem esse. Contendunt violentia & fortuna victrices Romanorum aquilas per orbem terrarum circumferre; splendida, nobis judicibus, peragunt latrocinia: deglutiant Macedonum phalanges Orientis opulentiam; quò latiùs grassantur, eò existimamus illos impotentiùs servire. Excutiant barbaræ gentes Græcorum jugum; hinc artibus, prudentiæ, legibus valedicunt, & magis importunâ male agendi potiuntur licentiâ. Quis vestrûm tam indomitè nequam, qui in dissolutè vivendi ambitu ponit libertatem? hoc quidem belluis solenne, late, liberè, crudeliter grassari, nec carceres nec catenas perferre: Ast generi humano longè celebriorem natura contulit libertatem, quæ à catenarum pondere colligit virtutum documenta, nec unquam carceris angustiâ à pietatis exercitio prohibetur. Belluarum verò exempla vos mendicâstis! ite, belluas jactate,*

harum rabie vestram metimini libertatem, eos magis profugos adorate (nemini enim licentia charior) qui per orbem terrarum liberè volitant; foris quidem liberi sunt, nimisque noti; domi etiam servi, & prorsus ignoti; & quo tanto magis solute vagantur, tanto magis indomitæ serviunt cupidini. Ast ne fraudi prætextus abesset, lachrymis etiam & planctu causas agitis: Nemo enim cautiùs fallere videtur, quàm qui lachrymis illaqueat intuentes; lugubris (mihi credite) vestræ facundiæ aucupium incautis & parùm scienter philosophantibus imposuit, qui catenarum stridore pallent, cruciatuum expectatione contremiscunt. Nos verò didicimus irretorto oculo vincula & tormenta intueri, & nec custodiæ nec equulei metu mentes deponere: hæc corpora in catenas conjicite, hinc speramus solenniora virtutis exercitia, hinc patientiæ fulgorem, & triumphum. Custodia est eximia patiendi, rectèque vivendi magistra: hanc supremam putamus fortitudinis gloriam, sentire mentis ardorem; ex opposito adversorum frigore, magis incalescere. Si eximatur vivendi facultas, non eximemus moriendi constantiam; discrimina non trepide fugiemus, sed subeundo illustrabimus. Militiæ exulamus? pace clarescere studebimus; officia si civium adimantur, hominum agemus; si forense nobis indicatur silentium, tacitâ domi fruemur conscientiâ, amicisque privatim operam navabimus; si non libertate liceat, servitute clarescemus. Induimus,

ut

ut vidistis (audistisve) philosophi personam, sapientiæ constantiam, verè liberorum effigiem, quibus nunquam benè agendi via obstruitur: Non, quod ad tam eximium virtutis fastigium adhuc pervenitur, sed ut videatis ad quàm splendida spiramus, & quàm inclytum mentis tenorem ambimus. Hoc vera sapientia exigit ut animos vindicetis in libertatem, calamitatésque sine servili submissione subeatis: Quod coactè igitur ab aliis faciendum, nos sponte perficiamus. Dixi.

Eruditio suam causam agit contra indoctos, sive Pallas *contempta.*

FOrtuna præsens (ingenuæ Musarum soboles) & magnificè me loqui prohibet & ornatè, nec non, protervus calamitatum tenor potiùs querelas quam animos mihi fecit. Inflatus fœlicitatis ambitus verborum se explicat insolentiâ, depressa vero miseria humilitas celari maluit quam ostentari. Variis equidem (juvenes) distringor affectibus; in majores amore, in posteros irâ; quippe illorum non minus clarui officiis, quam horum vilesco contemptu. Gravissima est depressis amissæ dignitatis memoria; nec quicquam mortalium generi calamitosius, quam fuisse fœlices. Lachrymarum

marum itaque fluenta, non verborum ampullas, periodos suspiriis abruptas, non Facundiæ *Veneres* expectate. Quid summus edicit luctus, nisi fletibus vacare? Quid acerbissimus dolor, nisi suum casum lugere? Exaruêre fontes *Musis* sacrati; montesque *Minervæ* sodalitio celebres sunt vepribus, quàm aris frequentiores; viæ quondam *Mercurii* patrocinio tutæ penitus latrociniis horrent, barbarie insolescunt. Antiquus literarum decor, tam contumelia multatur quàm exilio, illorumque etiam conscia heroum propagine, quos in cœlos evexi, summâ laboro paupertate. Dum vaga Isidis rabies cœlo donatur, constans *Minervæ* pietas ad *Anticyras* damnatur. Exciderunt è præcordiis vestris mea merita, & ac si timeretis faustitatis diluvium, voluntarias subitis clades, lubentis mancipia ignorantiæ. Periit aurei currus, periit natalitiorum fides, periit vetustatis obsequium; quod tanquam viliori ortu indignam me à Jovis cerebro credidit enatam, longo, mihi credite, temporis tractu deflagravit pietatis ille fervor, qui sacratos hosce postes prostrato coluit affectu. Ea verò jam mea sors est, ut quantum ortûs mihi addidit nitor, tantum faciei squalor denegavit, & in hanc calamitatem me traxit misera senectus, ut & fœlicitatis superstes forem & cultorum, & ne non eximiè misera viderer, inutilem

audio & sceleſtam, ac ſi pulchrum eſſet ignorare, nec puderet indoctos inſanire. Quænam vero, dicite, noſtra inutilitas? Nonne intacta muſarum caſtimonia vel faſtui veſtro inſervit, vel libidini? Cujus tandem erroris conſcia ſum, niſi pietatis in ingratos? Quid in genus humanum patravi? Anne leges, pacem, quietem violavi? Anne à virtutis decore aberravi? Dum cordatus literarum cultus perenni durationis gloriâ triumphavit, quis inde fœlicitatis iniit aleam? Cui, ſi non mihi, leges, pacem, artes, debetis? unde ſcientiarum lumen? unde *Naturæ* myſteria? unde facundiæ nitor? In recondita telluris penetralia, in remotiores cœli plagas, in expanſos aëris tractus penetravi: inde metallorum vires, aſtrorum motus, meteororum viciſſitudines explicavi: concretos grandinis globos, mollitam nivis lanam, tumentes ventorum uteros laſcivis philoſophorum quæſitis ſubjeci; hiſce vires, oleum, molimina impendi: ac ſi mihi diſquirendi penſum, vobis fruendi gloria relicta eſſet. Nôrunt primævi barbariei oſores, quantum inter mortales *eruditio* valuit, qui ſolutam & vagam exoſi vitam, ſanas diſciplinarum ſcaturigines effoderunt, nec minus ſcientiâ claruerunt quàm virtute. Degeneres avorum poſteri! dum antiquorum ſuffragamini vitiis, haud toleratis virtutes; Sordidæ ingeniorum fæces

suæ sunt incapaces felicitatis; abeant istos sacra, profanaque misceant, glandibus itorum vescantur, insitique belluarum sortem delirantes, vestium, legum, religionis cuiras exuant; citius nostra beneficia æstimabunt carendo, quàm fruendo. Iræ verò stimulis se reprimant; facilius generosum pectus misericordiâ commovetur, quàm furore? miseret, herclè, me vestrûm miseret, dum tot incautos suæ fœlicitati insidiantes conspiciam, qui, petulco saginati otio, ea calce petunt ubera, unde & vita erat quærenda & solatium. Pulchrum est incultas dolare mentes, & sylvestres stirpes in benignius solum transferre, pulchrum & invitos ad sanam mentem trahere. Non indignum igitur cœlitibus (eximie literarum mysta) suscepisti provinciam, cujus fidei patrum spes, familiarum columnæ, reipublicæ semina concreduntur, succedant inter ingratos insciorum neglectus, succedant, precor, supra mortalium vota tanti labores; conspicis triumphalem juvenum coronam quibus è meliore luto *Titan* formavit animos, & quos tàm ignaviæ pudet quam inscitiæ; hæc tenella indoles imperitiæ perosa servitutem, tuis monitis (vir consummate) tuo auspicio, tuæ pietati frota excussura est barbariei vincula, & penitissimos naturæ, artis, philosophiæ thesauros sub tuo vexillo indagatura est. Quippe observando

didicere,

didicere, neminem honoribus literato propiorem, unumquemque vel inscitè vel oscitanter excultum suæ felicitati officisse. Quisque plenis votorum velis in hanc arenam descendit, & instituentium vestigia osculaturus est. Non infimus sanitatis gradus est velle sanari, nec minimum juventutis decus velle doceri. Dixi.

De peste Londinensi.

IN *æstuantes dolorum vortices abreptus* (mœstissimi Consodales) *tremebundus hæreo, nec quidquam habeo, quod hodiernam soletur calamitatem, præter ipsam calamitatem; sub tantâ quidem tristitiæ mole, an subsiderem, nescio an eluctarer. Pullatam eam cernitis civitatem, quæ rarò nisi atrata suas pensitat ruinas; Augustissimum illud* Europæ *emporium gravissimo calamitatum pondere depressum, à seipsâ distrahitur, & viduatas ædes, templa situ squallida, vicos solitudine horridos, cum lugubri quodam stupore contemplatur; & quò prior frequentia celebrior, eò hodierna solitudo miserior; hîc strages, illîc fuga, alibi mærentium tumultus, ubique derelictæ Civitatis devastatio; ac si vulnerata fælicitas, non nisi mæstissimè decideret. Fugâ sejunguntur Cives, ne perpetuò sejungantur; cessant merces, ne perpetuò cessarent,*

cessarent, & dissipantur Musarum sedes ne perpetuò dissipentur; ita dum florenti omnes adhæremus urbi, perituram destituimus. Non narrare verò opus est, sed commonstrare publicas clades, solitudinis mœrorem, pestis truculentiam, nec graphicè ornare sed inornatè deflere. Levior quidem est luctus, si disponas, & calamitas divulgata acerbitatis vires remittit. Habent memoriam in omnia secula permansuram priores Londinii clades, sed quo frequentiùs renovantur, eò acriùs perstringunt: nec rarò miseris evenit, reciprocos adversorum sentire fluxus, donec, quod miseris ultimum est, miserationem perdiderunt, & publici luctus & seipsos ampliârunt, & privatis interdixerunt. Miseri Mortales! quàm fallax summa vestra fœlicitas? quàm fluxa? quàm inanis? cujus rei inveniri potest brevior ætas? à cunis ad sepulchrum mille motibus stipati, pervicaces interitus causas in nostris visceribus fovemus: ne verò haud effugienda Naturæ lex, à mundique cunabulis sancitum mortis privilegium, nimis lento gradu nos ad interitum præcipitaret, ecce bella, terræ motus, fames, vestræ insidiantur saluti; hisce verò omnibus famulantur pestes; quippe illarum clades rarò solitariæ, bellorum furore pestium faces accenduntur, pestes famem in utero gestant, famesque pestem vel fovet, vel accelerat; adeò ut qui solent nihil timere, cogitent tandem omnia esse timenda. Cavemus ab alimentis, alimenta enecent, amicos fugimus, amici

nimis pessundent, pharmaca suspicamur & pharmaca inficiant, nec nobis ipsi credimus, à nobismetipsis fugaturi. Aër etiam (auditores) commune illud corporum refrigerium veneficis damnatur; quam itaque latebram disquiremus? quod auxilium? si ab eo elemento inquinamur quo apprimè recreamur? Quod corpora receptaculum invenient? quò sollicita confugient? si ab aere metus oriatur, eique privilegio diffidere cogamur, in quo vita, salusque constat. Nec temeritatis hos metus (peregrini) *damnate; hoc cunctis Mortalibus à Naturâ indulgetur, publicas calamitates horrere; Ipsâ quidem peste pejor, pestis metus; nulla enim immanior moriendi magistra: fœlicia calculi tormina, fœlices capitis dolores, fœlices febrium æstus, & phthiseos detrimenta, solatrices amicorum manus contrahunt, hoc verò morborum compendium, ac si cum inopi solum & derelicto congrederetur, omnia solantium auxilia proscribit, & ne minima solatii lux introiret, ad acerbam & atratam custodiæ necessitatem alligat. Quæ comparatæ huic miseriæ non delicatas lacbrymas exigerent? Si verò levia adhuc querimur: quid peste laborantibus accidit, quod non miserrimum? ecce omnium miseram indigentiam, sola verò mors opulenta. Foris herba arescit, languent armenta, mœrent campi, intus funera funeribus coacervantur; inter uxoris amplexus decidit maritus, inter medendum medicus; parentes pignorum funeribus miscentur,*

& tæda conjugalis jam accensa conjugam etiam funeri inservit, & in ipso Hymenæi *limine dissociantur connubia, servi heros, heri servos ad sepulchra trahunt, & jam timere incipimus, vel sepelientium defectum, vel sepulchrorum. Nullus exitio vacat locus; sed peccata nostra jam falci maturæ undique grassata pestis persequitur, & per abditissimos Civitatis angulos disquirit peccantes. Nullâ non horâ resonant mortis nuncii; nocte, dies funera numeramus, & strages quas nox edidit, ostendit dies. Miseræ Civitatis reliquiæ defunctorum expectant sortem, & quotiescunque aëri inhiamus, ne immittamus mortem, metuimus. Quales, Cælum, mittimus ad te, tales habitus expectamus à te; funestis scelerum vaporibus cælum infecimus, & quos nisi pollutos, recipiamus influxus? malè est iniquè agentibus, quidquid meruerunt, semper expectant, interdum sortiuntur, & quod meruerunt, augent, dum scelus scelere obruunt. Jam vacat nobis lugere pietatis sordes, luxûs rabiem, virtutum dedecora. Jam quam profusè sprevimus, efflagitamus, sine remedio, salutem, nec quidquam gravius, quàm iis orbari beneficiis, quibus lascivè sumus abusi. Vos itaque qui adhuc internatâ utimini salute; vos quibus continget, post tot naufragii horrores, iterum securum littus adorare, dignas tantâ bonitate rependite gratas, nec pudeat vitas è mortis faucibus abreptas,* Deo conservatori *dicare. Ite, templa hostiis gratiarum,*

orem suggerere, & ubi maximè luxuriandum e vo-stris periculum, ibi maximè duratura gratitu-dinis erigite monumenta. Eam denique vobis suavem orandi methodum, quæ cunctis ratio-nem reddat cur vicissit. Dixi.

Epithalamium.

PEccamus in *heroum* virtutes, si vel imperitè tractemus, vel oscitanter observemus; celebriorum doctum imagines, ut non fuco indigent, sic imperitiam spernunt; ille solum stylus *Alexandro* dignus, qui ad *Alexandri* pertingit facinora. Pertimescit igitur (fulgentes virtutum imagines) nostra tenuitas ne horum sponsalium mediocri gratulatione, sacrilegii ineat aleam, & quantum orationis moli addat, tantum nuptiarum splendori detrahat, ingenua vero vestra indoles, (selectissima conjugii decora) mihi animos fecit, quæ vota à fraude abhorrentia, futuræque faustitatis omina & nec à *tripode* nec *cortina* didicit accipere. Augusta *Cæsarum* proles, etiam plebe & mancipiis suffragantibus, non est ineuntis fœlicitatis omina dedignata. At quorsum benevole intromissus captem favorem? Videtis (illustrissimi conjuges) solutos in hilaritatem vultus? haud invidam videtis conspirationem desideriorum, quæ conjugalis numinis

freta

festa auspicia, ultimum foelicitatis gradum, perennem faustitatis tenorem exoptarunt, summáque precantur gaudia, quæ vel cœlibatus sperat, vel connubium sortitur, nec quod desiderastis liberi, damnetis unquam ligati; sed in hisce vinculis gratissimam ponatis libertatem. Non irritæ verò censeantur preces, quas & pietas quæsivit & virtus meruit, quippe seculorum exempla, & virtutum compendia hæc solennitas conjunxit, ubi virtus pietati, prudentia virtuti, mentis indoles nobilitati, cunctisque decora corporis forma inservit; ubi juventam & ætatis flore pullulantem videamus, & senili gravitate maturam, & quod arctissimum affectuum vinculum, æqualis formæ, ortûs, ætatis nexus tam paritatem invênit, quàm confirmavit. Vaga & barbara hominum genera vagos & inde infinitos amores exerceant, vos verò pii & compositi conjuges, divinâ lege adstringimini unum unius esse; inter quos *Maritus* tam imperii quam amoris nomen, *Uxor* nomen & dignitatis & voluptatis. Nec vi compulsi sunt vobis affectus, sed benevolentia concreti: nec coempta vobis nobilitas sed innata; non illius instar dignitatis

---quæ gentes maluit ortus mirari quam nosse suos.

Durum est, inter spectandam virtutem non invidere; Modesta vero hujus cœtus desideria

ſideria nullum redolent affectum niſi charitatem, vel charitati famulantem, ſtupet ipſe *Hymen*, nec veſtris meritis victum ſe agnoſcere recuſat. Sordeſcunt veteres epithalamiorum ritus, ac ſi infra veſtrarum mentium gemmas viluiſſent. Ite (confodales) aras non thure ſed precibus ſaturate, non cæſarum pecudum adipe libate, ſed votorum caſto fervore. Fulgent inter *Angliæ* ſtellas *ſponſi* virtutes, in quo omnium & mentis & corporis dotium conſenſus. Splendent eximiæ ſponſæ dotes, quæ quaſi in ſexus invidiam factæ, quò magis modeſtiâ celantur, eò fortiùs ſuavitatem emittunt. Non vobis unquam efferbuit laſciva ea juventutis protervia, quæ abrogato parentum imperio, ſpreto paritatis decore, eò magis jucundos ſperat congreſſus, quo magis prohibitos; quippe caſtus impetus & à modeſtiâ non aberrans jamdudum flagrare cœpit, adeò ut ab ipſis faſciis connubia didiciſſe videamini, & mutua affectuum unico non contingere videatur, ſed innaſci. Nec mediocre intemerati thori pignus eſt, eo amoris impetu, per omnes conjugii viciſſitudines ferri, qui primùm efferveſcebat, ſic poſt extrema ſenectutis detrimenta ſeſe mutuo conjuges alloqui non erubeſcant.

Auſ.

Auf. *Ipse tibi juvenis, tuque puella mihi.*

Foelices thalami! absint effrænia Fescenninorum convitia; viri castitatis cultores sacratas hasce ædes, quasi tranquillam virtutum sedem venerentur. Auspicate (selectissimum par) conjugii telam ordiri cœpistis, nec aliter pertexatis. Dixi.

FINIS.